

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2012

EVELIINA VIITANEN

ONKO LAPSIPOLITIIKKA TURVALLISUUSPOLITIIKKA?

Intertekstuaalinen analyysi lapsen ja kansainvälisen turvallisuuden merkityksistä

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

VIITANEN, EVELIINA: Onko lapsipolitiikka turvallisuuspolitiikkaa? Intertekstuaalinen analyysi lapsen ja kansainvälisen turvallisuuden merkityksistä

Pro gradu -tutkielma, 85 s., 8 liites.

Kansainvälinen politiikka

Elokuu 2012

Tutkielmani tavoitteena on perehtyä lapsen ja turvallisuuden erilaisiin merkityksiin sekä merkitysten rakentumiseen kansainvälisten ja ulkopoliittisten asiakirjojen kautta. Tutkielma kysyy, onko lapsipolitiikka turvallisuuspolitiikkaa, ja jos on, niin miksi se on turvallisuuspolitiikkaa. Tutkimuskysymystä lähestyn poststrukturalistisesti, kielen rakentamaa maailmaa ja ilmiöitä havainnoiden.

Tutkielmassa etsitään lapselle turvallisuuden suhteen annettuja merkityksiä sekä kansainvälisen turvallisuuden merkityksiä suhteessa lapseen. Aineistona toimii kansainväliset sopimukset, julistukset ja asiakirjat, jotka liittyvät sekä lapseen että kansainväliseen turvallisuuteen. Analyysin kohteena ovat erityisesti YK:n, EU:n ja Suomen kansainväliset ja ulkopoliittiset lapsiin liittyvät tekstit, ja analyysi tapahtuu intertekstuaalisesti, tekstien välistä yhteyttä etsien. Intertekstuaalisuuden ajatuksena on tekstien rakentuminen jo olemassa olevista teksteistä. Myös merkitykset ja ilmiöt muodostuvat tämän ajattelutavan mukaisesta jo olemassa olevista ajatuksista ja ilmiöistä, jotka yhdistyessään jalostuvat uudenlaisiksi ilmiöiksi ja merkityksiksi. Analyysi pohjautuu erityisesti Julia Kristevan ja Roland Barthesin esittelemälle intertekstuaalisuudelle.

Se, miten lapsi liitetään kansainvälisessä turvallisuudessa toimijuuteen, on erityisesti kiinnostuksen kohteena. Toiseksi tutkielma etsii turvallisuuden merkityksiä lasta koskevista teksteistä. Turvallisuuden merkitys on moninainen ja kansainvälisellä tasollakin jatkuvasti muutoksessa. Lapsuus ja turvallisuus liitetään useimmiten yhteen lapsen turvallisuudesta käytävänä keskusteluna. Tässä tutkielmassa pohdin lapsen ja turvallisuuden liittämistä yhteen kansainvälisen turvallisuuden sekä lapsen toimijuuden näkökulmasta. Lapsi esiintyy entistä useammin kansainvälisissä teksteissä poliittisena toimijana; lapsi voi olla sotilas, oikeuksien omistaja, neuvotteluväline tai uhka. Turvallisuus puolestaan voi merkitä valtioiden välistä turvallisuutta, inhimillistä turvallisuutta tai esimerkiksi maailmanturvallisuutta, jolla tarkoitetaan yksilöiden turvallisuutta yhteisiä uhkia vastaan.

Lapsipolitiikka voi siis olla myös turvallisuuspolitiikkaa, mutta sen luonne riippuu turvallisuuden määritelmästä, lapsen iästä ja usein myös lapsen asuinalueesta. Kansainväliset tekstit näkevät, että vaikuttamalla lapsen kehitykseen jo varhaisessa vaiheessa, voidaan rauhalle ja turvallisuudelle rakentaa pohjaa tulevaisuuden yhteiskunnissa ja kansainvälisissä suhteissa.

SISÄLLYS

1. JOHDATUS TUTKIELMAAN	1
1.1. Tutkielman lähestymistapa	3
1.2. Tutkielman rakenne	5
2. POSTSTRUKTURALISMI JA KIELESTÄ RAKENTUVA MAAILMA	8
2.1. Poststrukturalismi kielen ja rakenteen tulkitsijana	9
2.2. Poststrukturalismi kansainvälisen politiikan näkökulmana	12
3. INTERTEKSTUAALISUUS JA KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN ILMIÖT	14
3.1. Intertekstuaalisuus kansainvälisissä suhteissa	14
3.2. Intertekstuaalisuus metodina	16
4. PERINTEINEN TURVALLISUUS JA YK:N PERUSKIRJA	18
4.1. Yksilön turvallisuudesta maailman turvallisuuteen	18
4.2. Teoria ja kieli turvallisuuskäsityksen muokkaajana	20
4.3. Vastaus turvallisuusuuhkiin YK:n peruskirjasta	23
5. LAPSEN ENSIESIINTYMINEN KANSAINVÄLISESSÄ POLITIIKASSA	28
5.1. Lapsen määritelmä	28
5.2. Lapsi ja politiikka	30
5.3. Geneven lapsen oikeuksien julistus	31
5.4. Lapset ja turvallisuus yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa	33
5.5. YK:n lapsen oikeuksien julistus	36
6. KOHTI LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUSTA	39
6.1. Rakenteellinen väkivalta	39
6.2. Inhimillinen turvallisuus	41
6.3. YK:n lapsen oikeuksien sopimus	44
6.3.1. Lapsen oikeudet ja turvallisuus	45
6.3.2. Inhimillinen turvallisuus ja lapsen oikeuksien sopimus	49
6.4. YK:n vuosituhattavoitteet	51
7. LAPSET SODASSA	54
7.1. Lapsisotilas	54
7.2. Lapsen suojeleminen konflikteissa	56
7.3. Lapsen osallistuminen konflikteihin	61
8. EUROOPAN UNIONI JA LAPSET	64
8.1. EU, lapsen oikeudet ja aseelliset konfliktit	66
8.2. Lapsen paikka EU:n ulkosuhteissa	69
9. LAPSET JA TURVALLISUUS SUOMEN ULKOPOLITIIKASSA	72
9.1. Suomen ihmisoikeuspolitiikka	73
9.2. Lapset ja turvallisuus Suomen kehityspolitiikassa	78
9.3. Lasten näkyvyys lisääntymässä ulkopolitiikassa?	80
10. LOPPUPÄÄTELMÄT	82
LÄHTEET	86

1. JOHDATUS TUTKIELMAAN

”Lapsipolitiikka on kovaa politiikkaa”, sanoi ulkoasiainministeriön ihmisoikeusneuvonantaja Rauno Merisaari lapsiköyhyyttä koskevassa seminaarissa keväällä 2011. Merisaaren mukaan lapsipolitiikassa on ihmisarvon lisäksi kyse rahasta, vallasta ja väkivallasta; lapset ovat tärkeitä tekijöitä monissa nykypäivän sodissa, ja lapsikauppa on jo asekauppaakin kannattavampi bisnes¹.

Merisaaren mukaan kova politiikka merkitsee valtaa ja väkivaltaa². Kovan politiikan sisältö syntyy toisin sanoen jostain muusta kuin ihmisarvoon liittyvästä, pehmeämmästä politiikasta. Kansainvälisten suhteiden terminologiassa puhutaan vastaavasti korkean ja matalan tason politiikasta. Korkean tason politiikka (*high politics*) viittaa Michael Barnettin³ mukaan kansainvälisen tason turvallisuuspolitiikkaan – valtioiden turvallisuuteen suhteessa muihin valtioihin⁴. Matalan tason politiikka (*low politics*), ja vastaavasti kovalle vastakohtainen pehmeä politiikka, ymmärretään puolestaan viittauksena talouteen ja hyvinvointiin⁵. Pehmeän tai matalan tason politiikan kautta on perinteisesti käsitelty myös lapsen asemaa. Merisaaren väite lapsipolitiikan ja kovan politiikan yhteydestä tarjoaakin vaihtoehtoista näkökulmaa perinteiseen politiikkatasojen jakoon. Hän tuo väitteellään lapsen kiinteämmäksi osaksi kansainvälisen politiikan kovaa agenda ja ydintä.

Seminaarin jälkeen aloin huomata yhä enemmän lapsipolitiikan ja kovan politiikan mahdollisia yhtymäkohtia. Turvallisuuden ja lasten liittäminen yhteen tuntui olevan yleisempää muutenkin kuin lapsen turvallisuudesta ja lapsen suojelusta puhuttaessa. Lapsesta oli tehty poliittinen toimija. Suomen Unicef käytti verkkosivuillaan maailman lapsista ja nuorista termiä *tikittävä aikapommi*: lasten ja nuorten köyhyys, eriarvoisuus sekä syrjäytyminen aiheuttavat valtavan maailmanlaajuisen turvallisuusuhan⁶. Pelastakaa Lasten blogissa kirjoitettiin konfliktialueilla elävien lasten ja nuorten syrjäytymisen vaaroista⁷, ja keväällä 2012 Kirkon Ulkomaanapu levitteli Helsingin kaduille valtavia julisteita, joissa vihaisen näköinen afrikkalainen nuori mies tuijottaa katsojaa ase olkapäältä riippuen. Television mainoksessa samaisen kuvan uhkaava poika muuttuu silmiemme edessä

¹ Ks. World Visionin lehti kevät 2011 ja Älä pese käsiäsi -kampanjan verkkosivujen uutinen kevään 2011 seminaarista otsikolla ”Lapsipolitiikka ei ole pehmeää politiikkaa”, www.alapesekasiasi.fi/etusivu/uutisia.

² Emt.

³ Barnett 1990.

⁴ Emt., 531.

⁵ Hobson 2000, 2.

⁶ UNICEF 2012 (i), uutinen.

⁷ Haaranen 2012, blogi.

mieleltään terveeksi, iloiseksi nuoreksi keittiömestariksi – meihin kohdistuva uhka väistyy positiivisen kehityksen myötä.

Esimerkkejä lapsen linkittämisestä turvallisuuteen on useita, mutta äskeisiä ja muita vastaavia tapauksia yhdistää lapsen ja nuoren muuttaminen turvallisuuden passiivisesta vastaanottajasta myös aktiiviseksi toimijaksi. Vaikka asia sanotaan useimmiten kierrellen, kertovat kuvat ja tekstit selkeästi sen kasvavan käsityksen, että lapsi voi olla kansainvälisen tason turvallisuusuhka. Nuorisosta keskustellaan potentiaalisina levottomuuksien, sissisotien tai terrorismin tuottajina. Nähdään, että tällainen uhka syntyy huonoista oloista. Lapsen oikeuksien sopimuksella, samoin kuin muilla lapsiin ja erityisesti lapsisotilaisiin kohdistetuilla toimilla, koetetaan puuttua ilmiöihin ajoissa.

Turvallisuus on terminä jatkuvassa muutoksessa, ja turvallisuuden käsitteen muuttuessa myös lasten asema termin sisällä muokkautuu. Kansainvälisen politiikan kriittisen teorian edustaja Ken Booth¹ näkee, että nykypäivän turvallisuudessa on kyse muustakin kuin valtioiden välisistä turvallisuusuhkista; voidaan puhua maailmanturvallisuudesta, jossa keskitytään yksilöihin kohdistuvien uhkien torjumiseen². Muun muassa aseellisissa konflikteissa ollaan siirrytty valtioiden välisistä konflikteista yhä enenevässä määrin konflikteihin, joissa valtio on vain yksi konfliktin osapuoli tai ei osapuolena lainkaan. Lisäksi perinteisestä sodankäynnistä on siirrytty uusiin sodankäynnin muotoihin, joissa yhä useammin siviilit ovat vihollisuuksien kohde. Kevyet aseet mahdollistavat entistä tehokkaammin lapsisotilaiden käytön, ja halvat aseet sekä laitton asekauppa puolestaan mahdollistavat konfliktien jatkumisen, pitävät yllä väkivallan kulttuuria ja luovat pohjaa uusille konflikteille.³ Lapsesta on tullut yhä keskeisempi turvallisuuden toimija. Tämä näkyy sekä perinteisen turvallisuuden että uudelleen määriteltyjen turvallisuusuhkien merkityksissä sekä näiden merkitysten rakentamisessa ilmiöissä.

Näiden ajatuskulkujen kautta aloin pohtia lapsipolitiikan ja turvallisuuspolitiikan yhteyttä: Onko yhteys uusi, vai juontaako se juurensa jo jostain kaukaa? Onko lapsi nähty vastaavalla tavalla uhkana jo historiassa, vai onko lapsi perinteisesti ollut kansainvälisesti katsoen vain turvallisuuden vastaanottaja? Onko toisin sanoen lapsen ja turvallisuuden yhteen liittäminen aidon pitkäaikaisen kehityksen tulos ja pyrkimys uusien turvallisuusongelmien selvittämiseen, vai onko yhteyden

¹ Booth 2007.

² Emt., 4.

³ Machel Study 10-year Strategic Review 2009, 8.

rakentaminen keinotekoinen ilmiö, jonka taustat ovat ehkä muissa kuin turvallisuuspoliittisissa syissä? Tutkielmani tutkimuskysymys muotoutui keskusteluja ja kirjoituksia seurattaessa kaksitahoiseksi: **Onko lapsipolitiikka turvallisuuspolitiikkaa? Ja jos on, niin miksi se on turvallisuuspolitiikkaa?**

1.1. Tutkielman lähestymistapa

Uskon, että politiikka muokkautuu jatkuvasti keskusteluissa ja kielenkäytössä. Merkitykset muuttuvat ja uusia termejä syntyy. Uusien termien myötä saattaa jopa syntyä uusia ilmiöitä. Poststrukturalismi valikoitui tutkielmani teoriapohjaksi, koska se tarkastelee maailmaa moniulotteisesti, kriittisesti ja kielellisesti. Se kyseenalaistaa perinteisen kansainvälispoliittisen mallin ja valtioiden aseman ainoana kansainvälisen politiikan perusjalkana. Se uskoo kielen olevan keino maailman ja ilmiöiden rakentamiseen ja muuttamiseen. Esimerkiksi Ken Boothin mukaan kaikki asiat ja tapahtumat ovat ihmisen mielessä rakentuneita ja käytäntöön panemia; Berliinin muuri ei kaatunut, se kaadettiin.¹ Lapsesta voidaan tehdä turvallisuusuhka, jonka myötä lapsesta voi todella tulla turvallisuusuhka. Kielen kautta merkityksiä rakentamalla ja muokkaamalla voidaan luoda jotain uutta.

Koska poststrukturalismissa on suuri määrä erilaisia kielellisiä näkökulmia, olen valinnut niistä erityisen tarkastelun kohteeksi intertekstuaalisuuden, eli erilaisten tekstien välisen yhteyden. Tarkastelen intertekstuaalisuutta sekä teoreettisena ilmiönä että metodina ilmiöiden tutkimiseen. Intertekstuaalisuuskin jakautuu erilaisiin alalohkoihin teoreetikkojensa mukaan, joten otan käsittelyyn erityisesti termin luojana pidetyn Julia Kristevan ajatusten tulkinnat sekä enemmän metodiin suuntautuneen Roland Barthesin esittelemän mahdollisuuden tekstien analysointiin. Koska intertekstuaalisuutta on käytetty lähinnä kielitieteelliseen tutkimukseen, sovellan metodin käyttöä niin, että pääsen syvempään yhteiskunnallisten merkitysten analyysiin käsiksi.

Intertekstuaalisuus tarjoaa mahdollisuuden tulkita ja etsiä teksteistä rakenteita lapsiin, nuoriin ja turvallisuuteen liittyen. Poststrukturalismin avulla teksteistä voi etsiä näihin termeihin – lapsi, nuori, turvallisuus – liittyviä merkityksiä ja niitä rakenteita, jotka tuottavat merkityksiä. Samat asiat saattavat esiintyä eri medioissa ja eri aikakausina, ja samojen sanojen käyttö saattaa paljastaa, että puhutaan samasta asiasta, vaikkei suoranaista yhteyttä heti löytäisikään. Tulkitseen analyysini

¹ Booth 1998, 353.

kohteeksi valikoituneita tekstejä intertekstuaalisuuden avulla poststrukturalismia hyödyntäen. Kieli muokkaa meidän maailmaamme. Intertekstuaalisuus toimii välineenä, jonka avulla pyrin löytämään väylän maailmaa muokkaavan tekstin muodostumiseen.

Tutkielmani käsittelee ennen kaikkea lapsia. Nuoruus tulee käsittelyyn mukaan lapsuuden loppuvaiheena sekä lapsuutta seuraavana aikakautena. Olen nähnyt tärkeänä selvittää erityisesti lapsuuden merkitystä terminä, aikakautena ja ilmiönä. Lasten yhä näkyvämpi liittäminen politiikkaan on saanut aikaan lapsen aseman universaalien muutoksen ainakin teoriassa. Käytäntöä ei ole vielä tutkittu tarpeeksi.

Turvallisuus saa tutkielmassa varsin suuren ja laajan palstatilan. Tähän on perustelunsa, jotka käyvät ilmi analyysissä. Koska lapset eivät ole kansainvälisen politiikan ilmiöissä ja niiden rakentamisessa – teksteissä ja keskusteluissa – näkyvyydessään edes verrattavissa siihen keskusteluun, jota käydään turvallisuudesta, on turvallisuuskeskustelun erittely tässä yhteydessä tarpeellisempaa. Olenkin pyrkinyt valitsemaan turvallisuuskeskusteluista ne palikat, jotka mielestäni sopivat parhaiten lapseen liittyvän analyysin tueksi.

Kaikki edellisessä kappaleessa esittelemäni havainnot lasten ja turvallisuuden yhdistämisestä olen tehnyt Suomessa. Antamieni esimerkkien taustalla on kuitenkin lähes poikkeuksetta muita tekstejä, joista näkyvimät ja tunnetuimmat ovat kansainvälisiä asiakirjoja, sopimuksia ja keskusteluja. Intertekstuaalisuuden haasteena on tekstien moniulotteisuus. Uudelle tekstille merkittävä teksti – puhe, kuva tai sanoista koostuva merkityksiä muodostava lausejono – ei aina välttämättä ole löydettävissä. Jokaista uusimman tekstin syntyyn vaikuttanutta puhetta tai tekstinpätkää ei ole mahdollista etsiä. Taustasyitä lasten ja turvallisuuden yhdistämiseen lähdin siksi hakemaan kaikkein ilmeisimmistä nykyisiin teksteihin vaikuttavasta aineistosta, kansainvälisten sopimusten historiasta.

Molempiin, sekä lapseen että turvallisuuteen, samanaikaisesti liittyviä kansainvälisesti merkittäviä sopimuksia ja asiakirjoja on kohtalaisen vähän. Tästä johtuen olen valikoinut tutkimusaineistokseni merkittävimmät lapseen liittyvät kansainväliset sopimukset ja julistukset. Primääriaineistoni koostuu kolmen eri tason teksteistä: maailmanlaajuisista, alueellisista ja yhden valtion, tässä tapauksessa Suomen, asiakirjoista. Koska nykyiset kansainvälisellä tasolla lapsista käytävät keskustelut viittaavat yleensä tavalla tai toisella YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, koostuu tutkimusaineistoni pitkälti sopimusta edeltävistä sekä sitä seuraavista Yhdistyneiden kansakuntien

teksteistä. Koska aiheena on lapset ja turvallisuus, ja teemaan melko luonnollisesti liittyy myös lapset sodissa ja konflikteissa, analysoin YK:n asiakirjojen lisäksi Geneven sopimuksista löytämiäni lapsiin liittyviä kohtia.

Ensimmäinen taso, eli maailmanlaajuiset organisaatiot ja niistä analyysin erityiskohteena oleva YK, saa enemmän huomiota kuin toiset valitsemani tasot, EU ja Suomi. Tämä johtuu lapsipolitiikasta. Kuten jo kerroin, suuri osa lapsiin liittyvästä kansainvälispoliittisesta toiminnasta näyttäisi tavalla tai toisella liittyvän YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Tästä johtuen haluan tuoda erityisesti YK:n roolia ja maailman laajimmin ratifioitua ihmisoikeussopimusta, YK:n lapsen oikeuksien sopimusta, esiin tutkielmassani.

Koska Suomessa kohtaamani havainnot juontavat juurensa kansainvälisen tason teksteistä ja asiakirjoista, olen YK:n lisäksi ottanut käsittelyyn Suomelle tärkeän alueellisen kansainvälisen tason edustajan, Euroopan unionin. Maailmanlaajuiset sopimukset vaikuttavat myös EU:n ulkopolitiikkaan, ja EU:n sopimukset ja asiakirjat vaikuttavat suoraan Suomessa tehtäviin päätöksiin sekä Suomessa käytävään keskusteluun. EU on kuitenkin tehnyt toistaiseksi kohtalaisen vähän merkittäviä julistuksia tai ohjeistuksia lapsiin liittyen, joten otan käsittelyyn vain kolme mielestäni lasten ja turvallisuuden yhteyden kannalta olennaisinta asiakirjaa. EU:sta siirryn Suomen ulkosuhteisiin, jolla puolestaan on suora yhteys Suomessa käytävään keskusteluun. Suomen omat lapsiin liittyvät ulkopoliittiset asiakirjat ovat myös määrällisesti vähäisiä, joten olen valikoinut niistä mielestäni neljä merkittävintä, joissa vähintäänkin sivutaan lapsia ja turvallisuutta. Englanninkielisten asiakirjojen lainauksista olen liittänyt tekstiin myös suomennokset, jotka ovat joko virallisia tai omia käännöksiäni. Tämän olen nähnyt tarpeelliseksi niin tekstin luettavuuden kuin intertekstuaalisen analyysinkin kannalta. Viralliset käännökset auttavat intertekstuaalista tulkintaa suomalaisiin asiakirjoihin nähden. Muut käännökset ovat puolestaan tutkielman ohjeistuksen mukaisesti tehtyjä. Seuraavaksi kerron tarkemmin tutkielman rakenteesta ja analysoitavista aineistoista.

1.2. Tutkielman rakenne

Olen nähnyt tarpeelliseksi aloittaa tutkielman valitsemieni teorian ja metodin esittelyllä. Toisessa kappaleessa käyn läpi poststrukturalismia, joka toimii työni teoriapohjana, mutta joka nähdään useammin eräänlaisena kriittisenä lähestymistapana kuin kansainvälisten suhteiden teoriana. Kerron

lyhyesti poststrukturalismin eri vaiheista ja sen antamista mahdollisuuksista merkitysten etsimiseen. Pohdin poststrukturalismin käyttöä kielen ja rakenteen tulkitsemisessa, ja käyn läpi sen asemaa kansainvälisen politiikan näkökulmana. Poststrukturalismista siirryn intertekstuaalisuuden esittelyyn. Intertekstuaalisuus on perinteisesti kielitieteissä käytetty metodi, joten aloitan kolmannen kappaleen kartoittamalla kansainvälisen politiikan ja intertekstuaalisuuden liitoskohtia. Kerron intertekstuaalisuudesta Julia Kristevan lanseeraamana ja Roland Barthesin eteenpäin kehittämänä metodina, ja esittelen tavan, jolla hyödynnän sitä omassa tutkielmassani.

Neljännestä kappaleesta alkaa tutkielmani analyysiosuus, joka kulkee rinnakkain lapsen ja turvallisuuden määritelmien kanssa. Analysoin primääriaineistoksi valikoituja tekstejä muun muassa seuraavanlaisesti: Etsin sanoja *turvallisuus*, *rauha*, *lapset* ja *nuoret*. Tutkin sanojen taustat sekä ympäristön, johon sanat liitetään. Etsin intertekstuaalisuuden pohjalta tekstien yhtymäkohdat toisiin käsittelemiini teksteihin, ja pohdin sanojen ja niitä ympäröivien lauseiden merkityksiä poststrukturalismin valossa. Tämä tarkoittaa muun muassa kansainvälisten suhteiden valtaviirassa marginaaliin jääneiden kuulemista ja sen pohtimista, miten valta-asetelmat ovat rakentuneet suhteessa lapsista ja turvallisuudesta käytävään keskusteluun: miten lapset on otettu huomioon, missä yhteyksissä, ja miten turvallisuus on liitetty lapsiin. YK:n asiakirjat muodostavat suurimman aineistoni, joten käytän niiden analyysiin enemmän aikaa ja tilaa kuin muihin aineistoihin.

Neljäs kappale käsittelee turvallisuutta, perinteistä kansainvälisissä suhteissa käytettyä turvallisuuden määritelmää ja sen vähittäistä muutosta. Kieli muokkaa turvallisuuden käsitettä; ajan myötä turvallisuudesta käytävä keskustelu muuttuu, ja sen myötä muuttuu myös turvallisuuden sisältö. Aloitan analyysin YK:n peruskirjasta, joka on tärkeä taustadokumentti YK:n lapsen oikeuksien sopimusta ajatellen. YK:n peruskirjan syntyäikoihin lapset eivät kuitenkaan mitään ilmeisimmin olleet vielä kansainvälisesti ja poliittisesti kovin merkittävä ihmisryhmä, joten tutkin peruskirjan antamia merkityksiä turvallisuudelle ja yksilölle sekä näiden yhteen liittämiseksi.

Viidennessä kappaleessa siirryn lapsen ja lapsuuden määritelmään sekä lapsen ensiesiintymiseen kansainvälisissä julistuksissa. Analysoin Geneven julistusta, YK:n yleismaailmallista ihmisoikeuksien julistusta sekä YK:n lapsen oikeuksien julistusta, jotka ovat kolme tärkeintä historiallista lapsiin liittyvää kansainvälistä julistusta.

Lapsen esittelyn jälkeen kuudennessa kappaleessa analyysi jatkuu perinteisestä turvallisuudesta uudempaan turvallisuuden määritelmään, rakenteelliseen väkivaltaan ja inhimilliseen

turvallisuuteen. Vaikka inhimillinen turvallisuus voidaan nähdä tärkeänä palikkana lapsiin liittyvässä turvallisuuskeskustelussa, ei se kuitenkaan ole tutkielmani keskiössä. Tämä johtuu termin laajasta ja vielä jäsentelemättömästä luonteesta. Inhimillinen turvallisuus toimii hyvänä taustana lapsen turvallisuudesta puhuttaessa, mutta ei sellaisessa tilanteessa, jossa puhutaan turvallisuudesta lapselta – lapsesta turvallisuusuhkana. Sillä on kuitenkin vahva yhteys ihmisoikeuksiin ja tutkielmassani tärkeässä asemassa olevaan YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, johon paneudun hieman muita aineistoja laajemmin. Samassa yhteydessä tutkin YK:n vuosituhatjulistusta, jonka monipuoliset lasta koskevat osiot ovat pitkälti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta johdettuja.

Seitsemännessä kappaleessa pohdin lapsia ja sotaa. Tähän kappaleeseen liitän analyysiosuuden, jossa käsitelen Geneven sopimuksia sekä YK:n julistusta lasten ja naisten suojelemiseksi aseellisissa konflikteissa, joissa molemmissa lapset on nähty sodan uhreina. Kiinnostavampaa tutkielmani kannalta on kuitenkin lasten osallistuminen konflikteihin. Tässä yhteydessä esittelen termin *lapsisotilas*, joka on paikkansa vakiinnuttanut mutta kohtalaisen tuore kansainvälisesti hyväksyttynä määritelmänä. Otan käsittelyyn YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjan, joka käsittelee lapsia ja konflikteja. Siinä lapset nähdään myös sodan osapuolina, ei ainoastaan passiivisina uhreina.

Seuraavassa kappaleessa siirryn Euroopan unioniin. Kuten jo aiemmin kerroin, EU:n päätöslauselmilla ja asiakirjoilla on huomattava vaikutus sen jäsenvaltioiden omien ulkopoliittisten sopimusten ja asiakirjojen muokkaantumiseen. EU ei ole kuitenkaan toistaiseksi tehnyt ulkopoliitikassaan merkittäviä lapsiin liittyviä sopimuksia tai julistuksia. Otan esiin kolme asiakirjaa: EU:n globaalin ohjeistuksen lapsista aseellisissa konflikteissa, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteuttamiseen liittyvän asiakirjan sekä asiakirjan, joka käsittelee lapsen paikkaa EU:n ulkosuhteissa. Pohdin myös lyhyesti turvallisuuskäsitystä, jonka mukaan valtiot suosivat yhä enemmän maantieteellisesti lähellä olevia valtioita ongelmien ratkaisussa.

Analyysin viimeisessä osiossa käsitelen Suomen ulkopoliitikkaa. Suomessa ulkopoliitikka ja lapsipoliitikka tuntuvat yhdistyvän selkeimmin ihmisoikeuspolitiikassa ja kehityspoliitikkassa. Myös lasten ja kansainvälisen turvallisuuden linkki on ollut näiden politiikanalojen kautta Suomessa kaikkein näkyvin. Tätä havaintoani tukee keväällä 2012 ilmestynyt Suomen ulkoasiainministeriön teettämä lapsiköyhyydetutkimus, jonka mukaan ”oikeudenmukaisemman ja turvallisemman maailman rakentamisessa Suomen tulee nostaa lapsen oikeudet ja lasten hyvinvointi kaiken

globaalipolitiikan ja kehityspolitiikan keskeiseksi osaksi”¹. Samoihin aikoihin julkaistu uusi Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma linkittää kehityksen ja turvallisuuden: ”Kehitystä ei tapahdu ilman turvallisuutta ja turvallisuus ei lisääny ilman kehitystä”, siinä sanotaan².

Yhdeksäs kappale toisin sanoen käsittelee Suomen ihmisoikeuspolitiikkaa, turvallisuuspolitiikkaa sekä kehityspolitiikkaa. Analysoin hieman myös edellä mainitsemaani Suomen ulkoasiainministeriön tilaustutkimusta, joka käsittelee lapsiköyhyyttä. Näiden vaiheiden jälkeen olen lopulta valmis tekemään tutkielmastani loppupäätelmät.

2. POSTSTRUKTURALISMI JA KIELESTÄ RAKENTUVA MAAILMA

Poststrukturalistisen teorian ja ajattelutavan ymmärtämiseksi on hyödyllistä tiedostaa strukturalismin, modernismin ja postmodernismin vaikutus poststrukturalismin syntyyn. Strukturalismi on modernismiin liitetty ranskalaisesta filosofiasta syntynyt näkökulma, joka tutkii arkielämää määrittäviä sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita. Modernismin aikakausi sijoittuu 1890-luvulta toisen maailmansodan puhkeamiseen, ja se kuvaa aikansa länsimaista kulttuuria sekä poliittista ilmapiiriä, joihin muun muassa kolonialismilla, imperialismilla ja teollistumisella oli suuri vaikutus.³

Postmodernismi syntyi kyseenalaistamaan modernismin itsestäänselvyyksinä pitämiä ilmiöitä ja pohtimaan niitä muutoksia, joita läntisessä maailmassa tapahtui toisen maailmansodan jälkeen. David Campbellin⁴ mukaan postmodernismi ei kuitenkaan tullut korvaamaan modernismia, vaan se syntyi kulttuuriseksi, taloudelliseksi, sosiaalseksi ja poliittiseksi muodostelmaksi modernismin sisälle. Poststrukturalismi puolestaan syntyi tulkitsemaan näitä postmodernismin esiin tuomia muutoksia. Poststrukturalismi tutkii merkityksiä antavia rakenteita. Sen näkökulmaa määrittää 1900-luvun loppupuolen sosiaalinen järjestys. Imperialistisia valtablokkeja vastustavat tapahtumat, kuten Algerian ja Vietnamin sodat tai vaatimus taloudellisesta oikeudenmukaisuudesta kolmansissa maissa, ovat vaikuttaneet sen kehittymiseen.⁵

¹ Wiman 2012, 23.

² Ulkoasiainministeriö 2012, 29.

³ Campbell 2010, 221-222.

⁴ Emt.

⁵ Emt., 221-222.

Vuonna 1989 myös James Der Derian ja Michael J. Shapiro¹ kirjoittivat poststrukturalismin saapuneen haastamaan kansainvälisissä suhteissa luonnollisina totuuksina pidettyjä ilmiöitä. Teoriasuuntaus analysoi kieltä ja kansainvälisten suhteiden metodeja, ja kriittisesti tutki miten kansainvälisten suhteiden subjekti rakentuu kansainvälisepoliittisten tekstien ja diskurssien kautta. Der Derian ja Shapiro kokivat teknologisen muutoksen tuovan kaikkeen olemiseen uusia ulottuvuuksia ja uskoivat, että objektiivinen todellisuus on korvautumassa tekstuaalisuudella. Kansainvälisissä, tekstien välisissä ja ihmisten välisissä suhteissa tapahtuu muutoksia. Tietokoneaika muuttaa informaatiota, elokuvat refleктоivat todellisuutta.²

Campbellin mukaan poststrukturalismi ei ole perinteisessä mielessä kansainvälisten suhteiden malli tai teoria, vaan kriittinen asenne, lähestymistapa tai eetos. Se ei muodosta selkeää paradigmaa, jonka kautta asioita selitetään, vaan poststrukturalismi keskittyy pohtimaan esitystapoja, tiedon ja vallan suhdetta sekä identiteettipoliittikkaa kansainvälisten suhteiden ymmärtämiseksi. Se nostaa esiin metateoreettisia kysymyksiä teorioista, ja näkee teorian käytäntönä sen sijaan että yrittäisi tehdä eron teorian ja käytännön välille.³ Poststrukturalismista kehittyikin ajan myötä hyvin käytännönläheinen suuntaus, joka käsitteli poliittisia tapahtumia ja kysymyksiä.⁴

2.1. Poststrukturalismi kielen ja rakenteen tulkitsijana

Kielitieteestä lähtöisin oleva poststrukturalismi syntyi jatkokehittelynä Ferdinand de Saussuren ja hänen seuraajiensa ajatuksille kielen rakenteen merkityksestä. Saussure ja hänen ajatuksiaan eteenpäin kehittäneet teoreetikot pyrkivät muokkaamaan kielen ja sen rakentumisen tutkimisesta analyysimallia myös yhteiskuntarakenteiden ja kulttuurin tutkimiseen.⁵ Modernistien ja strukturalistien pyrkimyksenä oli totuuden etsiminen. Poststrukturalismi ei enää pyrkinyt löytämään totuutta, vaan sen metodologian sisältönä oli merkitysten etsiminen; poststrukturalismissa etsitään merkityksen mahdollisuuksia, merkityksen vaikutuksia, ja pyritään erottamaan merkityksen rakentumisen moniselitteisyys. Se turvautuu tekniikoihin, jotka auttavat korostamaan merkityksen rakentamiselle oleellisia palasia.⁶

¹ Der Derian et al. 1989.

² Emt., ix.

³ Campbell 2010, 216.

⁴ Emt., 217.

⁵ Finlayson et al. 2005, 8-9.

⁶ Williams 1999, 251.

Poststrukturalismin mukaan kieli muokkaa näkemystämme maailmasta. Ilman kieltä emme kykene hahmottamaan ympäröivää maailmaa, emmekä välittämään siitä tietoa toisille. Ilman kieltä emme myöskään saa ihmisiä tukemaan poliittisia päämääriämme. Muun muassa Michel Foucaultin paljon käsittelemä diskurssi on keino jaotella ja välittää tietoa. Sanojen käyttö ei ole neutraalia; teemme sanojen käytössä jatkuvia valintoja, ja muokkaamme jatkuvasti sanojen merkityksiä.¹

Saussuren ja hänen seuraajiensa mukaan kieli on systemaattinen rakenne, eivätkä merkitykset synny kuvastusta ulkomaailmasta, vaan kielen rakennejärjestelmästä itsestään. Merkitys syntyy siis jo olemassa olevasta rakenteesta, ei itsenäisesti puheen myötä. Rakenne puolestaan on järjestelmän tuote. Järjestelmän peruselementteinä ovat merkit, kuten ääni tai kirjaimet, joista kieli koostuu. Rakenne mahdollistaa puheen, mutta samalla rajoittaa sitä, koska muiden on ymmärrettävä se mitä sanotaan. Sanat saavat Saussuren mukaan merkityksensä rakenteesta sekä konventioista, tavasta käyttää samaa sanaa samoissa tilanteissa ja samaan asiaan viitaten. Sanat muodostuvat negatioista. Koira voidaan kuvailla sadoilla eri sanoilla, mutta ne yhdistyvät sanaan koira ollessaan esimerkiksi eri asia kuin kissa.²

Kieli on aina nähty merkityksellisenä politiikalle. Aristoteleen mukaan kykymme puhua erottaa meidät muista eläimistä ja mahdollistaa ihmisten yhteiset näkemykset ja yhteisymmärryksen. Demokraattisen Ateenan asukkaille retoriikka – taito puhua – merkitsi mahdollisuutta harjoittaa valtaa. Strukturalistien mukaan poliittinen määräytyy rakenteen kautta, ja tekee toisista asioista poliittisempia kuin toisista. Mikäli muutamme jonkin asian, on se strukturalismin mukaan jo olemassa rakenteen sisällä. Toisin sanoen asiat eivät voi muuttua elleivät ne jo valmiiksi ole rakenteessa, kielen sisällä. Tämä tekee strukturalismista kuitenkin rajoittavan näkökulman, jota strukturalismin kriitikot kutsuvat kielen vankilaksi. Poststrukturalismi syntyi vastustamaan tätä staattisuuden ja muutoksen ennalta määräytymisen ajatusta.³

Muun muassa konstruktivismi erottaa raat faktat ja rakennetun todellisuuden, mutta poststrukturalismi näkee myös perustavien faktojen olevan sosiaalisesti rakentuneita. Poststrukturalistit eivät tarkoita, etteikö asioita olisi olemassa, mutta niillä ei ole merkitystä, ellei

¹ Hansen 2011, 170.

² Finlayson et al. 2005, 8-9.

³ Emt., 10.

niille ole annettu merkitystä.¹ Tästä näkökulmasta katsoen esimerkiksi kylmän sodan asetelma johtui molempien osapuolten toisiaan kohtaan rakentamasta viholliskuvasta. Kansainväliset ilmiöt ovat kielen avulla rakennettuja ja ylläpidettyjä rakennelmia.² Rakenteet eivät synny itse itsestään autopoettisesti.³

Poststrukturalistien ajatuksia voidaan hyödyntää myös lapsuuden ja turvallisuuden pohtimiseen. Länsimaisessa filosofisessa ja poliittisessa ajattelussa lapsi nähdään aikuisen negaationa⁴; lapsuus on siis johonkin tiettyyn yhteyteen liitetty sana, jolle on puheessa määritelty merkitys. Sanalle *lapsi* on annettu eri yhteyksissä eri aikakausina hyvin erilaisia sisältöjä, joita esittelen lyhyesti lapsuutta ja lasta käsittelevässä kappaleessa. Samoin sanalle *turvallisuus*. Turvallisuus kodissa, turvallisuus maailmassa, turvallisuuden rakentaminen yhteiskuntaa tai muuta maailmaa vastaan on eri aikoina eri tilanteisiin määriteltyjä käsitteitä, jotka luovat erilaisia mielikuvia ja merkityksiä turvallisuudelle. Turvallisuus lapseen yhdistettynä nähdään yleensä lapsen turvallisuutena. Puolestaan lapsi, joka kasvaa erilaiseksi kuin yhteiskuntamme olettaa, saattaa olla turvallisuusriski. Jos lapsi on kokenut vääryyttä ja on kostonhaluinen, tai jos lapsi on koulutettu ammattitappajaksi, voi lapsesta tulla turvallisuuskeskustelun vastapuoli. Millä tavalla puhumme sanoista lapsi tai turvallisuus määrittää yleensä myös politiikkamme ja toimintamme näiden asioiden parissa.

Erityisen mielenkiintoinen poststrukturalismin suuntaus on Julia Kristevan kehittämä intertekstuaalisuus. Kristeva on semioottinen teoreetikko, jonka mukaan voimme ymmärtää sosiaalisen maailman rakentuvan teksteistä. Tämä johtuu tekstien muodostamista interteksteistä, eli tekstien yhteydestä toisiin, aiempiin teksteihin. Abstraktimmalla tasolla intertekstuaalisuus voi tarkoittaa esimerkiksi käsitteiden liittymistä aiempiin käsitteisiin tai kuviin ja tapahtumiin, joihin ei liity lainkaan tekstiä. Esimerkiksi jollain tapahtumalla saattaa sinällään olla symbolinen arvo, koska se on rakentunut jo aiemmin. Tämän arvon näyttämiseen ei tarvita aina erikseen kieltä tai tekstiä. Teksteissä tai tapahtumissa olevia asioita ei myöskään voi toisin sanoen lukea ja tulkita kahta kertaa samoin. Kun asiasta muodostetaan uusi teksti, on se joka kerta uniikki.⁵

¹ Hansen 2011, 170.

² Emt., 168.

³ Finlayson et al. 2005, 11-13.

⁴ Brocklehurst 2006, 3.

⁵ Hansen 2011, 173.

2.2. Poststrukturalismi kansainvälisen politiikan näkökulmana

Poststrukturalismi tuli 1980-luvulla yhteiskunta- ja filosofiateorioiden pohjalta kansainvälisen politiikan teoriaksi. Se syntyi siinä kylmän sodan vaiheessa, jossa pelättiin ydinsotaa ja kahden suurvallan keskinäistä tuhoa.¹ Poststrukturalismia kansainvälisten suhteiden pohtimiseen hyödynsivät alkuvaiheessa selkeimmin muun muassa Der Derian ja Shapiro, jotka vuonna 1989 julkaistussa yhteisteoksessaan kritisoivat metateoreettisesti realismin ja neorealismien teorioita siitä, että näiden traditionaaliset näkökulmat ovat itsessään suunnanneet kansainvälispoliittisia pohdintoja tiettyyn suuntaan². Samaan aikaan kriittiset tutkijat olivat myös tyytymättömiä realismin ja neorealismien tapaan olla huomioimatta uusia kansainvälisiä ilmiöitä, kuten uusien transnationaalisten toimijoiden, ajatusten ja suhteiden syntyä. Vallalla olevat teoriat eivät kriitikkojen mukaan myöskään halunneet kuulla ulkopuolelle jätettyjen ihmisten ääniä. Poststrukturalismi ryhtyikin nostamaan kansainvälisten suhteiden valtaviirassa marginaaliin jääneiden ääntä kuuluviin.³

Alan Finlayson ja Jeremy Valentine⁴ pohtivat teoksessa *Politics and Post-structuralism* poststrukturalismin ja politiikan tutkimuksen yhteyttä. He kritisoivat poliittisten tieteiden kapealaisuutta, sillä heidän näkemystensä mukaan politiikan tutkimuksen keskiöstä jätetään paljon politiikalle olennaisia tekijöitä pois sen perusteella, etteivät ne ole riittävän poliittisia. Rakkaus, kuolema, ystävyys ja sääli ovat esimerkkejä aiheista, joita politiikan tutkimuksessa paljon käytetyt filosofit, kuten Locke, Rousseau ja Hobbes pitivät oleellisina, kun yritetään ymmärtää ympäröivää maailmaa. Nämä jätetään kuitenkin lähes systemaattisesti politiikan tutkimuksen ulkopuolelle, ja keskiöön nousee selkeästi politiikkaan liitettävissä olevat asiat, kuten hallinto, oikeudet ja hyödykkeet – tai turvallisuus. Finlayson ja Valentine esittävät ajatuksen, jonka mukaan poststrukturalismi on jäänyt politiikan tutkimuksessa marginaaliin, koska se uhkaa politiikan tutkimuksen yhtenäisyyttä tieteenalana ja myös kyseenalaistaa politiikan merkitykset.⁵ Se käsittelee myös perinteisesti low politics -tason politiikkana tai pehmeänä politiikkana nähtyjä alueita.

Poststrukturalismi on toisin sanoen kriittinen teoria, joka kiinnittää huomion maailman rakentumiseen. Se antaa mahdollisuuden tutkia maailman rakentumista laajemmin kuin perinteiset

¹ Hansen 2011, 168.

² Campbell 2010, 216. Ks. myös Der Derian et al 1989.

³ Emt., 216.

⁴ Finlayson et al. 2005.

⁵ Emt., 3-5.

kansainvälisen politiikan teorit – marginaaliin jääneiden asioiden ja ajatustapojen näkökulmasta. Ulkopuolisten ja ydinryhmään kuuluvien suhteet näkyvät poststrukturalistien mukaan erityisen hyvin valtion muodostamissa rajoissa. Realismissa valtio merkitsi rajaa meidän ja heidän välillä. Poststrukturalistit alkoivat puolestaan kyseenalaistaa valtion asemaa maailmanpolitiikan tärkeimpänä ja itsestään selvänä luonnollisena toimijana. Campbellin mukaan poststrukturalismi ei ole kuitenkaan valtioita vastustava näkökulma; se ainoastaan kyseenalaistaa ja tarkastelee valtiota eri perspektiivistä – ja jopa enemmän – kuin perinteiset, valtion itsestäänselvyytensä ottavat kansainvälisten suhteiden suuntauksat.¹

Poststrukturalismi ei pidä valtiota itsenäisenä toimijana, vaan valtio on vain yksi tapa ymmärtää poliittista yhteisöä. Teoria kiinnittää huomion siihen, kuinka maailman rakentuminen – ja ihmiset ja alueet joista maailma rakentuu – saa tietynlaisen politiikan ja toiminnan tuntumaan luonnolliselta ja legitimiiltä; kuinka rakennamme tietynlaista valta-asemaa. Poststrukturalistit käsittelevät yhä tänäkin päivänä korkealla kansainvälisellä agendalla olevia aiheita, kuten sotaa ja turvallisuutta, ja keskittyvät yhä valtioiden viholliskuvien rakentumiseen.² Kova politiikka on lopulta myös poststrukturalismin ytimessä.

Kansainvälisen politiikan ymmärtäminen riippuu esitystavasta, tulkinnasta ja abstraktiosta. Maailma ei näyttäyty meille valmiina kategorioina tai teorioina. Jokainen käytetty termi, käsite tai lause vaatii tulkinnan, jonka kautta luomme merkityksiä niitä käyttäessämme tai jo kuunnellessamme. Samalla kuitenkin merkitysten muodostamiseen on tiettyjä sosiaalisia ja historiallisia käytäntöjä, joten emme luo niitä tyhjästä.³

Kun pohditaan kansainvälisesti lasten ja nuorten asemaa, voi huomata realismin vaikutuksen. Meidän ja heidän lapsista puhutaan eri tavoin. Valtion sisällä oleviin lapsiin on erilainen näkökulma kuin valtion ulkopuolisiin lapsiin. Lisäksi länsimaiden tai pohjoismaiden lapset eivät ainakaan Suomen ulkopoliittisista linjauksista juuri erotu, vaan harvat olemassa olevat viittaukset lapsiin liitetään kehittyviin maihin. Poststrukturalistinen tapa kyseenalaistaa valtion merkitystä on tässä suhteessa mielenkiintoinen. Lapsista puhuttaessa valtioiden raja ja merkitys saattaa nimittäin myös muuttua. Maailman valtioiden lapsipolitiikka perustuu useimmiten lähes universaalisti ratifioitun YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteisiin. Lapsista ja erityisesti nuorista on yhä enemmän

¹ Campbell 2010, 216-217.

² Hansen 2011, 168.

³ Campbell 2010, 214.

tulossa kansainvälisesti noteerattu, valtioiden rajat ylittävä aihe, joka puetaan usein ongelman muotoon.

Tutkielmassani hyödynnänkin poststrukturalismin tarjoamaa mahdollisuutta nostaa esiin niitä ääniä, joita ei muuten juuri kuulla, ja joista käytävä keskustelu jää yleensä marginaaliin. Tutkielmassani käsitän lapset ja nuoret samanlaiseksi erityisryhmäksi kuin naiset, jotka on kansainvälisessä politiikassa nostettu kielen käytön kautta ryhmänä erityiseen asemaan. Tämän erityisaseman taustalla on maailman lasten ja nuorten räjähdysmäinen määrällinen kasvu ja samalla kuitenkin heikko asema, hiljainen ääni ja valtava potentiaali niin hyvässä kuin pahassa.

Haluan tutkielmassani kiinnittää huomion poststrukturalistiseen maailman rakentamisen ajatukseen. Kuka määrittelee mikä on tärkeää? Miksi lapset ovat nousseet agendalle? Ja kuka määrittää millä tasolla lapsesta puhutaan poliittisena toimijana tai kansainvälisesti harjoitetun politiikan kohteena?

3. INTERTEKSTUAALISUUS JA KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN ILMIO

3.1. Intertekstuaalisuus kansainvälisissä suhteissa

Kansainväliset suhteet vaativat intertekstuaalista lähestymistapaa, kun kriittisesti tutkitaan sitä ajattelun osa-aluetta, jossa ei ole lopullista totuuden määrittelijää, jossa merkitys syntyy tekstien yhteydestä toisiinsa ja jossa valtaa määrittää kielen ja muiden merkitystä antavien toimintojen problematiikka. (Suomennos minun.)

International relations requires an intertextual approach, in the sense of a critical inquiry into an area of thought where there is no final arbiter of truth, where meaning is derived from an interrelationship of texts, and power is implicated by the problem of language and other signifying practices.¹

Michael J. Shapiro² kirjoitti vuonna 1989 globaalipolitiikan tekstualisoinnista kirjallisuusteorian pohjalta. Kirjallisuusteorian mukaan sosiaalinen todellisuus löytyy kirjoitetuista teksteistä, ja sosiaalisen todellisuuden muodostumista voi jäljittää kirjallisuuden historian kautta. Toisin sanoen kirjallisuuden kuvaama sosiaalinen todellisuus on rakentunut heijastuksena edeltäville teoksille ja kirjoituksille sekä niiden käyttämille konventioille ja sanojen merkityksille. Maailman merkitysten ymmärtäminen ei rakennu hetkellisestä tietoisuudesta, vaan erilaisista todellisuutta muodostavista

¹ Der Derian et al. 1989, 6.

² Shapiro 1989.

käsikirjoituksista tai koodeista, jotka omaksumme meitä ympäröivistä kulttuurisista tai kielellisistä oloista. Tämän hetken todellisuuden tutkiminen vaatii edeltävien olojen ja tekstien tutkimista. Todellisuus muokkaantuu kielellisissä tyyleissä – kieliopissa, retoriikassa ja narratiiveissa – jotka ovat historiallisen kehityksen tulosta, ja joiden kautta meille tuttu todellisuus muodostetaan jatkuvasti uudelleen.¹

Tekstien merkityksen Shapiro liittää politiikkaan seuraavan ajatuskulun kautta: Vallalla olevat tekstuaaliset käytännöt muodostavat merkitys- ja arvojärjestelmiä, joiden kautta toimintaa ja politiikkaa ohjataan sekä legitimoidaan. Kriittinen politiikka tarkoittaa tämän ajatuskulun valossa sellaista toimintaa ja keskustelua, joka kyseenalaistaa vallalla olevat esittämistavat sekä poliittista maailmaa rakentavien subjektien, objektien, toimintojen ja teemojen kritiikittömän hyväksymisen.²

Shapiron ajatus intertekstuaalisuuden hyödyntämisestä kansainvälisten suhteiden tulkitsemisessa liittyy lähinnä kansainvälisten suhteiden teorioiden tulkintaan, metateoreettiseen tutkimukseen. Hän kuitenkin liittää intertekstuaalisuuden myös maailmanpolitiikan ilmiöiden hahmottamiseen.

Politiikkaa pitää kohdella tavalla, joka on herkistetty tekstuaalisuudelle. Ymmärryksemme konflikteista, sodasta ja yleisemmin siitä kontekstista, jossa maailmanpolitiikka tehdään, välittyy aina erilaisten representaatioiden eli tekstin muodostamisen kautta. Shapiron mukaan poliittiset prosessit ovat kilpailua vaihtoehtoisista ymmärtämisen tavoista. Nämä vaihtoehtoiset tavat ymmärtää asioita johtuvat erilaisista esittämisen käytännöistä, jotka ovat tilannekohtaisia. Vapaa-aika, työ, poliittinen, yksityinen ja julkinen ovat esimerkkejä tilanteista, joiden sisältä ihmiset ja asiat löytävät identiteettinsä, ja joiden kautta esittämisen käytännöt määräytyvät.³

Toisin sanoen vallalla olevat tekstuaaliset käytännöt rakentavat merkitysten järjestelmiä, joiden kautta politiikkaa legitimoidaan ja ohjataan. Tämän ajattelutavan valossa kriittinen ajattelu merkitsisi näkökulmaa, joka kyseenalaistaa sellaisinaan hyväksytyt representaatiot, kuten tekstien, kerronnan ja sanojen rakentamat subjektit, objektit, teot ja teemat, joiden kautta maailmaa rakennetaan. Tutkijan ja tulkitsijan on analysoitava tekstin kieltä ja lingvistiikkaa. Analyysi ei

¹ Shapiro 1989, 11.

² Emt., 13.

³ Emt., 12.

kuitenkaan rajoitu tekstin rakenteen analyysiin, vaan tutkijan on huomattava, että representaatiot ovat paitsi väline todellisuuden hahmottamiseen, myös keino tehdä todellisuutta.¹

3.2. Intertekstuaalisuus metodina

Intertekstuaalisuus tarjoaa käsitteellisen ja metodologisen rungon, jonka kautta tekstejä ja muita medioita tutkitaan ja tulkitaan kvalitatiivisesti². Intertekstuaalisuutta on perinteisesti käytetty lähinnä kulttuuristen tekstien ja kertomusten tutkimiseen, ja etsiessäni intertekstuaalisia tutkimuksia, törmäsin huomattavan usein Raamatun tutkimukseen. Viihteen ja taiteen tutkimisessa intertekstuaalisuus on myös paljon käytetty metodi ja teoria. Kulttuurisena konseptina sen nähdään olevan erityisen hyvä tutkimuksessa, jossa käsitellään tiedon subjektiivisia, relatiivisia ja epävakaita ominaisuuksia³.

Hyödynnän intertekstuaalisuutta ilmiöiden ja tekstien välisistä suhteista rakentuvien merkitysten tutkimiseen. Poststrukturalismiin pohjautuen näen, että ilmiöt ja asiat muodostuvat tekstien kautta. Ilman puhuttua tai kirjoitettua tekstiä ei olisi olemassa minkäänlaista kollektiivisesti ymmärrettävää todellisuutta. Intertekstuaalisuutta lainaten ja sitä hieman muokaten näen, että uudet termit ja niiden myötä muokkaantuvat uudet ilmiöt pohjaavat useimmiten johonkin vanhaan. Lähi-idässä räjähtänyt pommi tai Manhattanin torneihin törmännyt lentokone voi muodostaa termien ja ilmiöiden muutoksen, mutta silti nämäkin uusina pidetyt ilmiöt ja niissä käytettävä terminologia eivät synny aivan tyhjästä. Ne perustuvat jo johonkin olemassa olevaan, joka on sanoin kuvattu jossain toisessa paikassa, ajassa ja mahdollisesti jossain toisessa mediassa.

Intertekstuaalisuus ei ole laajasti yhteiskuntatieteissä käytetty metodi. Otan kuitenkin Kristevan intertekstuaalisuudesta tietyt käsitteet ja vaikutteet mukaan tutkimukseen. Kristeva lähestyy tekstiä lukijan huomioiden. Esimerkiksi hänen tutkimuksensa poeettisesta kielestä perustuu kolmeen kysymykseen: miten teksti on tuotettu, miten teksti vaikuttaa lukijaan ja miksi se vaikuttaa lukijaan.⁴ Osittain nämä kysymykset mielessä jäsenän analysoitavia tekstejä ja aineistoja.

¹ Shapiro 1989, 13-14.

² Elkad-Lehman et al. 2011, 258.

³ Emt., 259.

⁴ Vartiainen 1988, 62.

Aineistoni analyysissa kuitenkin hyödynnän erityisesti toisen intertekstuaalisuutta käsittelevän teoreetikon, Roland Barthesin, esittelemää tekstianalyysia, jota muun muassa Alfred J. Fortin¹ käyttää esimerkkinä terrorismia käsittelevän tekstin analyysista ja sen poliittisen merkityksen tulkinnasta.

Vuonna 1989 Fortin kirjoitti olevansa huolissaan terrorismin ja antiterrorismin sanaston vakiintumisesta kielenkäyttöömme. Hänen mukaansa tällaisen sanaston vakiintuminen kertoo ihmisten arkielämän militarisoitumisesta. Antiterrorismin sanasto on osa sitä strategista diskurssia, joka hallitsee ajatuksia kansainvälisestä järjestyksestä ja samalla oikeuttaa tietynlaisen vallankäytön, joka muutoin ei olisi oikeutettua. Kielen avulla konfliktista ja sen hallitsemasta maailmanjärjestyksestä tehdään jokaisen arkipäivää koskettavia asioita. Kun arkipäivässä näkyy maailmanjärjestyksen huolet, on kansainväliseen puuttumiseenkin saatavilla laajasti ihmisten tuki ja poliittinen sitoutuneisuus.²

Tämän kielen kautta muodostuneen mielikuvan muuttamiseksi Fortin haluaa haastaa prosessin, jonka myötä ihmiset ja teot nähdään tai kuvitellaan terrorismina. Hän etsii tiettyjä tekstuaalisia ja retorisia tapoja artikuloida terroristeista, ja tulkitsee kuinka moderni terroristin identiteetti on rakentunut. Hän käyttää hyväkseen Roland Barthesin tekstianalyysia.³

Barthesin analyysimalli huomioi lukijan ja kriitikon yhtenä tulkinnan palikkana. Barthes etsii teksteistä hiljaisuutta, paljastaa luetun tekstin sosiaalisen rakentumisen sekä tarkoitukselliset merkitykset. Hän yrittää pitää lukijan avoimena tekstien monimuotoisuudelle – tehdä lukijasta tekstin tuottajan, ei ainoastaan sen käyttäjää. Näin lukija pystyy refleктоimaan tekstien vaikutusta itseensä. Lukijasta tulee passiivisen vastaanottajan sijaan aktiivinen toimija.⁴ Barthes tarjoaa kriittisen välineen tekstin ideologisten operaatioiden tulkintaan; kuinka poliittinen merkitys on sisällä tekstissä ja kuinka se muokkaantuu.⁵

Barthesin tekstuaalinen lähestymistapa pohjautuu semiotiikkaan. Se pyrkii erottamaan merkkejä ja koodeja tekstin muodostamista merkityksistä. Analyysi jakaa tekstin osiin ja käyttää sitten näitä

¹ Fortin 1989.

² Emt., 189.

³ Emt., 190-191.

⁴ Barthes 1990, 4. Ks. myös Fortinin tulkinta Barthesin analyysimallista.

⁵ Fortin 1989, 190-191.

koodeja osien analysoinnissa, jolloin tekstistä löytyy rakenne.¹ Barthesin mukaan tekstin merkitys syntyy systemaattisista merkeistä, ei lukijan tai muiden ihmisten synnyttämänä. Lukeminen on kielen työtä. Sen tarkoituksena on löytää merkityksiä, ja merkitysten löytämisen tehtävänä on nimetä merkitykset.²

Löytääkseen tekstin monet eri äänet, ja erityisesti ne, jotka vaikuttavat tekstin lukijaan, tulee lukijan etsiä sellaisia koodeja, joiden avulla tekstiä voi kuulustella. Nämä koodit voivat olla esimerkiksi hermeneuttisia, semioottisia, narratiivisia, kulttuurisia tai symbolisia. Tekstillä voi kysyä mihin se vastaa, mitä aihetta se välttelee, mitä ansoja tekstistä löytyy, kuinka teksti etenee ja mihin suuntaan, mitä teemoja esiintyy kuvissa tai kuvioissa, ja minkälaista tietoa, kirjallisuutta tai tiedettä tekstissä hyödynnetään.³ Barthes ei etsi tekstistä totuutta, vaan sen moninaisuutta – merkityksiä ja erilaisia kriittisiä näkökulmia⁴.

4. PERINTEINEN TURVALLISUUS JA YK:N PERUSKIRJA

Turvallisuuden tutkimuksesta löytyy suuri määrä kirjallisuutta, joka sisältää valtavasti erilaisia termejä, näkökulmia ja ideoita. Tarkoitukseni on omaksua tutkielmani käyttöön muutamia turvallisuuskäsityksiä, joiden kautta voin tulkita lasten ja turvallisuuden yhteyttä. Ensin haluan kuitenkin tuoda esiin tapoja, joilla turvallisuutta voidaan käsitellä. Niiden kautta perustelen omat valintani.

4.1. Yksilön turvallisuudesta maailman turvallisuuteen

Turvallisuus on terminä monessa eri yhteydessä viljelty käsite. Etsiessäni tietoa turvallisuudesta, tuli vastaan erityisen paljon terveysturvallisuuteen, tietoturvallisuuteen ja ruokaturvaan liittyviä artikkeleita. Espanjalais-yhdysvaltalainen turvallisuusinstituutti ISECOM määrittelee turvallisuuden seuraavasti:

Turvallisuus on puolustautumista, jossa uhka ja tärkeät asiat pyritään pitämään erossa toisistaan.
(Suomennos minun.)

¹ Fortin 1989, 191.

² Barthes 1990, 10-11.

³ Fortin 1989, 191.

⁴ Barthes 1990, 14-15.

Security is a form of protection where a separation is created between the assets and the threat¹

Tämä liian laveaksi ja toisaalta myös suppeaksi kritisoitu määritelmä antaa kuvan siitä, miten laajassa skaalassa liikutaan turvallisuudesta puhuttaessa. *Uhka* on laaja käsite, samoin tärkeinä pidetyt suojattavat asiat, jotka ovat erittäin subjektiivisia tilanteesta ja toimijasta riippuen.

Kyberturvallisuuteen perehtynyt turvallisuustutkija Bruce Schneier käsittelee turvallisuutta lähinnä yksilön näkökulmasta. Turvallisuus voi olla joko jotain laskelmoitavissa olevaa, riskitekijöiden mittaamista ja laskemista sekä niiden mukaan toiminnan kautta aikaansaatua turvallisuutta. Se voi myös olla jotain abstraktia, tuntematonta.²

Kohtalaisen yhtäläinen merkitys turvallisuudelle on löytynyt ihmisten tai ryhmien perusarvoista puhuttaessa. Tällöin voidaan puhua turvallisuudesta, joka tarkoittaa vapautta perusarvoihin kohdistuvista uhkista. Erimielisyyksiä on sen suhteen, tulisiko turvallisuudesta puhua yksilön vai yhteisön turvallisuutena.³

Kansainvälinen turvallisuus on perinteisesti ymmärretty valtioiden turvallisuutena. Termi on institutionalisoitunut kansainvälisten suhteiden kentällä erilaisiksi turvallisuuden periaatteiksi ja määritelmiksi. Kansainvälisen turvallisuuden määrittely lähtee liikkeelle jo kaukaa historiasta. Historioitsija ja taloustieteilijä Emma Rothschilden⁴ mukaan kansainvälisen turvallisuuden määritelmien pohjalla voidaan nähdä kolmekymmenvuotinen sota ja sitä seurannut vuonna 1648 allekirjoitettu Westfalenin rauhansopimus. Westfalenista lähtien kansainvälinen turvallisuus on määriteltä aina uudelleen suurten sotien ja konfliktien jälkeen.⁵

Valtiot siis määrittelevät jatkuvasti kansallisen turvallisuutensa kokemiensa todellisten tai abstraktien uhkien perusteella. Valtioiden omilla määrityksillä on vaikutuksensa myös kansainvälisen turvallisuuskäsityksen muotoutumiseen. Yhä kylmän sodan aikaan turvallisuudesta puhuttiin lähinnä kansallisena turvallisuutena.⁶

¹ ISECOM 2012.

² Schneier 2008.

³ Baylis 2011, 233.

⁴ Rothschild 1995.

⁵ Emt., 53.

⁶ Baylis 2011, 233.

Näkisin, että tänä päivänä myös kansainväliset instituutiot ja organisaatiot määrittelevät turvallisuutta valtioiden kansallisten turvallisuusmääritelmien, niistä käytävien keskustelujen ja enenevissä määrin myös oman toimintansa kautta. Kansainvälisen turvallisuuden käsitteestä on kaikesta moninaisuudestaan huolimatta entistä yhtenäisempi ymmärrys, kun jaetut uhkat ja niistä käytävä kansainvälinen keskustelu lisääntyy.

Kansainvälisen politiikan kriittisen teorian edustaja, teoreetikko Ken Booth¹ määrittelee turvallisuuden maailman turvallisuudeksi (*world security*). Hän siirtyy siis määrittelyssään valtioiden ja kansainvälisen turvallisuuden yläpuolelle. Booth näkee, että aina on olemassa rajoja, joiden sisäpuolelle ihmiset haluavat sijoittaa itsensä, mutta nykypäivän turvallisuudessa on kyse muustakin kuin valtioiden välisestä turvallisuudesta. Hänen mukaansa maailmanturvallisuus viittaa ihmisyyhteiskunnan rakenteisiin ja prosesseihin, joilla sekä paikallisesti että globaalisti pyritään vähentämään uhkia ja riskejä, jotka määrittävät yksilön ja ryhmien elämää.²

Kansallisesta turvallisuudesta ja kansainvälisen turvallisuuden kautta päädytään maailmanturvallisuuteen, joka keskittääkin huomionsa yksilöön. Yksilö ei kuitenkaan ole itsenäinen, vaan yksilönä muiden joukossa. Nyt ei puhuta yksilöstä itsenäisenä yksikkönä, vaan osana maailmanyhteisöä.

4.2. Teoria ja kieli turvallisuuskäsityksen muokkaajana

Yksi tapa katsoa turvallisuutta on kielen kautta rakennettuna määritelmänä. Tämä liittyy vahvasti poststrukturalistien ajatukseen turvallisuudesta. Heidän mukaansa kieli vaikuttaa turvallisuuden hahmottamiseen. Poststrukturalismia käsittelevässä kappaleessa esittelin poststrukturalistisen näkemyksen, jonka mukaan realismi on pitkään dominoinut tapaamme nähdä ja rakentaa maailmaa. Poststrukturalistit siis katsovat, että perinteinen realistinen teoria ja sen kieli on dominoinut sodan ja turvallisuuden keskustelua sekä terminologiaa jo niin kauan, ettemme osaa katsoa turvallisuutta mistään muusta näkökulmasta.³

Keskustelun kautta tapahtunut turvallisuuden määrittely on perinteisesti liittynyt realismiin, ja sen kautta olemme rakentaneet turvallisuuteen liittyvät toimintamallimme.

¹ Booth 2007.

² Emt., 4.

³ Baylis 2011, 239.

Realistit näkevät maailman paikaksi, jossa valtiot yrittävät pönkittää omaa turvallisuuttaan muiden kustannuksella. Neorealismi jatkoi tätä ajatusta olettamalla, että epävarmuus on sisäänrakennettua kansainvälisessä järjestelmässä. Kansallinen turvallisuus tai turvattomuus on siis seurausta kansainvälisen järjestelmän rakenteesta. Rakenteesta johtuen aito pitkäkestoinen rauha on hyvin epätodennäköistä.¹

Liberaali institutionalismi puolestaan näkee kansainvälisillä instituutioilla merkittävän roolin sotien ehkäisemisessä. Kansainväliset instituutiot eivät kykene poistamaan sota, mutta niiden panos valtioiden välisen yhteistyön lisäämisessä on suuri.² Liberaalin institutionalismin ajatus ottaa huomioon muutkin kuin valtiotoimijat, mutta käsittelee turvallisuutta lähinnä valtioiden näkökulmasta. Valtioiden perustamien instituutioiden vaikutus turvallisuuden edistämässä on merkittävää.

Monet konstruktivistit puolestaan jakavat samoja ajatuksia kuin realistit valtiokeskeisyydestä, kansainvälisen järjestelmän anarkiasta ja valtioiden pyrkimyksestä selviytymiseen. Konstruktivisteille rakenne ei kuitenkaan merkitse materiaalistien kykyjen jakautumista tai jakoa vaan sosiaalisten suhteiden – yhteisen ymmärryksen, yhteisten odotusten ja tiedon – tulosta. Turvattomuus merkitsee sosiaalista rakennetta, jossa valtiot eivät luota toisiinsa ja tekevät toisistaan vihollisolettamuksia.³

Kriittisessä turvallisuustutkimuksessa valtio ei saa enää yhtä vahvaa asemaa. Kriittisten teoreetikkojen mukaan valtioiden keskeinen asema analyysissa on kyseenalainen, koska valtiot ovat keskenään hyvin erilaisia ja lisäksi valtio on usein itsekin osa turvallisuusongelmaa; valtiot voivat toimia sekä turvallisuuden varmistajina että uhkana kansalleen. Tästä syystä keskiöön tuleekin nostaa yksilö.⁴

Kriittisen turvallisuustutkimuksen yhtä näkökantaa edustava feministinen tutkimus ottaa kantaa naisten asemaan sodassa lasten lisäksi suurimpana kärsijänä, mutta myös sodankäynnin välineenä. Feminististen teoreetikkojen mukaan naisten osallistaminen turvallisuuskeskusteluun avaisi uusia perspektiivejä niin konfliktien ratkaisuun kuin turvallisuuteen yleensä.⁵ Tämä pätee mielestäni

¹ Baylis 2011, 239.

² Emt., 236-237.

³ Emt., 238.

⁴ Emt., 239.

⁵ Ibid.

myös lapsiin. Vaikka lapset ovat usein merkittävässä roolissa konflikteissa – sotilaina, sodan uhreina – ei lasten merkitystä ole juurikaan pohdittu monipuolisesti.

Feminististen teorioiden kautta lapsiin kiinnitetään jonkin verran huomiota toisena haavoittuvaisena ryhmänä naisten lisäksi, mutta naisten ja lasten rooli on hieman erilainen. Naisella on useimmiten oikeus ja velvollisuus toimia myös turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä, kuten sodan yhtenä osapuolena sotilaina tai neuvottelijana. Lapsella saattaa olla naisen kanssa käytännössä sama asema, mutta kansainvälisen oikeuden silmissä lapsen asema on erilainen. Lapsella ei ole samanlaista velvollisuutta ja lapsen oikeudet ovat erilaiset kuin aikuisen. Näen feministisen teorian yhtenä mahdollisena välineenä käsitellä myös lapsen asemaa, mutta se ei ole teoriana riittävä. Lapsi tarvitsee turvallisuuskeskustelussa oman lokeronsa.

Lasten osallistuminen sotiin on lisääntynyt 1900-luvun loppupuolella. Joidenkin arvioiden mukaan aseellisista joukoista jopa kymmenen prosenttia koostuu lapsista.¹ Lisäksi lapsia on käytetty sodankäynnin välineenä muun muassa suoja-alueiden määrittelemisessä ja toisaalta myös kohteina; lasten asema viattomina yksilöinä on mahdollistanut hyökkäämättömyyssopimusten tekemisen joillekin alueille, ja toisaalta lasten aikuiseksi kasvamisen pelko on saanut joissain tapauksissa vihollisen hyökkäämään nimenomaan lapsia vastaan.²

Helen Brocklehurstin³ mukaan lapsen politisoimatta jättäminen kansainvälisten suhteiden kirjallisuudessa on kyseenalaista, sillä lapsella on valtioiden kansallisessa politiikassa monia funktioita, jotka ovat vahvasti yhteydessä kansainvälispoliittisiin tapahtumiin⁴. Lasta varten on jouduttu rakentamaan omat kansainväliset sopimuksensa, ja esimerkiksi konflikteissa lapsella on erilainen asema kuin naisella. Lapsi ei kansainvälisen lain mukaan voi olla sotilas, eikä osa turvallisuutta sen perinteisessä merkityksessä. Silti lapsi on vahvasti osa turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä. Turvallisuutta voi ajatella lapsen turvallisuutena tai turvallisuutena lapselta. Turvallisuuden määritelmä riippuu tässäkin tapauksessa kielestä ja sen käytössä tehdyistä valinnoista.

¹ Brocklehurst 2006, 34-35.

² Emt., 38-39.

³ Emt.

⁴ Emt., 172.

Poststrukturalistien mukaan perinteisillä realismin määrittelyillä ei siis enää kyetä selittämään kaikkia turvallisuuteen liittyviä tai siihen liitettyjä asioita. Kansainvälinen turvallisuus on muuttanut jatkuvasti muotoaan samalla kun uhkakuvat ja myös rauhan käsitys muuttuu.¹

Termi *turvallisuus* jakaa vahvasti tulkitsijoidensa mielipiteitä. Tämä johtuu varmasti eri aikakausina eri tavoin tehdystä määrittelystä, mutta myös termin pirstaloitumisesta ja eri puolilla maailmaa käytettävistä turvallisuuden määritelmistä. Esimerkiksi YK:n rooli turvallisuuden universaalina määrittäjänä on varmasti merkittävä, mutta myös YK itsessään tuottaa erilaisia samanaikaisia turvallisuuden määritelmiä – bioturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus näistä hyvinä esimerkkeinä. YK:n määritelmä turvallisuudesta ei siis ole yksi, kyseenalaistamaton ja kaikkialle sopiva. Seuraavaksi käsittelem lisää turvallisuutta YK:n näkökulmasta.

4.3. Vastaus turvallisuusuhkiin YK:n peruskirjasta

Koska tutkielmani aihe on lapset ja turvallisuus, on hyvin luontevaa lähteä pohtimaan turvallisuusmäärittelyä Yhdistyneiden kansakuntien kautta. Tämä johtuen siitä, että lapsiin liittyvä turvallisuuskeskustelu tuntuisi palautuvan aina tavalla tai toisella lapsen oikeuksiin, jotka ovat YK:n maailmanlaajuisesti tunnetuksi tekemiä oikeuksia. Lapset eivät olleet näkyvillä YK:n perustamisasiakirjoissa. YK:n peruskirja sen sijaan käsittelee huomattavan paljon turvallisuutta. Aloitan siis analyysini YK:n peruskirjasta. Analyysi etenee valikoiden. Otan muutamia esimerkkejä lauseista, joista voi mielestäni nähdä jo jonkinlaista suuntaa kohti lapsia huomioivaa kansainvälistä politiikkaa. Peruskirjan käännökset on otettu Suomen YK-liiton julkaisusta².

YK:n peruskirja on päivätty vuodelle 1945. Toinen maailmansota oli juuri saatu päätökseen ja perinteinen turvallisuusajattelu oli yhä voimissaan. Yhdistyneet kansakunnat perustettiin pitämään yllä kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta³. Vuonna 1945 YK:ssa oli 51 valtiota, ja se oli vahvasti länsimaiden hallinnoima, lukuun ottamatta Neuvostoliittoa ja sen liittolaisia.⁴

¹ Baylis 2011, 234-235.

² Suomen YK-liitto 2008.

³ White 2002, 14.

⁴ Emt., 80.

Nigel D. White¹ kirjoittaa YK:sta järjestelmänä, joka on syntynyt kansainvälisen yhteisön tarpeesta käsitellä yhteisiä ongelmia koordinoitusti.² Yksilö on peruskirjassa nostettu keskiöön, mutta tavoitteet ovat yhteiset, eivät yksilölliset. Heti YK:n peruskirjan alkuteksteissä voi nähdä siirtymän valtiokeskeisyydestä kohti inhimillisyyden ja yksilön arvostuksen esiin nousua:

Me Yhdistyneiden kansakuntien kansat, vakaana tahtonamme pelastaa tulevat sukupolvet sodan vitsaukselta, joka jo kahdesti nykypolven eläessä on tuottanut ihmiskunnalle sanomattomia kärsimyksiä, uudelleen vakuuttaa uskovamme ihmisen perusoikeuksiin, ihmisyksilön arvoon ja merkitykseen, miesten ja naisten sekä kansakuntien, suurten ja pienten, yhtäläisiin oikeuksiin,

WE THE PEOPLES OF THE UNITED NATIONS DETERMINED to save succeeding generations from the scourge of war, which twice in our lifetime has brought untold sorrow to mankind, and to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women and of nations large and small,³

Peruskirjan mukaan YK ja sen jäsenet pyrkivät pelastamaan tulevat sukupolvet sodalta. Yhteinen ongelma perustamishetkellä oli pelko uudesta sodasta, jonka silloinen sukupolvi oli kokenut jo kahdesti. Turvallisuuden menettäminen merkitsi väkivaltaa ja oikeuksien menettämistä.

Vaikka alkusanoissa puhutaan sukupolvista, ihmiskunnasta ja kansoista, on mukana myös ihminen, mies ja nainen, yksilöiden tasa-arvo. Kuten heti peruskirjan toisessa päämäärässä mainitaan, YK:n perustamisella haluttiin vahvistaa uskoa ihmisoikeuksiin ja ihmisarvoon. Toisen maailmansodan jälkimainingeissa tarve tähän varmasti olikin suuri. Sodassa ihmisarvo on kyseenalainen. Tätä toista lausetta voi tulkita myös turvallisuuden näkökulmasta. Pelkona ei ainoastaan ollut uusi sota ja väkivalta, vaan sodan mukanaan tuoma pelko ihmisarvon katoamisesta. YK halusi turvallisuusinstituutiona varmistaa, ettei sota puhkea ja ihmisarvo katoa. Näihin päämääriin YK:n peruskirja antaa jo heti alkumetreillä myös keinot:

Sekä tässä tarkoituksessa osoittaa suvaitsevaisuutta ja elää keskenämme rauhassa hyvinä naapureina, yhdistää voimamme kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, omaksua periaatteita ja luoda menettelytapoja, jotka takaavat sen, ettei asevoimaa käytetä muutoin kuin yhteiseksi eduksi,

AND FOR THESE ENDS to practice tolerance and live together in peace with one another as good neighbors, and to unite our strength to maintain international peace and security, and to ensure, by the acceptance of principles and the institution of methods, that

¹ White 2002.

² Emt., 11.

³ Charter of the United Nations 1945.

armed force shall not be used, save in the common interest, and to employ international machinery for the promotion of the economic and social advancement of all peoples,¹

Naapureiden kanssa rauhanomaisesti eläminen ja voimien yhdistäminen kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden säilyttämiseksi ovat keinoja pelkojen ja uhkien voittamiselle. Nämä sanat on osoitettu valtioille, jotka ovat sopimuksen allekirjoittajia. Valtioiden tulee omalla toiminnallaan varmistaa, että yksilön oikeudet toteutuvat ja ihmisarvoa kunnioitetaan.

Jo heti näistä ensimmäisistä peruskirjan lauseista voi mielestäni löytää useampia aiemmin käsittelemiäni turvallisuuden määrittelyyn liittyviä pohdintoja. Peruskirjassa viitataan valtioihin. Valtiot perustivat Yhdistyneet kansakunnat kansainväliseksi organisaatioksi, jonka tarkoituksena oli turvata rauhaa. Liberaalin institutionalismin ajatus kansainvälisten instituutioiden roolista sotien ehkäisemisessä kiteytyy nimenomaan YK:n toiminnassa, ja samoin kriittisen turvallisuustutkimuksen näkemys valtiosta osana ongelmaa. Kriittinen turvallisuustutkimus halusi nostaa yksilön esiin, jottei valtio olisi ainoa auktoriteetti turvallisuuden määrittelyssä. YK:n peruskirja nostaa yksilön tärkeään asemaan heti alkusanoissaan.²

YK:n toiminta perustuu peruskirjassa määriteltyihin tarkoituksiin (*purposes*) sekä periaatteisiin (*principles*). Tarkoitukset määrittelevät poliittisen agendan ja periaatteet määrittävät YK:n oikeudet ja velvollisuudet.³ Turvallisuutta ei YK:n peruskirjassa määritellä erikseen, mutta keinoja turvallisuuden saavuttamiseksi pohditaan jälleen ensimmäisessä artiklassa, YK:n tarkoitusten ja periaatteiden kautta:

Yhdistyneiden kansakuntien päämäärät ovat: 1. ylläpitää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ja siinä tarkoituksessa ryhtyä tehokkaisiin yhteisiin toimenpiteisiin rauhaa vaarantavan uhan poistamiseksi ja sen syntymisen ehkäisemiseksi [...]

The Purposes of the United Nations are: 1. To maintain international peace and security, and to that end: to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace [...]⁴

YK:n ensimmäinen tarkoitus on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen. Se on yksi YK:n neljästä päätehtävästä. Sitä seuraava tarkoitus – kansojen ystävyyden kehittäminen – on

¹ Charter of the United Nations 1945.

² Ks. Charter of the United Nations 1945 sekä Baylis 2011.

³ White 2002, 14.

⁴ Charter of the United Nations 1945, Article 1, 1.

samalla yksi keino universaalin rauhan, ja myös turvallisuuden, ylläpitämiseksi¹. Kolmas tarkoitus nostaa esiin ihmisoikeudet ja yksilön. Kansainvälinen yhteistyö on keino turvallisuuden varmistamiseksi, ja yhteistyön yksi tarkoitus on edistää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista:

[A]jkaansaada kansainvälistä yhteistyötä kansainvälisiä, taloudellisia, sosiaalisia, sivistyksellisiä tai humanitaarisia kysymyksiä ratkaistaessa samoin kuin kaikille rotuun, sukupuoleen, kieleen tai uskontoon katsomatta kuuluvien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista kehitettäessä ja edistettäessä;

To achieve international cooperation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in promoting and encouraging respect for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion,²

Toisin sanoen heti ensimmäisessä artiklassaan YK:n peruskirja kertoo YK:n ensimmäisenä tavoitteena olevan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaaminen. YK:n turvallisuusneuvosto, jonka tehtäväksi määritellään muun muassa kansainvälisten kiistojen sovittelu³, on tämän tavoitteen ensisijainen toteuttaja⁴.

Itse ymmärrän muiden tavoitteiden olevan alatavoitteita tai keinoja tämän ensisijaisen tavoitteen saavuttamiseksi. Toisin sanoen, YK:n peruskirjassa jo heti alkusanoissa ja ensimmäisessä artiklassa yhdistyy kaksi tutkielmalleni merkittävää käsitettä: kansainvälinen turvallisuus ja yksilö.

Yhdistyneet kansakunnat syntyi perinteisen valtiokeskeisen turvallisuuskäsityksen pohjalta, mutta sen erityisyys piili sen pyrkimyksessä valtioita sitovaan yleismaailmalliseen sopimukseen, jonka avulla turvallisuus varmistetaan ilman väkivaltaa. Lapsia ja nuoria YK:n peruskirjassa ei huomioida, mutta yksilön oikeudet huomioidaan. Toisin sanoen YK:n peruskirja kääntää heti huomion valtion turvallisuudesta myös yksilöön, ihmisen merkitykseen.

Erityisesti rauhan ja ihmisoikeuksien yhteys ja merkitys esiintyy YK:n peruskirjan osiossa, joka käsittelee kansainvälistä taloudellista ja sosiaalista yhteistyötä. Samalla se ottaa tarkemmin esiin näkökulman, joka esiintyy peruskirjassa jo heti alusta lähtien: rauhallisen yhteiselon edellytyksenä olevan tasapainon ja hyvinvoinnin, joka saavutetaan korkeammalla elintasolla, taloudellisella ja

¹ Charter of the United Nations 1945, Article 1, 2.

² Emt., Article 1, 3.

³ Emt., Article 33, 2.

⁴ Emt., Article 24, 1.

yhteiskunnallisella kehityksellä, kansainvälisten talous-, sosiaali- ja terveysongelmien ratkaisemisella sekä ihmisoikeuksien kunnioittamisella:

Luodakseen kansakuntien välisille rauhallisille ja ystävällisille suhteille välttämättömät vakiintuneiden olojen ja hyvinvoinnin edellytykset, jotka perustuvat yhtäläisten oikeuksien ja kansojen itsemääräämisoikeuden periaatteen kunnioittamiseen, Yhdistyneiden kansakuntien tulee edistää:

a) elintason kohoamista, täystyöllisyyttä sekä taloudellista ja sosiaalista edistymistä ja kehittymistä; b) kansainvälisten taloudellisten, sosiaalisten, terveydellisten ja muiden tämänlaatuisten kysymysten ratkaisemista sekä kansainvälistä yhteistyötä sivistyksen ja kasvatuksen alalla; sekä c) kaikille rotuun, sukupuoleen, kieleen tai uskontoon katsomatta kuuluvien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien arvossapitämistä ja kunnioittamista koko maailmassa.

With a view to the creation of conditions of stability and wellbeing which are necessary for peaceful and friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, the United Nations shall promote:

a. higher standards of living, full employment, and conditions of economic and social progress and development;
 b. solutions of international economic, social, health, and related problems; and international cultural and educational cooperation; and
 c. universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion.¹

Jo YK:n peruskirjassa lanseerattiin sellaista turvallisuusnäkökulmaa, jota varten syntyi termi vasta paljon myöhemmin. *Inhimillistä turvallisuutta* tulen kuitenkin käsittelemään vasta myöhemmin, tutkielman kuudennessa kappaleessa.

YK:n peruskirjasta on löydettävissä termejä, jotka viittaavat vahvasti perinteiseen valtiokeskeiseen turvallisuusajatteluun. Tämä ei ole millään tavalla yllättävää, koska YK syntyi vastauksena valtioiden turvallisuustarpeille, ja realismin ajatukset selittivät suurimman osan sen ajan turvallisuusongelmista. Mikä ehkä on hieman merkillepantavampaa on uusi turvallisuusajattelu, jolle luotiin pohjaa jo YK:n peruskirjassa. Termit, joihin turvallisuus liitetään, eivät ole enää pelkästään sota, valtio ja valtion etu, vaan inhimillisyys, ihmisen oikeudet ja valtioiden yhteistyö. Valtiokeskeisyys on yhä vallalla, mutta eri asioita huomioiden kuin aiemmin. Seuraavaksi otan käsittelyyn lapsen ja lapsen paikan uudenaikaisessa turvallisuuskeskustelussa.

¹ Charter of the United Nations 1945, Article 55.

5. LAPSEN ENSIESIINTYMINEN KANSAINVÄLISESSÄ POLITIIKASSA

5.1. Lapsen määritelmä

Lapsesta tai lapsuutena ymmärretystä ajasta ei löydy historiasta paljoakaan kirjoitettua tekstiä. Lapsuuden oletetaan olleen vain yksi elämänvaihe, jolla ei kauempana historiassa ollut mitään syvempää merkitystä. Tästä ei kuitenkaan kirjoitetun tiedon puutteessa ole todisteita.¹

Philip Ariesin teos *The Centuries of Childhood*² on ensimmäisiä teoksia, joka pohtii lapsuuden käsitettä syvemmin ja näkee sen sosiaalisesti rakennettuna. David Archard³ huomauttaa länsimaista filosofiaa ja lapsuuden käsitteistöä dominoivan määritelmän olevan yhä vallalla: lapsi on komparatiivinen negatiivi, yksilö, joka ei ole vielä aikuinen.⁴ Joka tapauksessa lapsuus liittyy poikkeuksetta ihmisen ikään ja ihmisen kehitykseen.

Lapsesta ja lapsuudesta ei ole olemassa mitään kansainvälisesti yhtenäistä kaikkien valtioiden käyttämää määritelmää. Lapsuus rakennetaan sosiaalisesti, jolloin siitä tulee venyvä käsite.⁵ Lapsuuden alku ja päättymisen määrittelyt eri valtioissa ja konteksteissa vaihtelevin tavoin. Lapsen oikeudet ennen syntymää, lapsen mahdollisuudet tai oikeus terveydenhuoltoon, oppivelvollisuus, lapsen työntöön ikäraja, armeijaan rekrytoimisen ikäraja, äänestysikärajaa, ikäraja tuomioistuimen edessä tai alaikäraja avioliitolle ovat havainnollistavia käytännön esimerkkejä lapsen ja lapsuuden määrittämisen raameista, joissa on hyvin paljon tulkinnanvaraa eri valtioiden välillä ja jopa valtioiden sisällä.⁶

Esimerkiksi vuonna 2004 ainakaan 25 maailman valtiossa ei ollut minkäänlaista opintovelvollisuuden alkamiselle ja päättymiselle määritettyä ikärajaa, 33 valtiossa ei ollut määriteltynä ikää, jossa lapsi saa aloittaa työntöön, ja 44 valtiossa tytöille oli määritelty alhaisempi

¹ Brocklehurst 2006, 2.

² Aries 1962.

³ Archard 2004.

⁴ Brocklehurst 2006, 2.

⁵ Brocklehurst 2010, 449.

⁶ James et al. 2005, 4.

sallittu naimaikä kuin pojille. Ainakin 125 valtiossa 7-15-vuotias lapsi oli rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan ja voitiin tuomita vankeuteen.¹

Ajan myötä yhteiskuntien asennoituminen lapsuuteen on muuttunut, ja samalla muuttuvat määritelmät lapsen tarpeista, oikeuksista ja siitä mitä lapsi edustaa tai millaiseksi lapsi kehittyy. Lisäksi lapsuuden kokeminen on erilaista lapsen elinympäristöstä, yhteiskunnasta, sukupuolesta, luokasta ja varallisuudesta riippuen.² Lapsi ja lapsuus ovat siis jatkuvasti muuttuvia, sosiaalisesti muokkaantuvia käsitteitä.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus määrittää lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat. Määrittely on jätetty avonaiseksi, joten lapsuus saattaa loppua nuorempaanakin, mikäli täysi-ikäisyys saavutetaan lasta koskevan kansallisen lain mukaan jo aiemmin.³ Myöskään lapsuuden alkupistettä ei ole määritetty YK:n sopimuksessa. Se jättää jokaiselle valtiolle mahdollisuuden tulkita lapsuuden alkavan joko jo ennen tai vasta jälkeen syntymän. Näin sopimus ei ota kantaa aborttioikeuteen eikä se myöskään tiukkaviivaisesti määritä lapsiin kohdistuvien kansallisten lakien alaisuudessa olevaa ihmisryhmää.⁴ Tämä hieman löysäksi jätetty määritelmä onkin varmasti yksi syy YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lähes universaalien ratifioinnin mahdollistamiseen. Samalla YK:n määritelmä on kansainvälisesti käytetyin määritelmä lapsesta ja lapsuudeksi määritellystä ajanjaksosta.

Tutkielmassani käytän YK:n määritelmää, eli lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat ihmiset. Näin määriteltynä voidaan sanoa, että puolet maapallon asukkaista on lapsia. Tällaisella määrittelyllä lapsia on vaikeaa olla huomioimatta; heitä on paljon. Lisäksi, koska kaikki alle 18-vuotiaat ovat yhä lapsia, mutta heillä on monissa valtioissa aikuisille kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia, on heillä myös ryhmänä tietynlaista vaikutusvaltaa.

Lasten määrittäminen yhtenäisenä ryhmänä on kuitenkin hankalaa, sillä lapset ovat heterogeeninen joukko ihmisiä. Yksi yhteinen piirre heiltä joka tapauksessa löytyy: lapset ovat poliittisessa mielessä haavoittuvaisia. Lapsilla ei ole vielä lain silmissä tai sosiaalisesta ympäristöstä johtuen mahdollisuutta vaikuttaa asioihinsa samalla tavoin kuin aikuisilla. He ovat muiden varassa.

¹ Melchiorre 2004, 3.

² James et al. 2005, 4.

³ Convention on the Rights of the Child 1989, Article 1.

⁴ Unicef 2007, 1-4.

Yhtenäisyyden voi siis nähdä syntyvän lähinnä lapsen oikeuksista ja velvollisuuksista, joita kansainvälisesti pyritään määrittämään – sekä lapsesta aikuisen vastakohtana.

5.2. Lapsi ja politiikka

Lapsi ja politiikka on yhä aika epätavallinen sanayhdistelmä. Lapsi on perinteisesti jätetty valtiotasoisien politiikanteon ulkopuolelle ja myös paikallistasolla lasten osallistumista päätöksentekoon on yleensä rajoitettu. Lapsiin kohdistuvaa politiikkaa sen sijaan on huomattavan paljon. Usein lasta hyödynnetään joko kansallisen tai kansainvälisen lain puitteissa, esimerkiksi siteeraamalla ”lasten ääntä” jonkin tietyn poliittisen kannan eteenpäin viemiseksi, tai lain ulkopuolella esimerkiksi sissisodissa sotilaallisen voiman lisänä.¹ Näin lapsi osallistuu politiikan tekoon usein tahtomattaan tai ilman parempaa ymmärrystä siitä, mihin on vaikuttamassa. Lapsi ja politiikka on yhdistelmänä tästä syystä haastava; lapsella ei välttämättä ole poliittisia oikeuksia, mutta lapsi on tärkeä politiikan teon väline – ja myös sen kohde.

Erityisen lapsesta tekee lapsuuden vaiheet, joissa lapsen kyvyt itsenäiseen toimintaan vasta kehittyvät. Muun muassa vaihe, jossa lapsi on kykeneväinen määrittämään itse omat tarpeensa, tuntuisi aiheuttavan kiivasta keskustelua. Nigel Thomasin mukaan tarvekeskustelun tavoitteena on vetää lapsi pois poliittisesta marginaalista².

Lapsipolitiikka merkitsee useimmiten lasten aseman ja hyvinvoinnin määrittelemistä valtioiden sisäisessä politiikassa. Helen Brocklehurst³ on yksi lapsuutta poliittisessa mielessä eniten määritelleistä teoreetikoista. Hän esittelee lapsen ja politiikan yhteyttä eri valtioissa, kuten Britanniassa, jossa lapsen asemaa on eri aikoina määritellyt muun muassa perheiden rakenne, toinen maailmansota ja brittiläisen imperiumin eri vaiheet. 1800–1900-lukujen taitteen Iso-Britanniassa lapsen keho oli enemmän kiinnostuksen kohteena kuin lapsen mieli, kun pohdittiin äitien terveyttä terveiden lasten tuottajana ja toisin sanoen tulevien sotilaiden terveyden ja toimintakyvyn kannalta. Myös Kanadassa lapsia on poliittisessa mielessä pidetty tulevaisuuden ihmisinä, joilla on merkitys turvallisuuden ylläpidossa.⁴ Lapsiin on kannattanut panostaa niin kauan kuin heidän terveeseen ja tasapainoiseen kehitykseensä voidaan vielä vaikuttaa.

¹ James et al. 2005, 3.

² Thomas 2005, 25-26.

³ Brocklehurst 2006.

⁴ Emt., 25.

5.3. Geneven lapsen oikeuksien julistus

Vuonna 1924 Kansainliitto hyväksyi Geneven lapsen oikeuksien julistuksen, *Geneva Declaration of the Rights of the Child*. Se on ensimmäinen kansainvälinen julistus, joka koskee nimenomaan lapsia, ja sen taustavaikuttajana on nykyäänkin laajalti tunnettu kansainvälinen lastenjärjestö Pelastakaa Lapset – *Save the Children*. Järjestön perustaja, brittiläinen rouva Englantyne Jebb, päätti ensimmäisen maailmansodan jälkitilassa ryhtyä sisarensa kanssa avustamaan sodassa kärsineitä lapsia. Vuonna 1919 he perustivat Lontooseen säätiön nimeltä *Save the Children Fund*, joka Kansainvälisen Punaisen Ristin avustuksella järjestäytyi vuonna 1920 Pelastakaa Lasten Unioniksi, *Save the Children Union*.¹

Vuonna 1923 Save the Children Union hyväksyi ensimmäisen versionsa lapsen oikeuksien julistuksesta, jonka luonnos lähetettiin seuraavana vuonna Kansainliitolle. Tästä alun perin yksityisen rahaston tekemästä aloitteesta syntyi ensimmäinen lapsia koskeva kansainvälinen julistus. Sen nimeksi tuli Geneven julistus, *Geneva Declaration*.²

Geneven julistuksessa on alkusanat ja viisi kohtaa. Jo alkusanojen merkitys on lapsen ja kansainvälisyyden kannalta suuri, kun huomaa ettei lapsen erityislaatuisuutta ennen tätä julistusta oltu kansainvälisesti huomioitu:

Tällä lapsen oikeuksien julistuksella, joka yleisemmin tunnetaan nimellä “Geneven julistus”, kaikkien kansojen miehet ja naiset, tunnustaen ihmiskunnan velvollisuutena olevan antaa lapselle parasta mitä se pystyy sille tarjoamaan, lapsen rodusta, kansallisuudesta tai uskonnosta riippumatta, julistavat ja hyväksyvät velvollisuutensa että: (Käännös minun.)

By the present Declaration of the Rights of the Child, commonly known as the “Declaration of Geneva”, men and women of all nations, recognizing that mankind owes to the child the best that it has to give, declare and accept it as their duty that, beyond and above all considerations of race, nationality or creed.³

Tekstissä viitataan sopimuksen universaaliuteen, *kaikkien kansojen naisiin ja miehiin*. Sen on tarkoitus vaikuttaa jokaiseen kansaan ja kokonaisuudessaan ihmiskuntaan, aivan kuten Kansainliitonkin oli tarkoitus olla universaali organisaatio. Se ei kuitenkaan velvoita itse valtioita

¹ Children’s Rights Portal.

² Emt.

³ Geneva Declaration of the Rights of the Child 1924.

mihinkään, vaan nimenomaan yksilöä. Vastuu jää ihmiselle. Julistuksen myötä jokainen nainen ja mies julistaa ja hyväksyy velvollisuutensa lapselle.

Tekstin mukaan ihmiskunta on lapsille velkaa. Tämän voi ymmärtää sodasta ja sen aiheuttamista kärsimyksistä johtuvana velkana. Julistus myös huomioi maailman ja ihmisten tekemien määritelmien epätasa-arvoisuuden ja niistä pois pyrkimisen. Rodulla, kansallisuudella tai uskonnolla ei pidä olla lapsista puhuttaessa merkitystä.

Ensimmäisen kohdan mukaan:

Lapselle on annettava sen normaalin kehityksen edellytyksenä olevat, sekä materiaaliset että henkiset, välineet; (Käännös minun.)

The child must be given the means requisite for its normal development, both materially and spiritually;¹

Se, mitä lapsen normaali henkinen ja materiaallinen kasvu merkitsee, jää lukijan tulkinnan varaan. Julistuksen seuraavassa kohdassa on hieman vähemmän tulkinnan mahdollisuutta: nälkäistä lasta täytyy ruokkia, sairasta lasta täytyy hoitaa, takapajuista lasta täytyy auttaa, rikollista lasta täytyy ohjata oikealle tielle, orpolapselle tai mieroalapselle täytyy tarjota suojaa ja häntä täytyy auttaa.²

Vanhahtavista sanoista huolimatta ajatus on sama kuin uudemmissakin lapsen oikeuksia käsittelevissä asiakirjoissa, joissa Geneven julistuksen esiin tuomia termejä ja ilmaisutapoja on intertekstuaalisuuden mukaisesti löydettävissä yhä tänäkin päivänä. Erityisenä piirteenä kyseisessä julistuksessa on kuitenkin rikollislapsen huomioiminen. Vaikka julistus on lyhyt, se sisältää mahdollisuuden lapsesta osallistujana. Lapselle annetaan jo tässä vaiheessa merkitys, joka ei liity pelkästään lapsen asemaan passiivisena toiminnan kohteena. Kuitenkin samalla, vaikka lapsi tekisi jotain väärin, on lapsi aina myös uhri. Lasta täytyy kasvattaa niin, ettei lapsi tekisi väärin.

Viidennessä ja viimeisessä kohdassa tähän kiinnitetään erityistä huomiota:

Lapsi täytyy kasvattaa siinä tietoisuudessa, että sen kyvyt on saatettava palvelemaan

¹ Geneva Declaration of the Rights of the Child 1924, 1.

² Emt., 2. Engl. "The child that is hungry must be fed; the child that is sick must be nursed; the child that is backward must be helped; the delinquent child must be reclaimed; and the orphan and the waif must be sheltered and succored;"

lähimmäisiä. (Käännös minun.)

The child must be brought up in the consciousness that its talents must be devoted to the service of fellow men.¹

Lapsen tietoisuutta ja ajatuksia ohjataan niin, että lapsi oppii suuntaamaan taitonsa lähimmäisten auttamiseen ja palvelemiseen. Kääntäen ja piilomerkitystä etsien voisi saman lauseen tulkita niin, että lapsen tietoisuutta ja ajatuksia ohjaten varmistetaan, ettei lapsen taidot ja kyvyt suuntaudu väärään suuntaan, lähimmäisiä vahingoittavalla tavalla. Lapsen kasvu aikuiseksi huomioidaan jo tässä ensimmäisessä lasta koskevassa kansainvälisessä julistuksessa.

Julistuksen loput kohdat – kohdat kolme ja neljä – eivät tuo analyysiin juuri mitään ennalta arvaamatonta. Lapsen tulee olla epävarmuuden aikana ensimmäinen, joka saa apua. Lisäksi lapselle täytyy turvata elinkeino, ja lasta tulee suojella häneen kohdistuvalta hyväksikäytöltä.²

Vaikka intertekstuaalisuuden ja poststrukturalismin aatteiden mukaan uskonkin, että jokainen teksti muodostuu muista teksteistä – kuten myös muodostuu tämä kyseinen teksti – toimii tämä teksti omassa tutkielmassani eräänlaisena kantatekstinä lapsiin liittyen. En pyri etsimään lasten ja kansainvälisyyden suhteita tätä aiemmista teksteistä, koska se ei palvelisi tutkielmani tarkoitusta lapsen ja turvallisuuden yhteyden etsimisessä.

Seuraavissa teksteissä haen enemmän lasten ja turvallisuuden yhteyttä, mutta Geneven julistus auttaa yleisemmin hahmottamaan lasten ja kansainvälisyyden yhteyden myöhemmin tutkittavassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa.

5.4. Lapset ja turvallisuus ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa

Vaikka lapsi jo kertaalleen oli nostettu esiin YK:n edeltäjänä toimineen Kansainliiton julistuksessa, ei lapselle kuitenkaan annettu erityistä asemaa vuonna 1945 julkistetussa YK:n peruskirjassa. Yksilö, mies ja nainen sisälsivät ehkä myös lapsen määritelmän, tai sitten lasta ei haluttu nostaa mukaan erikseen merkittäväksi toimijaksi tai toiminnan kohteeksi. Kolme vuotta myöhemmin, vuonna 1948 YK:n julkistamassa ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa lapsi koetaan jo niin tärkeäksi, että hänet mainitaan erikseen:

¹ Geneva Declaration of the Rights of the Child 1924, 5.

² Emt., 3. ja 4.

Äideillä ja lapsilla on oikeus erityiseen huoltoon ja apuun. Kaikkien lasten, riippumatta siitä, ovatko he syntyneet avioliitossa tai sen ulkopuolella, tulee nauttia samaa yhteiskunnan suojaa. (Julistuksen käännökset: Ihmisoikeudet.net¹)

Motherhood and childhood are entitled to special care and assistance. All children, whether born in or out of wedlock, shall enjoy the same social protection.²

Lapsen ja lapsuuden kansainvälinen merkitys muotoutuu tämän määritelmän myötä. Äitiys voi viitata lapseen ennen syntymää, tai sitten se viittaa lapsuuden erityislaatuisuuteen äidin huolenpitoa vaativana ajanjaksona. Lapsuudelle ja äitiydelle annetaan tasavertainen asema. Molemmissa tilanteissa yksilö on oikeutettu erityiseen tukeen ja hoivaan, mutta äitien hoivaamisen voi tulkita merkitsevän myös lapsen hoivaamista. Äitinä oleminen on kansainvälisesti merkittävämpää kuin naisena oleminen. Samaan aikaan lapsen asema liitetään kuitenkin naisen asemaan.

Myös ajankuva näkyy ihmisoikeuksien julistuksessa. Julistuksen syntyaikoihin avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia syrjittiin näkyvämmiin kuin nykypäivänä. Yhdistyneet kansakunnat tunsivat julistuksessa tarvetta puuttua lapsen suojelussa nimenomaan tähän ilmiöön, joka uhkaa lapsen oikeutta tasavertaiseen kohteluun muiden yksilöiden kanssa. Aihe on varmasti yhä ajankohtainen monissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa, mutta rinnalle on nykypäivänä noussut muitakin lapsen erityistarpeisiin liittyviä aiheita. Lapsuuden merkitys löytyy ihmisoikeuksien julistuksesta korostettuna samalla tavoin kuin Geneven julistuksesta. Tekstien yhteys ei näy suoraan, mutta terminologia on osittain samaa. Lisäksi molemmissa asiakirjoissa lapsista yritetään tehdä tasaveroisia, mutta samalla alleviivataan niitä lapsia, jotka ovat perinteisesti olleet epätasa-arvoisessa asemassa.

Toinen ihmisoikeuksien julistuksen lapseen liittyvä huomio on yhteydessä koulutukseen. Jokaisella ihmisellä on oikeus kouluttautua. Vanhemmilla puolestaan on oikeus määrätä lapsensa koulutuksesta.

Vanhemmilla on ensisijainen oikeus valita heidän lapsilleen annettavan opetuksen laatu.

Parents have a prior right to choose the kind of education that shall be given to their children.³

¹ Ihmisoikeudet.net (i).

² Universal Declaration of Human Rights 1948, Article 25 (2).

³ Emt., Article 26 (3).

Kansainvälinen turvallisuus puolestaan ei ole YK:n peruskirjassa mainitussa muodossa näkyvillä ihmisoikeuksien julistuksessa. Julistuksessa turvallisuus viittaa ihmisen turvallisuuteen, sosiaaliseen turvallisuuteen sekä turvallisuuteen, joka muodostuu yksilön tarpeiden tyydyttämisestä, ei niinkään kansainväliseen turvallisuuteen.¹ Sen sijaan rauhaan viitataan useammassa kohdassa.²

Muun muassa koulutus yhdistetään rauhaan – ja rauhan käsitteen kautta välillisesti myös kansalliseen tai kansainväliseen turvallisuuteen. Koulutuksella pyritään edistämään ihmisen persoonallisuuden kehittymistä oikeaan suuntaan. Sen avulla ihminen oppii kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, ihminen oppii olemaan ymmärtäväinen, suvaitsevainen ja ystävällinen. Kaikki tämä edesauttaa rauhaa, ja sen kautta kansainvälistä turvallisuutta:

Opetuksen on pyrittävä ihmisen persoonallisuuden täyteen kehittämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen vahvistamiseen. Sen tulee edistää ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken sekä pyrkiä edistämään Yhdistyneiden kansakuntien toimintaa rauhan ylläpitämiseksi.

Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. It shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.³

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus on luonnollisesti suorassa yhteydessä YK:n peruskirjaan. Intertekstuaalisuus näkyy näiden kahden tekstin välillä peittelemättä. Ihmisoikeuksien julistuksen taustalla olevaan tekstiin viitataan jo heti johdannossa, samoin kuin äskeisessä koulutukseen liittyvässä artiklassa. Terminologia on samaa, ja rauhan saavuttamisen keinot ovat samat kuin YK:n peruskirjassa.

YK:n peruskirja viittaa ihmisoikeuksien, yksilön ja turvallisuuden yhteyteen. Ihmisoikeuksien julistus vahvistaa tätä näkemystä. Lasten koulutuksesta tulee julistuksen myötä yksi uusi palikka rauhan saavuttamisessa. Lapsuuden ja lapsen merkitys lähtee myös rakentumaan uudella tavalla YK:n peruskirjan myötä. Lapsi ja äiti rinnastetaan toisiinsa; lapsi ja äitinä oleva nainen huomataan samalla tavalla erityistä huomiota kansainvälisissä suhteissa vaativiksi yksilöiksi. Tekstien välisyys näkyy muun muassa lasten asettamisessa samalle tasolle. Geneven julistusta seuraten myös ihmisoikeuksien julistus korostaa, ettei lasta jonkin tietyn ominaisuuden tai taustan vuoksi saa asettaa eri asemaan muihin lapsiin nähden.

¹ Ks. Universal Declaration of Human Rights 1948, Article 3, Article 22 ja Article 25 (1).

² Ks. Emt., Preamble, Article 20 (1) ja Article 26 (2).

³ Emt., Article 26 (2).

5.5. YK:n lapsen oikeuksien julistus

Reilut kymmenen vuotta yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen jälkeen ilmestyi YK:n lapsen oikeuksien julistus.¹ Ensimmäistä kertaa Kansainliiton jälkeen lapset nostettiin jälleen huomion keskipisteeksi kansainvälisesti merkittävässä kirjoituksissa. Kuten edeltäjänsä, ei tämäkään julistus ollut valtioita lailla sitova², eikä siksi ehkä saanut mittavaa huomiota. Kuitenkin kaikki YK:n silloiset 78 jäsenvaltiota allekirjoittivat YK:n lapsen oikeuksien julistuksen.³

Julistuksessa on samat elementit kuin Geneven julistuksessa, mutta YK:n julistukseen ne on otettu laajennettuna ja hieman lisäillen. Intertekstuaalisuutta ei tarvitse erikseen etsiä, sillä YK:n lapsen oikeuksien julistus viittaa alussa avoimesti jo käsittelemiini julistuksiin ja asiakirjoihin: YK:n ihmisoikeusjulistukseen, YK:n peruskirjaan sekä Geneven julistukseen.⁴

Lapsen oikeuksien julistus määrittelee lapsen fyysisesti ja mentaalisesti kypsyttömäksi yksilöksi:

[K]un lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsyttömyytensä tähden tarvitsee sekä ennen syntymäänsä että syntymänsä jälkeen erityistä turvaa ja huolenpitoa, siihen kuuluva lakisääteinen suojelelu mukaan luettuna, [...] (Julistuksen käännökset: Ihmisoikeudet.net⁵)

Whereas the child, by reason of his physical and mental immaturity, needs special safeguards and care, including appropriate legal protection, before as well as after birth, [...]⁶

Kypsyttömyydestä johtuen lapsi tarvitsee erityistä hoivaa ja suojeleluu niin ennen kuin jälkeenkin syntymän. Julistuksen alkulauseet antavat siis ensimmäistä kertaa virallisen määritelmän siitä, mikä lapsi oikeastaan on. Lapsi on kehityttömätön yksilö, joka tarvitsee suojeleluu jo ennen syntymää. Lapsuus alkaa tämän käsityksen mukaan siis jo ennen syntymää; lapsuuden merkitys tarkentuu lapsen oikeuksien julistuksen myötä.

Geneven julistuksesta löytyvä lause ihmiskunnan velasta lapselle on jäänyt uuteenkin julistukseen elämään:

¹ Declaration of the Rights of the Child 1959.

² Children's Rights Portal.

³ Emt.

⁴ Declaration of the Rights of the Child 1959.

⁵ Ihmisoikeudet.net (ii)

⁶ Declaration of the Rights of the Child 1959.

[K]un ihmiskunnan velvollisuutena on antaa lapselle paras mitä se pystyy sille tarjoamaan,

Whereas mankind owes to the child the best it has to give,¹

Geneven julistuksen yhteydessä tulkitsin lauseen tarkoittavan ensimmäisen maailmansodan lapselle tuomaa haittaa ja tästä johtuvaa velvollisuutta. YK:n julistuksessa kyseessä voisi olla toinen maailmansota, mutta tietysti kyseessä voi olla myös syvempi ajatus siitä, kuinka ihmiskunta rakentaa lapselle maailmaa, jonka pitäisi kyetä tarjoamaan parasta mitä on tarjolla. YK:n yleiskokous julistaakin lapselle oikeuden elää onnellista lapsuutta:

[N]iin yleiskokous antaa sen vuoksi tämän lapsen oikeuksien julistuksen siinä tarkoituksessa, että hänellä olisi onnellinen lapsuus ja että hän voisi omaksi ja yhteiskunnan parhaaksi nauttia tässä julistuksessa määriteltyjä oikeuksia ja vapauksia, [...]

Proclaims this Declaration of the Rights of the Child to the end that he may have a happy childhood and enjoy for his own good and for the good of society the rights and freedoms herein set forth, [...]²

Onnellisen lapsuuden, oikeuksien ja vapauksien tarkoituksena on hyödyttää lasta, mutta myös ympäröivää yhteiskuntaa. Jälleen kerran ihmisen oikeudet – ja tässä tapauksessa lapsen oikeudet – liitetään yleiseen hyvään. Oikeuksien avulla hyödytetään yhteiskuntaa, mutta julistus ei spekuloi mitä tapahtuu jos oikeuksia ei ole. Piilomerkityksiä voi siis löytää, mutta niiden sisältöä ei voi järjestelmällisesti analysoida.

Julistuksessa on kymmenen periaatetta, joissa laajennetaan Geneven julistuksen viittä kohtaa. Aiheiden laajemman käsittelyn lisäksi erona Geneven julistukseen on YK:n julistukseen lisätyt kohdat, joilla huomioidaan muun muassa lapsen oikeus nimeen ja kansallisuuteen, lapsen oikeus sosiaaliturvaan, sekä yhteiskunnan rooli lapsen oikeuksien toteuttamisessa.³ Enää ei keskitytä vain ihmisten velvollisuuksiin auttaa lasta, vaan valtiolla ja yhteiskunnalla on osuutensa lapsen oikeuksien toteuttamisessa.

Rauhaan viitataan julistuksen viimeisessä periaatteessa:

Lasta tulee suojella sellaisilta toiminnoilta, jotka saattavat kasvattaa hänessä taipumuksia rodulliseen, uskonnolliseen tai muunlaiseen syrjintään. Häntä on kasvatettava ymmärtämykseen, suvaitsevaisuuteen, kansojen välisen ystävyuden, rauhan ja yleismaailmallisen veljeyden hengessä sekä täysin tietäen, että hänen tarmonsä ja kykynsä olisi

¹ Declaration of the Rights of the Child 1959.

² Emt.

³ Emt., Principle 3, 6 ja 7.

saatettava palvelemaan hänen lähimmäisiään.

The child shall be protected from practices which may foster racial, religious and any other form of discrimination. He shall be brought up in a spirit of understanding, tolerance, friendship among peoples, peace and universal brotherhood, and in full consciousness that his energy and talents should be devoted to the service of his fellow men.¹

Lasta halutaan suojella sellaiselta ympäristöltä, joka saattaisi kehittää lasta johonkin muuhun kuin ymmärryksen, suvaitsevaisuuden, ystävyiden, rauhan ja universaalien veljeyden viitoittamaan suuntaan. Tämäkin ajatus on intertekstuaalisesti analysoiden suoraan kotoisin Geneven julistuksen viidennestä ja viimeisestä kohdasta. Molemmat vaativat lapsen taitojen – ja YK:n julistus myös lapsen energian – johdattamista lähimmäisten palvelemiseen. YK:n julistus huomaa, että lapsessa on tarmoa, joka on syytä ohjata yhteisesti hyväksytyjen asioiden, kuten lähimmäisten auttamisen edistämiseen. Se mikä YK:n julistuksesta puuttuu, on lapsen kriminalisointi. Lasta ei enää yhdistetä pahantekijään, joka pitäisi ohjata oikeille raiteille. YK:n julistuksessa lapsi on kyseenalaistamattomasti olosuhteiden uhri. Lapsen myös viitataan yksilönä, sanalla *hän* (eng. *he*), kun vielä Geneven julistuksessa lapsi oli *se* (eng. *it*). Lapsen merkitys muuttuu jälleen.

Näissä kolmessa ensimmäisessä lasta ja lapsen oikeuksia käsittelevässä tekstissä toistuu osittain samat termit, teemat ja tavata sanoa asioita. Lapsen henkinen kehitys nähdään edellytyksenä rauhalle ja sopuisalle yhteiselolle; lapsi tulee kouluttaa tai kasvattaa palvelemaan ympäröivää yhteisöä. Teksteissä myös vahvistuu jo YK:n peruskirjassa näkyvillä oleva suuntaus yksilön entistä keskeisempään asemaan kansainvälisissä suhteissa, joissa valtiolla on velvollisuus suojata yksilöä. Turvallisuuskeskustelua ei teksteissä sinällään käydä, mutta YK:n peruskirjan esittelemiä turvallisuuden elementtejä on luettavissa rivien välistä. Tekstien välissä ja niiden välillä käydyissä keskusteluissa sekä luultavasti lukemattomissa vähemmän tunnetuissa teksteissä, joiden pohjalta analysoimani tekstit ovat muodostuneet, ollaan rakentamassa maailmaa, jossa yksilö nousee keskiöön ja lapsen henkinen kehitys nähdään kansainvälisen rauhan edellytyksenä. Lapsuuden merkitysten lisäksi ollaan rakentamassa merkityksiä rauhan käsitteelle.

Seuraavaksi paneudun hieman erilaisesta näkökulmasta valtaan, väkivaltaan ja turvallisuuteen sekä uusiin tapoihin liittämään lapsi ja lapsuus näihin kovan politiikan ytimessä oleviin termeihin.

¹ Declaration of the Rights of the Child 1959, Principle 10.

6. KOHTI LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUSTA

70-luvun puolivälissä kansainväliset rahoitusinstituutiot Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto lähtivät silloisten G7-maiden, nykyisten G20-maiden, kautta ajamaan uudistuksia kansainväliseen talouteen. Vaikka instituutiot käsittelivätkin joitain sosiaalisia ongelmia, kuten juomaveden saatavuutta, on epätasa-arvo yhteisöjen ja ihmisten välillä entisestään kasvanut. 80-luvulla kehityksen epätasaisuus oli jo tullut selväksi. Rakennesopeutusohjelmien yleistyminen aiheutti suurta tuhoa kaikista köyhimpien kansanosien keskuudessa valtioiden leikatessa entisestään julkisia menoja ja pyrkiessään maksamaan velkoja kasvavalla viennillä.¹

90-luvulla syntyi vastaliikkeitä uusliberaalille politiikalle ja globalisaation hyötyjen epätasaiselle jakautumiselle. Tämän tyytymättömyyden myötä ilmestyi mukaan myös inhimillinen turvallisuus. Inhimillisen turvallisuuden kautta on pyritty tarkoituksellisesti siirtymään pois perinteisestä valtioiden välisestä turvallisuudesta kohti inhimillisyydestä kumpuavaa globaalia sosiaalista rakennetta.²

Nykypäivänä käytävä keskustelu köyhien ja syrjäytyneiden liikehdinnästä ja liikehdinnän aiheuttamasta globaalista turvallisuushasta ei ole uusi keksintö. Viime vuosina Suomessa on voinut seurata poliitikkojen ja kansalaisyhteiskunnan keskustelua maailman syrjäytyvistä nuorista ja heidän muodostamastaan tikittävästä aikapommista. Tähän pyritään puuttumaan ulkopoliittisin ja muun muassa kehityspoliittisin keinoin. Kuitenkin jo 70-luvulla Johan Galtung³ kirjoitti vastinetta samankaltaiseen keskusteluun.

6.1. Rakenteellinen väkivalta

Vuonna 1975 kirjoittamassaan teoksessa Galtung pohti kehityksen ja turvallisuuden yhteyttä. Hän löysikin yhteyden Gandhin ajatuksista ja toiminnasta. Gandhi vastusti kaikkia väkivallan muotoja, ja Gandhin ajatusten myötä on kyetty erottamaan ihmisen potentiaalinen ja aktuaalinen

¹ Poku 2010, 260-261.

² Ibid.

³ Galtung 1975.

itseymmärryksen taso. Samalla mahdollistui tarkoituksellisen, yhtäkkisen väkivallan ja rakenteellisen, jatkuvan väkivallan erottaminen toisistaan.¹

Väkivallalla ei ole aina Galtungin mukaan selkeää tekijää, subjektia. Tällä Galtung tarkoittaa rakenteellista tai epäsuoraa väkivaltaa, jonka uhrit kuolevat tai loukkaantuvat suoraan väkivaltaan rinnastettavasti. Väkiältä on sisällä rakenteessa ja näkyy epätasaisena vallan jakautumisena ja tästä epätasaisuudesta johtuvina epätasa-arvoisina mahdollisuuksina elämässä.²

Johan Galtung erottaa rakenteellisen ja suoran väkivallan erityisesti sillä mikä tappaa hitaasti ja dramatisoimatta siitä mikä tappaa nopeasti ja näkyvästi. Molempia voidaan määrittää kuolleiden määrällä, mutta erotuksena Galtung mainitsee iän. On luonteellemme ominaista nähdä lapsen kuolema eri tavoin kuin aikuisen. Lapsi menettää paljon enemmän kuin aikuinen; vanhus on jo ehtinyt kokea elämän, mutta lapsi menettää arvokkaat vuodet kuollessaan nuorena. Eleyt vuodet toimivat mittarina, samoin kuin mahdollisuudet estää turhia kuolemia. Sodassa tapahtuneet kuolemat ovat lähes aina estettävissä. Sairaudesta tai epätasaisesta resurssien jakautumisesta johtuvat kuolemat olisi estettävissä uudella resurssien jaolla.³

Tämän määritelmän myötä äkkinäisestä kuolemasta taistelukentällä tulee tasa-arvoisempi käsite slummissa tapahtuvan hitaan kuoleman kanssa. Galtung siteeraakin Helder Camaraa, joka näki nälän yhtenä sodan muotona ja kehityksen yhtenä rauhan muotona. Galtung näkee kehityksen ja turvallisuuden yhteyden olevan jotain enemmän kuin ”meidän” turvallisuutemme lisäämistä ”heitä” kehittämällä, jotta ”he” eivät käänny ”meitä” vastaan.⁴

Epätasa-arvoiset mahdollisuudet tarkoittavat Galtungin mukaan epätasaista resurssien jakautumista, kuten lukutaidon ja terveystalveluiden saatavuutta toisaalla paremmin kuin toisaalla. Ennen kaikkea epätasa-arvo tarkoittaa epätasaisesti jakautunutta valtaa jakaa resursseja. Tällä on yhteys marxilaiseen kapitalismin kritiikkiin, jonka mukaan valta päättää tuotannon ylijäämästä jää tuotannon omistajien ja näin vain harvojen käsiin, jotka voivat samalla ostaa itselleen lisää valtaa. Jos ihmiset näkevät nälkää, vaikka se olisi estettävissä, on kyse väkivallasta, vaikka siinä ei näykään selkeää väkivallan tekijää tai kohdetta.⁵

¹ Galtung 1975, 24.

² Emt., 111-114.

³ Emt., 135.

⁴ Emt., 24.

⁵ Emt., 114.

Kun kylmän sodan jälkeen vasen ja oikea laita kohtasivat, tuli keskiöön tasa-arvo sekä ihmisen henkilökohtainen vapaus. Ihmisoikeuksista tuli oleellinen osa tutkimusta. Monille tämä tarkoitti yksilön tulemistä keskiöön valtion, etnisen ryhmän tai luokan sijaan.¹ Ken Booth näkee, että lapset ovat hyvä mittari maailmamme hyvinvoinnille. Tällä mittarilla kansainvälinen yhteisö on sairas. Globaali köyhyys ei ole olemassa oleva tila, vaan maailmanpolitiikan tulos.²

Inhimillisestä turvallisuudesta tuli paljon käytetty käsite 90-luvulla.³ Nana K. Pokun⁴ mukaan globaalien investointien epätasainen jakautuminen on aiheuttanut kasvavan kuilun rikkaiden ja köyhien valtioiden välillä. Tasokkaat työpaikat vähenevät, työttömyys ja sen myötä köyhyys lisääntyy, mikä puolestaan vaikuttaa massojen liikkumiseen kohti toivottuja parempia olosuhteita. Afrikka näyttää tilastoissa synkimmältä maanosalta elintasokuilua katsoessa. Mikäli nykyinen kehitys jatkuu, Afrikassa asuu vuoteen 2015 mennessä puolet maailman köyhistä.⁵

Ajatukseni lapsista ja turvallisuudesta liittyy oleellisesti myös tähän yksilön, ihmisoikeuksien ja inhimillisen turvallisuuden esiin nousuun. Lapsen oikeuksien sopimus, lapsen aseman paraneminen ja lapset inhimillisen turvallisuuden keskiössä ovat aiheita, joiden kautta lapsia voidaan uudella tavalla lähestyä nykypäivän turvallisuuskehyksen kautta.

Seuraavaksi otan käsittelyyn vielä yhden uuden turvallisuuden määritelmän: inhimillisen turvallisuuden. Sen taustalta löytyy myös Gandhin ajatukset väkivallan muodoista ja rakenteellinen väkivalta. Näiden teorioiden ja tekstien kautta pääsen vihdoin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen esittelyyn ja sen analysointiin.

6.2. Inhimillinen turvallisuus

Perinteisesti turvallisuus on kansainvälispoliittisissa keskusteluissa viitannut valtioihin ja näiden toisilleen aiheuttamiin uhkiin. Inhimillisen turvallisuuden käsite puolestaan tarkastelee turvallisuutta ihmisen ja yhteisöjen näkökulmasta. Inhimillisen turvallisuuden käsitteestä löytyi

¹ Booth 2007, 68.

² Emt., 13-14.

³ Booth 2007, 68.

⁴ Poku 2010, 265.

⁵ Emt., 265.

viitteitä jo Yhdistyneiden kansakuntien perustamiskokouksen puheenvuoroissa.¹ Käsite ei ole siis aivan uusi, mutta se jäi valtioiden turvallisuudesta käytävän keskustelun varjoon erityisesti kylmän sodan aikana. Nykymuodossaan termi esiintyi ensimmäistä kertaa vuonna 1994 YK:n kehitysohjelman (UNDP) Human Development -raportissa².

UNDP:n vuoden 1994 raportin mukaisesti inhimillisen turvallisuuden idean uskotaan auttavan modernin maailman ymmärtämisessä ja arvioinnissa. UNDP määrittelee inhimillisen turvallisuuden kahden käsitteen kautta; vapaus halusta (*want*) ja vapaus pelosta (*fear*)³. Ensimmäinen kuvaa tilannetta, jossa kaikki ihmisen materiaaliset tarpeet on täytetty ja jossa kriisin sattuessa voidaan luottaa siihen, että ihminen on suojattu ja kykenee selviytymään olemassa olevilla resursseilla – ihmisen selviytyminen ei ole uhattuna. Toinen, vapaus pelosta, kuvaa tilannetta joka menee materiaalien tarpeiden tyydyttämistä pidemmälle. Se on tilanne, jossa ihmisen arvo tunnustetaan ja ihminen voi mielekkäästi osallistua yhteisön elämään ja hallita omaa elämäänsä. Toisin sanoen inhimillinen turvallisuus sisältää ihmisoikeudet, eli ihmisen siviili-, taloudelliset, poliittiset, sosiaali- ja kulttuuriset oikeudet.⁴

Pari vuotta ennen UNDP:n määritelmän esiintymistä silloinen YK:n pääsihteeri Boutros Boutros-Ghali määritteli inhimillistä turvallisuutta edistettävän muun muassa ehkäisevän diplomatian ja rauhanrakentamisen avulla.⁵ Senja Korhosen⁶ mukaan inhimillinen turvallisuus laajentaakin ymmärrystämme turvallisuuteen kohdistuvista nykyisistä uhkista, joista hyviä esimerkkejä ovat epidemiat, talouskriisi ja ympäristötuhot. Turvallisuus tarkoittaa siis myös taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamista sekä ihmisoikeuksien edistämistä.⁷

Inhimillisen turvallisuuden analyysi asettaa yksilön turvallisuuden keskiöön ja tuo mukaan useampia analysoitavia kohteita. Inhimillinen turvallisuus antaa näin monipuolisemman, mutta samalla myös hajanaisemman kuvan turvallisuudesta. Datan jaottelu pienempiin osiin paljastaa yleensä aivan erilaisen kuvan valtioiden kehityksestä kuin kansalliset per capita -arviot. Inhimillisen turvallisuuden myötä on jouduttu pohtimaan kansallisten, kansainvälisten ja paikallisten

¹ Korhonen 2010, 17.

² UNDP 1994.

³ Emt.

⁴ Poku 2010, 258.

⁵ Korhonen 2010, 17-18

⁶ Emt.

⁷ Emt., 17.

rakenteiden erilaisuuksia ja päällekkäisyyksiä sekä näiden vaikutusta yksilöihin. Moniin nykyisiin globaaleihin poliittisiin ongelmiin syntyy uusia näkökulmia.¹

David Roberts² kirjoitti vuonna 2008 *Politics* -lehteen vastineen keskusteluun inhimillisen turvallisuuden heikosta asemasta kansainvälisten suhteiden teoriakentällä. Hänen mukaansa asetelma johtuu hallinnon miesvaltaisuudesta. Feminiinisemmät pehmeän turvallisuuden arvot eivät pääse oikeuksiinsa kovien sotaan ja terrorismiin viittaavien turvallisuuskysymysten hallitessa niin kansallisissa kuin kansainvälisissä keskusteluissa. Silti tämän päivän sodissa tai terrorismin uhrina lapsia kuolee huomattavasti vähemmän kuin köyhyyden vaikutuksesta ja terveydenhuollon puutteeseen.³ Tänä päivänä vuosittain arviolta noin 7,6 miljoonaa alle 5-vuotiasta lasta kuolee ennaltaehkäistävissä oleviin tauteihin⁴. 90-luvun puolivälissä arvioitiin, että kymmenen vuoden sisään sodissa olisi kuollut noin kaksi miljoonaa alle 18-vuotiasta lasta.⁵ Robertsin mukaan kuolemien ja uhkien perusteella inhimillinen turvallisuus – tai turvattomuus, kuten hän asian tulkitsee – kuuluu vankasti kansainvälisten suhteiden turvallisuuskeskustelun ytimeen⁶.

Muutos inhimilliseen turvallisuuteen on ehkä tapahtunut strategioiden tasolla, mutta valtiot eivät ole ottaneet sitä käytännössä käyttöön. Lisäksi eri valtioissa termiä on tulkittu eri tavoin.⁷ Inhimillistä turvallisuutta kohtaan on esitetty paljon kritiikkiä. Sitä pidetään konseptuaalisesti heikkona, eikä sillä ole kritiikoiden mukaan analyttistä tavoitetta. Toiset sanovat sen olevan vain ihmisoikeuksien uudelleenmäärittelyä.⁸

Inhimillisen turvallisuuden käyttö terminä onkin yhä useimmiten teoreettista. Sen merkitys muuttuu jatkuvasti keskustelun ja kokemuksen myötä. YK:ssa sitä on pidetty esillä erityisesti ihmisoikeuksien toteuttamisen yhteydessä. Tähän tutkielmaan termi tarjoaa muutamia valmiita jaotteluja, joiden kautta lapsen oikeuksien sopimusta voi tutkia ja tulkita. En kuitenkaan laita inhimilliselle turvallisuudelle kovin suurta painoarvoa omassa tutkielmassani, sillä ihmisoikeuksia koskevissa asiakirjoissa inhimillinen turvallisuus on kaikkialla. Se ei toisin sanoen tarjoa riittävän spesifiä näkökulmaa lapsiin ja turvallisuuteen tuodakseen analyysiin suurta lisäarvoa. Aionkin ottaa

¹ Poku 2010, 262-263.

² Roberts 2008.

³ Emt., 124-127.

⁴ UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation 2011.

⁵ Report of Graca Machel 1996.

⁶ Roberts 2008, 125.

⁷ Booth 2007, 322.

⁸ Emt., 323.

seuraavista aineistoista esiin muutamia inhimillisen turvallisuuden näkökohtia, ja jatkaa muutoin jo hyväksi koettua linjaa lapsen, lapsuuden, rauhan ja turvallisuuden eri merkitysten intertekstuaalisessa analyysissä.

6.3. YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimus astui voimaan vuonna 1989. Se määrittelee kohtalaisen yksityiskohtaisesti lapsen oikeudet tiettyyn kohteluun. Sen toteutusta seuraa ja kommentoi YK:n lapsen oikeuksien komitea, jolle sopimuksen ratifioineet valtiot raportoivat joka viides vuosi. Kuitenkaan valtioilla ei ole toistaiseksi ollut mahdollisuutta esittää valituksia, eikä myöskään yksittäinen ihminen voi valittaa rikkomuksista, mikä monien mielestä aiheuttaa lapsen oikeuksien sopimuksen toiminnallisuuden heikkouden.¹

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu valtioita sitova ihmisoikeussopimus. Yhdistyneiden kansakuntien 193:sta jäsenvaltiosta sen on ratifioinut 191 valtiota, ja lisäksi kaksi valtiota – Somalia ja Yhdysvallat – ovat allekirjoittaneet sopimuksen, vaikka eivät ole sitä suostuneet ratifioimaan². Ratifioimalla sopimuksen valtio sitoutuu muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaavaksi. Se myös asettaa valtioille velvollisuuden tiedottaa ja kertoa lapsen oikeuksista kansalaisilleen.³

Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee ensimmäistä kertaa sen, mitä lapsella tarkoitetaan; sopimuksen mukaan lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat ihmiset⁴. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot sitoutuvat noudattamaan kaikkia sopimuksen kohtia alle 18-vuotiaisiin kansalaisiinsa liittyen.

Nigel D. White katsoo, että lapsen oikeuksien sopimuksen, kuten muidenkin ihmisoikeussopimusten, ongelmana on valtion määräysvalta. Valtio voi yhä päättää haluaako se ratifoida sopimuksen vai ei. Näin valtiolla on mahdollisuus määrätä omien kansalaistensa oikeudet.⁵ Lapsen oikeuksien sopimus sitoo kuitenkin lain puitteissa kaikkia sen

¹ White 2002, 227. Huom. Sopimuksen kolmas lisäpöytäkirja valitusoikeudesta avattiin allekirjoitettavaksi keväällä 2012, joten valitusoikeus tulee mahdollisesti hyvinkin pian voimaan.

² United Nations Treaty Collection.

³ UNICEF (ii).

⁴ Convention on the Rights of the Child 1989, Part 1, Article 1.

⁵ White 2002, 227-228.

allekirjoittajavaltioita. Unicefin mukaan lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineet sitoutuvat kunnioittamaan, suojelemaan, edistämään ja täyttämään nämä oikeudet tarvittaessa muuttamalla lakeja sekä ottamalla käyttöön poliittisia keinoja oikeuksien edistämiseksi. Kaikki oikeudet ovat tasa-arvoisia keskenään, joten kaikkien hallinnollisten toimenpiteiden, jotka tehdään jonkin oikeuden edistämiseksi, täytyy ottaa huomioon myös muut sopimukseen kirjatut lapsen oikeudet.¹

YK:n lapsen oikeuksien sopimus annettiin valtioille allekirjoitettavaksi marraskuussa 1989. Sopimuksen pohjalla on vuoden 1924 Geneven lapsen oikeuksien julistus ja vuoden 1959 YK:n lapsen oikeuksien julistus sekä ihmisoikeuksien julistus, joissa lapsilla on myönnetty olevan erityisoikeus hoivaan ja apuun. Intertekstuaalisuus löytyy sopimuksesta vahvana ja läpinäkyvänä. Sitä ei peitellä, vaan päinvastoin sopimukseen liittyvät sopimusta edeltävät asiakirjat ovat tärkeä osa sopimusta. Edeltäviä asiakirjoja yhdistellään, sovitetaan ja tulkitaan uudestaan, jolloin syntyy uusia termejä, ajattelutapoja ja keskiöön asetettuja aiheita – uusia merkityksiä lapselle, lapsuudelle ja turvallisuudelle.

6.3.1. Lapsen oikeudet ja turvallisuus

Tutkielmani kannalta lapsen oikeuksien sopimus oli alusta lähtien erityisen merkittävä. Jo aiemmin kerroin sopimuksen toimivan pohjana lähes kaikelle löytämälleni lapsiin liittyvälle kansainväliselle toiminnalle: kansainvälisten lapsijärjestöjen työlle, lapsiin liittyvälle valtioiden ulkopoliittiselle toiminnalle sekä sille lapsia käsittelevälle toiminnalle, jota kansainväliset instituutiot ja organisaatiot harjoittavat. Lapsen oikeuksien sopimuksessa turvallisuuden edustajana toimiva termi *rauha* tulee esiin heti sopimuksen ensimmäisessä lauseessa:

Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot,
ottavat huomioon, että Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa julistettujen periaatteiden mukaisesti koko ihmiskunnan kaikkien jäsenten synnynnäisen arvon sekä yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksien tunnustaminen on vapauden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan perusta maailmassa, (Sopimuksen käännökset: Suomen YK-liitto.²)

The States Parties to the present Convention,
Considering that, in accordance with the principles proclaimed in the Charter of the United Nations, recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world,³

¹ UNICEF (iii).

² Suomen YK-liitto 2011.

³ Convention on the Rights of the Child 1989, Preamble.

Tämä lause kertoo, että maailmanrauhan perustana on kaikkien ihmisperheen jäsenten luovuttamattomat oikeudet ja synnynnäinen arvo. Lause ei yllätä, sillä se löytyy samassa muodossa aivan ihmisoikeusjulistuksen alusta. Lisäksi YK:n peruskirja, johon tässäkin sopimuksessa viitataan, määrittelee YK:n tavoitteeksi kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpidon. Tämän pohjalta voisi tulkita, että rauhan ja turvallisuuden merkitys on pysynyt samana, kun puhutaan yksilön oikeuksista rauhan ylläpitäjänä.

Lause on kuitenkin merkittävä, sillä se kiteyttää lapsiin liittyvän turvallisuuskeskustelun historian. Koska lapset tulivat kansainvälisen politiikan keskiöön pitkälti Yhdistyneiden kansakuntien ja vuonna 1989 solmitun lapsen oikeuksien sopimuksen kautta, ja YK perustettiin pitämään yllä kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, voidaan lapset niin haluttaessa liittää hyvinkin tiiviisti kansainväliseen turvallisuuskeskusteluun. Lapset ovat osa äskeisen lainauksen mainitsemaa ihmisperhettä. Nyt ei puhuta miehistä tai naisista, vaan perheestä. Ihmisperheen kaikkien jäsenten oikeudet ovat perusta vapaudelle, oikeudelle ja maailmanrauhalle. Lapsista ei vielä tässä kyseisessä lainatussa lauseessa tehdä erityisiä, mutta heidät ja heidän oikeuksiensa toteutuminen liitetään osaksi rauhasta ja tulkintani mukaan myös turvallisuudesta käytävää keskustelua.

Lapsen erityisyys tulee esiin heti sopimuksen johdannon neljännessä kohdassa, jossa viitataan suoraan ihmisoikeuksien julistukseen. Sen mukaan lapsuus vaatii aikakautena erityistä huomiota. Johdannon seitsemännestä kohdasta löytyy edeltävien lapsiin liittyvien julistusten kaikuja, ja lapsen kehityksestä tehdään jälleen merkittävä tekijä rauhalle:

[O]ttavat huomioon, että lapsen tulisi olla täysin valmis elämään itsenäistä elämää yhteiskunnassa ja häntä tulisi kasvattaa Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa julistettujen ihanteiden hengessä sekä erityisesti rauhan, ihmisarvon, suvaitsevaisuuden, vapauden, tasa-arvon ja solidaarisuuden hengessä,

Considering that the child should be fully prepared to live an individual life in society, and brought up in the spirit of the ideals proclaimed in the Charter of the United Nations, and in particular in the spirit of peace, dignity, tolerance, freedom, equality and solidarity¹

Lasta täytyy kasvattaa ja valmistaa itsenäiseen elämään rauhan, ihmisarvon, suvaitsevaisuuden, vapauden, tasa-arvon ja solidaarisuuden hengessä. Samalla tavalla kuin aiemmin analysoimissani teksteissä, myös tässä tekstissä lapsen kasvu oikeaan suuntaan varmistaa rauhaa, suvaitsevaisuutta ja muita hyväksi koettuja arvoja kunnioittavan sukupolven synnyn ja kasvun. Tätä lausetta voisi

¹ Convention on the Rights of the Child 1989, Preamble.

tulkita eteenpäin rauhan ja turvallisuuden näkökulmasta. Koska teksti liittyy niin vahvasti edellä analysoimiini teksteihin, ja olen jo aiemmissa kappaleissa tehnyt kyseisen tulkinnan, aion nyt vaihtelun vuoksi keskittyä hieman erilaisiin näkökulmiin; poikkeen hetkeksi intertekstuaalisuuden vaatimasta samanlaisuuden etsimisestä erilaisuuden tulkitsemiseen. Merkitykset voivat rakentua myös analysoimatta jääneiden tekstien pohjalta. Tämä on mielestäni tärkeää huomioida, sillä kaikkia intertekstejä ei ole mahdollista nähdä ja jokaisen merkityksen lähdettä ei ole mahdollista rajatussa tilassa etsiä.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa mainitaan ensimmäistä kertaa erityisen heikossa asemassa, köyhyydessä ja vaikeissa oloissa elävät lapset liitettynä sanaan *kehitysmaat*. Universaali ihmisoikeusjulistus ei ottanut kantaa siihen, onko jokin ryhmä tai alue erityisasemassa. Sen sijaan ennen YK:n lapsen oikeuksien sopimusta ilmestynyt, mutta tutkielmassani vasta seuraavassa kappaleessa esiintyvä YK:n julistus lasten ja naisten suojelemisesta aseellisissa konflikteissa¹ nosti vielä julistuksen syntyhetkelläkin vieraan vallan alla olevat valtiot keskiöön. Erityistä onkin, että lapsen oikeuksien sopimus siirtyy askeleen eteenpäin ja tekee selkeän alleviivauksen tiettyjen maailman alueiden puolesta – huolimatta lapsen oikeuksien yleismaailmallisuudesta:

[T]unnustavat kansainvälisen yhteistyön merkityksen lasten olojen parantamiseksi kaikissa maissa, erityisesti kehitysmaissa,

Recognizing the importance of international co-operation for improving the living conditions of children in every country, in particular in the developing countries,²

Vuonna 1948 ilmestyneen ihmisoikeuksien julistuksen, vuonna 1959 syntyneen lapsen oikeuksien julistuksen ja vuonna 1989 voimaan saatetun lapsen oikeuksien sopimuksen välisiin vuosikymmeneihin mahtuu tietysti monia uuden suunnan selittäviä tapahtumia. Kolonialismin kaatuminen ja ajattelutavan muutos tulee esiin näissä kaikissa teksteissä. Samalla tekstit ehkä myös luovat tätä uutta ajattelutapaa ja uusien termien myötä kehittävät käytäntöä eteenpäin.

Lapsen oikeuksien sopimus tekee siis lapsen oikeuksien ja aseman edistämisestä erityisesti vaikeissa oloissa – tässä tapauksessa todennäköisesti kehitysmaissa – eläviin lapsiin liittyvää toimintaa. Tähän tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä.

¹ Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict 1974.

² Convention on the Rights of the Child 1989, Preamble.

Kehityspolitiikka liitetään kehittyneissä valtioissa ulkopolitiikkaan. Suomessa kehityspolitiikka luetaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan alle kuuluvaksi politiikanalaksi. Koska lapsen oikeuksien sopimuksessa näin selkeästi sanotaan, että lapsen asemaa täytyy kansainvälisesti parantaa erityisesti kehitysmaissa, on lapsen aseman kansainvälinen parantaminen liitettykin vahvasti kehityspolitiikkaan. Länsimaista katsoen lapset tarvitsevat ulkopuolista tukea erityisesti siellä, missä lapsi ei saa tukea valtiolta itseltään.

Aiemmin esittelemäni Ken Boothin määritelmä lapsilla mitatusta sairaasta maailmasta ja Galtungin pohdinnat rakenteellisesta väkivallasta ja sen ehkäisemisestä tulevat tässä yhteydessä hyvin esiin. Vaikka Galtung näki kehityksen ja turvallisuuden yhteyden olevan jotain enemmän kuin *meidän* turvallisuutemme lisäämistä *heitä* kehittämällä, jotta *he* eivät käänny *meitä* vastaan¹, voi kehitykseen ja turvallisuuteen liittyvästä julkisesta keskustelusta löytää nykyäänkin kyseisen yhteyden. Rakenteellinen väkivalta lisää pahoinvointia nimenomaan kehittyvissä maissa, joista turvallisuusuhkia nousee yhä kasvavassa määrin. Länsimaat pyrkivät kehityspolitiikan avulla suorittamaan tietynlaista hyväntekeväisyyttä yhteisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Turvallisuuden näkökulmasta yhteinen hyvinvointi lisää myös yhteistä turvallisuutta.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen koulutusta täytyy ohjata lasta hyvään kehittäväan suuntaan:

Sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä siitä, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä: a) lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen; b) ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteiden kunnioittamisen kehittämiseen: [...]; d) lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä;

States Parties agree that the education of the child shall be directed to: (a) The development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to their fullest potential; (b) The development of respect for human rights and fundamental freedoms, and for the principles enshrined in the Charter of the United Nations; [...]; (d) The preparation of the child for responsible life in a free society, in the spirit of understanding, peace, tolerance, equality of sexes, and friendship among all peoples, ethnic, national and religious groups and persons of indigenous origin;²

¹ Galtung 1975, 24.

² Convention on the Rights of the Child 1989, Part 1, Article 29.

Samat sanat ja tavat ilmaista koulutuksen merkitys löytyvät yleismaailmallisesta ihmisoikeuksien julistuksesta. Koulutus on myös ainoa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mainitsema keino ohjata lapsen kasvua rauhaa ja kansainvälistä yhteisymmärrystä tukevaan suuntaan. Sopimuksesta löytyy lisäksi kansalliseen turvallisuuteen liittyvät lapsen oikeuksille asetetut rajat. Lapsi on oikeutettu vapaaseen liikkuvuuteen¹ ja ilmaisunvapauteen², kunhan nämä eivät uhkaa valtioiden kansallista turvallisuutta valtion lakien asettamissa puitteissa. Näissäkin teksteissä lapsesta tehdään poliittista toimijaa. Lapsen merkitys ei liity ainoastaan passiiviseen uhrin rooliin, vaan myös aktiivisen kansalaisen rooliin.

Merkityksellisen johdannon ja näiden muutamien rauhaan viittaavien kohtien jälkeen YK:n lapsen oikeuksien sopimus ei tuo muuta lisäarvoa lapsista ja kansainvälisestä turvallisuudesta käytävään keskusteluun. Lapsen oikeuksien sopimus käsittelee turvallisuutta lähinnä lapsen turvallisuuden näkökulmasta. Vaikka sopimuksen johdannossa viitataan rauhan saavuttamiseen tämänkin sopimuksen perusarvona, kansainvälinen turvallisuus ei kuulu sopimuksen ytimeen. YK:n peruskirjassa ja lapsen oikeuksien julistuksessa esiintyvää viittausta rauhaan ei laajenneta tai selitetä. Lapsen henkinen ja fyysinen kehitys jätetään myös selittämättä, vaikkakin niihin liittyviä tapoja, keinoja ja suosituksia huomioidaan.

Vaikka rauha ja turvallisuus eivät ainakaan perinteisessä muodossa ole sopimuksen keskiössä, on inhimillisen turvallisuuden osa-alueet siitä kuitenkin löydettävissä.

6.3.2. Inhimillinen turvallisuus ja lapsen oikeuksien sopimus

Inhimillistä turvallisuutta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta voi etsiä esimerkiksi UNDP:n inhimillisen turvallisuuden määritelmän kautta: vapaus halusta ja vapaus pelosta.

Tilaan, jossa ei ole halua, päästään ihmisen materiaalistien perustarpeiden tyydyttämisellä. Lapsen oikeuksien sopimuksessa materiaalistien perustarpeiden määrittely alkaa kuudennesta artiklasta. Jokaisella lapsella on oikeus elämään.³ Oikeus elämään kattaa kaikki lapsen materiaaliset tarpeet, mutta toisaalta myös vapauden pelosta. Seuraavassa artiklassa esitetty oikeus syntymätodistukseen,

¹ Convention on the Rights of the Child 1989, Part 1, Article 10, 2.

² Emt., Part 1, Article 13, 2(b).

³ Emt., Article 6, 1.

nimeen ja kansallisuuteen¹ voidaan nähdä vahvemmin materiaalisena tarpeena – ilman nimeä ja syntymätodistusta lapsen on mahdotonta pärjätä järjestäytyneessä yhteiskunnassa.

Kahdeksannen artiklan lupaus siirtyy jo selkeästi materiaalistien tarpeiden ulkopuolelle, vapauten pelosta. Valtiot lupaavat kunnioittaa lapsen oikeutta identiteettiin²; lapsen arvo tunnustetaan. Identiteetti liittyy luonnollisesti edellisessä artiklassa määriteltyihin nimeen, syntymätodistukseen ja kansallisuuteen. Näiden kolmen artiklan sisältö kuuluu siis olennaisesti inhimillisen turvallisuuden rakentamisen piiriin.

Vapaus pelosta saadaan aikaan myös suojelulla. Lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa³, lasta ei saa viedä laittomasti ulkomaille⁴ ja jokaisella lapsella pitää olla mahdollisuus ilmaista vapaasti mielipiteensä ja ajatuksensa⁵. Lapsella on oikeus ajatteluun, omatuntoon ja uskoon⁶. Lapsen mainetta ja kunniaa ei saa liata⁷, ja lasta täytyy suojella sekä fyysiseltä että henkisesti väkivallalta ja hyväksikäytöltä⁸. Lisäksi valtiolla on velvollisuus tarjota erityistä suojelua lapselle, joka on joutunut eroon vanhemmistaan tai ei saa riittävää suojelua perheeltään⁹.

Kaikilla näillä edellä mainituilla oikeuksilla tyydytetään lapsen tarve suojeluun ja annetaan lapselle vapaus pelosta. Selkeämmin materiaalistien tarpeiden tyydyttämiseen päästään artiklassa 24, jossa lapselle varmistetaan oikeus terveyteen ja terveydenhoitoon. Tätä seuraa joukko muita materiaalistien tarpeisiin liittyviä oikeuksia: oikeus sosiaaliturvaan¹⁰, riittävään elintason¹¹ ja koulutukseen¹².

Lapsen oikeuksien sopimus tarjoaa siis lapselle inhimillisen turvallisuuden perusedellytykset. Vaikka itse inhimillisen turvallisuuden käsite lanseerattiin vasta 90-luvun puolella, on sen osa-alueet nähtävissä vuoden 1989 sopimuksessa. Huomio oli jo siirtynyt maailman epätasa-arvoisuuksiin, ja näiden koettiin aiheuttavan uusia turvallisuusuhkia.

¹ Convention on the Rights of the Child 1989, Part 1, Article 7,1.

² Emt., Part 1, Article 7,1-2.

³ Emt., Part 1, Article 9-10.

⁴ Emt., Part 1, Article 11.

⁵ Emt., Part 1, Article 12-13.

⁶ Emt., Part 1, Article 14.

⁷ Emt., Part 1, Article 16.

⁸ Emt., Part 1, Article 19.

⁹ Emt., Part 1, Article 20.

¹⁰ Emt., Part 1, Article 26.

¹¹ Emt., Part 1, Article 27.

¹² Emt., Part 1, Article 28.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa intertekstuaalisuus on samalla tavalla avoimesti näkyvillä kuin aiemmissakin käsittelemissäni teksteissä. Asiat ja ajatukset ovat kuitenkin kehittyneet uuteen suuntaan. Uusina sanoina sopimuksesta löytyi *kehitysmää*, ja ensimmäistä kertaa löytyi myös selkeä lapsen määritelmä. Lapsesta on tullut sopimukseen mennessä yhä merkittävämpi yksikkö kansainvälisissä suhteissa.

Turvallisuus ei kuitenkaan ole sopimuksessa esillä sen perinteisessä muodossa. Inhimillinen turvallisuus ja rakenteellisen väkivallan vastustaminen sen sijaan olivat selkeästi näkyvillä. Näitä turvallisuuden uusia tuulia ja termejä ei kuitenkaan oltu vielä tarkemmin määritelty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen syntyvaiheessa, joten niitä ei voi löytää sopimuksesta muuten kuin uusia termejä pohjustavana keskusteluna.

6.4. YK:n vuosituhattavoitteet

Vuonna 2000 YK:n yleiskokous hyväksyi vuosituhattajulistuksen, joka asetti yhteiset tavoitteet maailmassa vallitsevien epätasa-arvoisuuden ja syvien kehitysongelmien ratkaisemiseksi. Tavoitteita oli kahdeksan, ja kuuden ensimmäisen katsotaan liittyvän suoraan lapsen asemaan. Ensimmäinen tavoite on puolittaa äärimmäisessä köyhyydessä ja nälässä elävien osuus maailman väestöstä. Toisena on taata kaikille maailman lapsille peruskoulutus. Kolmanneksi tavoitteeksi asetettiin sukupuolten välisen tasa-arvon poistaminen kaikilla koulutusasteilla. Neljäs, viides ja kuudes liittyvät terveyteen: neljäs tavoite on alle viisivuotiaiden lasten kuolleisuuden vähentäminen kolmannekseen ja viides äitiyskuolleisuuden vähentäminen neljännekseen vuoden 1990 tasosta. Kuudes tavoite on kääntää laskuun hi-viruksen ja aidsin, malarian ja muiden merkittävien tautien leviäminen. Kaikkien näiden tavoitteiden määräajaksi asetettiin vuosi 2015.¹

YK:n vuosituhattavoitteet ovat toimineet hyvänä kehyksenä paitsi valtioiden ja organisaatioiden kehitysyhteistyölle, myös lapsen oikeuksien sopimuksen toteuttamiselle. Se antoi selkeät tavoitteet, joiden kautta kehitystä on kyetty myös mittaamaan. Tavoitteet juontavat juurensa YK:n yleiskokouksen vuosituhattajulistuksesta, joka tehtiin syyskuussa 2000². Vuosituhattavoitteet ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi olleet pohjana lähes kaikessa lapsiin liittyvässä kansainvälisessä toiminnassa 2000-luvun puolella.

¹ Suomen ulkoasiainministeriö (i).

² United Nations Millennium Declaration 2000.

YK:n vuosituhatjulistuksessa viitataan lapsista puhuttaessa inhimilliseen turvallisuuteen. Tämä ei tapahdu suoraan inhimillisen turvallisuuden termiä käyttäen, vaan puhutaan inhimilliseen turvallisuuteen liitetyillä kielikuvilla:

Emme säästele ponnistuksissamme vapauttaaksemme kanssaihmisemme - miehet, naiset ja lapset - kurjuudesta ja äärimmäisen köyhyyden aiheuttamista epäinhimillisistä oloista, joiden kohteena yli miljardi ihmistä tällä hetkellä on. Sitoudumme tekemään todeksi oikeuden kehitykseen kaikille ja vapauttamaan koko ihmiskunnan puutteesta. (YK:n vuosituhatjulistuksen käännökset: Suomen YK-liitto.¹)

We will spare no effort to free our fellow men, women and children from the abject and dehumanizing conditions of extreme poverty, to which more than a billion of them are currently subjected. We are committed to making the right to development a reality for everyone and to freeing the entire human race from want.²

Miehet, naiset ja lapset halutaan vapauttaa äärimmäisestä köyhyydestä. Koko ihmiskunnan tulisi saada vapaus halusta (*want*). Vapaus halusta on osa inhimillisen turvallisuuden tilaa. Vuosituhannen vaihteessa inhimillinen turvallisuus olikin jo määritelty UNDP:n toimesta.

Lapset huomioidaan erityisesti vuosituhatjulistuksen asettamissa tavoitteissa, joista lopulta muodostettiin YK:n kahdeksan vuosituhattavoitetta. Tavoitteita on kuitenkin julistuksessa enemmän kuin kahdeksan. Muun muassa julistuksessa mainitaan nuorten työllistymisen tavoite, joka ei kuitenkaan sellaisenaan päässyt mukaan kahdeksaan vuosituhattavoitteeseen.³

Vuosituhattavoitteista seitsemäs on varmistaa ympäristön kestävä kehitys⁴. Vaikka lapsijärjestöt, kuten Unicef, eivät yleensä liitä seitsemättä tavoitetta suoraan lapsiin, on vuosituhatjulistuksen asettamassa ympäristön kestävä kehityksen tavoitteessa kuitenkin kyse lapsista:

Emme säästele ponnistuksissamme vapauttaa koko ihmiskunta, ennen kaikkea lapsemme ja lastenlapsemme, sellaisen ympäristön uhasta, joka on peruuttamattomasti pilattu ihmisten toimesta ja jonka resurssit eivät olisi riittävät heidän tarpeilleen.

We must spare no effort to free all of humanity, and above all our children and grandchildren, from the threat of living on a planet irredeemably spoiled by human activities, and whose resources would no longer be sufficient for their needs.⁵

¹ Suomen YK-liitto.

² United Nations Millennium Declaration 2000, III. 11.

³ Emt., III. 19. ja 20.

⁴ Suomen ulkoasiainministeriö (i).

⁵ United Nations Millennium Declaration 2000, IV. 21.

Inhimillisen turvallisuuden osia voi löytää myös tästä julistuksen kohdasta. Vapaus halusta liittyä riittäviin resursseihin, jotka pyritään julistuksen myötä takaamaan lapsille ja lastenlapsille – planeetan tuleville aikuisille. Perinteiseen turvallisuuteen liitetyt termit *rauha* ja *aseelliset konfliktit* esiintyvät myös julistuksessa:

Emme säästele ponnistuksia varmistaaksemme, että lapset ja muut kansanryhmät, jotka kärsivät suhteettomasti luonnonkatastrofien, kansanmurhien, aseellisten konfliktien ja muiden humanitaaristen kriisien seurauksista, saavat kaiken mahdollisen avun ja suojelun, jotta he voisivat jatkaa normaalia elämää niin pian kuin mahdollista.

We will spare no effort to ensure that children and all civilian populations that suffer disproportionately the consequences of natural disasters, genocide, armed conflicts and other humanitarian emergencies are given every assistance and protection so that they can resume normal life as soon as possible.¹

Perinteiseen turvallisuuteen, rauhaan ja sotaan, liittyen lapset ovat jälleen uhrin asemassa. Lapsi on uhri myös luonnonkatastrofeissa, kansanmurhissa ja muissa humanitaarisissa katastrofeissa. Vuosituhajulistuksessa intertekstuaalisuus näkyy erityisen selkeinä viittauksina YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Siinäkin lapsi oli uhri kansainvälisiin ongelmiin liitettäessä.

Termi *turvallisuus* näkyy myös vuosituhajulistuksessa – toisin kuin lapsen oikeuksien sopimuksessa. Se esiintyy muun muassa yhteisissä perusarvoissa, jaetun vastuun määrittämisen alla:

Vastuu maailmanlaajuisen taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen hallinnassa sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden uhkien hallinnassa tulee jakaa maailman kansojen kesken ja toteuttaa monenkeskisesti. Maailman edustuksellisimpana ja universaaleimpana järjestönä Yhdistyneiden kansakuntien tulee olla tässä keskeisessä roolissa.

Responsibility for managing worldwide economic and social development, as well as threats to international peace and security, must be shared among the nations of the world and should be exercised multilaterally. As the most universal and most representative organization in the world, the United Nations must play the central role.²

Taloudellinen ja sosiaalinen kehitys asetetaan samalle viivalle rauhaa ja turvallisuutta uhkaavien tekijöiden kanssa. Kaikilla kansoilla on velvollisuus vastata taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen vaatimiin toimiin sekä turvallisuusuhkiin yhdessä. YK on keskeisessä asemassa yhteisen vastauksen

¹ United Nations Millennium Declaration 2000, VI. 26.

² Emt., I. 6.

toteuttamisessa. Turvallisuudelle on annettu myös oma lukunsa julistuksessa. Turvallisuusosiossa käsitellään YK:n asemaa turvallisuuden edistäjänä sekä erilaisia keinoja rauhan varmistamiseen.¹

Ennen kuin siirryn YK-instituutioiden ulkopuolelle pohtimaan lapsia ja turvallisuutta Euroopan unionin ja Suomen näkökulmasta, haluan palata vielä hetkeksi perinteisen turvallisuuden ja turvattomuuden alkulähteille ja sotaan.

7. LAPSET SODASSA

Vaikka valtioiden väliset sodat ovat vähentyneet ja muuttaneet muotoaan, ovat konfliktit yhä arkipäivää, ja niiden merkitys lapsille ja lapsista käytävälle turvallisuuskeskustelulle on suuri. Konflikteista ja sodista puhuttaessa myös lapsen merkitys saattaa muuttua. Lapsi ei ole välttämättä vain uhri, vaan mahdollisesti myös selkeä toimija ja sodan osapuoli. Lapsisotilaan rooli on ehkä tunnetuin esimerkki lapsen aktiivisesta toimijuudesta sodissa ja konflikteissa.

7.1. Lapsisotilas

Pitkälle historiassa lapset ovat aina osallistuneet sotaan vanhempiensa rinnalla heti kun he ovat olleet siihen fyysisesti kykeneväisiä. Napoleonin sodissa lapset saattoivat toimia upseereiden apupoikina jo kymmenen vuoden iässä. 1900-luvun sodankäynnissä lapsisotilaiden käyttö on kuitenkin yleistynyt. Hitler käytti toisessa maailmansodassa tuhansia 8–17-vuotiaita eturintaman sodankäyntiin. Kevyemmät aseet ja sodankäynnin muutos palkkasotilaista kohti totaalisempaa ihmisten sotaa on tehnyt lapsista tärkeämmän voimavaran aseistettuina sotilaina. Sissisodissa jopa kuusivuotiaat lapset osallistuvat tappamiseen.²

Yleisimmin hyväksytty lapsisotilaan määritelmä otettiin käyttöön vuonna 1997, kun akateemikoiden ja järjestöjen tapaamisessa muodostui perusta lapsisotilaan määrittelylle. Cape Townin perusteiksi, *Cape Town Principles*, kutsutun määritelmän mukaan lapsisotilaita ovat kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt, jotka osallistuvat säännölliseen tai epäsäännölliseen sotilaalliseen toimintaan tai sotajoukkoihin, mukaan lukien joukoissa toimivat kokit, viestinviejät ja joukkojen

¹ United Nations Millennium Declaration 2000, II.

² Brocklehurst 2006, 34.

mukana kulkevat lapset, silloin kun he eivät ole perheenjäseniä. Seksuaaliseen tarkoitukseen tai pakkoavioliittoihin värvätyt tytöt sisältyvät tähän määritelmään. Määritelmä ei toisin sanoen koske vain lapsia, jotka kantavat tai ovat kantaneet aseita.¹

Lapsisotilaiden käyttö on ollut jo kauan kannattavaa. Lapset ovat halpoja, tottelevaisia, ja heitä on paljon. Toisin kuin usein annetaan ymmärtää, lapset eivät myöskään ole aina pakotettuja sotilaiksi, vaan he saattavat valita sotilasuran itse – toisinaan jopa oman turvallisuutensa lisäämiseksi. Toisin sanoen lapsen ympäristö ja asema esimerkiksi sotaa käyvällä alueella saattaa johtaa lapsen vapaaehtoiseen sotilaaksi ryhtymiseen.²

Lapsia rekrytoidaan sotilaiksi yleisimmin 13-15 vuoden iässä, ja monissa yhteisöissä lapsi koetaan nuoreksi tai aikuiseksi jo tämän täytettyä 14 vuotta. Lapsisotilaat eivät myöskään itse välttämättä hyväksy lapsen määritelmäksi kaikkia alle 18-vuotiaita. Monille vallankäyttö erityisesti väkivallan ja sotilaallisen vallan kautta tarkoittaa astumista aikuisuuteen. Näin sota tuottaa paitsi lapsisotilaita myös uusia aikuisia.³

Lapsisotilaat nähdään yhtenä haastavimmista asioista nykyisessä modernissa sodankäynnissä. Nykyiset noin 300 000 lapsisotilasta saa osakseen huomattavasti enemmän huomiota kuin miljoonat sodasta kärsivät siviililapset. Lapsisotilaiden tarpeista ja oikeuksista on tullut globaali asia vuoden 1996 jälkeen, ja se muodostaa nyt jo kansainvälisen regiimin.⁴

Lapsen asemaa on vaikea määrittää sodassa. Helen Brocklehurstin mukaan lapset osallistuvat sotaan myös seuraavissa muodoissa: ihmiskilpinä, moraalisisina ja poliittisina toimijoina tai agitaattoreina sekä rauhantekijöinä.⁵ Lapsi voi olla aktiivinen toimija, välikappale tai kohde. Välikappaleena tai välineenä lapset toimivat muun muassa silloin, kun konfliktin toinen osapuoli haluaa hyökätä erityisen haavoittuvaan kohtaan. Koska lapsia pidetään arvokkaina, on lapsia kohtaan hyökkääminen yksi keino horjuttaa toista osapuolta. Muun muassa Ruandan sisällissodassa lapset olivat väkivaltaisuuksien kohde. Tappamalla tutsien poikalapsia toinen osapuoli varmisti, ettei vastapuolelle riitä tulevaisuudessa nuoria miehiä käymään sota.⁶

¹ Brocklehurst 2010, 450.

² Emt., 448.

³ Emt., 449.

⁴ Brocklehurst 2010, 448.

⁵ Brocklehurst 2006, 34-35.

⁶ Emt., 39.

Lapsia voidaan käyttää sodissa myös rauhanneuvottelujen tai rauhan aloittamisen välineenä. Muun muassa Sudanissa UNICEF neuvotteli Sudanin vapautusarmeijan kanssa väliaikaisesta tulitauosta, jotta avustusjärjestöt pääsivät auttamaan lapsia. Tulitauon aikana yhytettiin jopa 90 000 lasta, joille saatiin välitettyä ruoka-apua. Viattomuuteen vedoten myös El Salvadorissa ja Ugandassa lapsille saatiin neuvoteltua alueita, joilla sotaa ei käyty.¹

Lapsisotilaan ja sodan keskellä elävän lapsen asemasta tehdyistä kansainvälisistä asiakirjoista toistaiseksi valtioiden kannalta merkittävimpiä ovat Geneven sopimukset, YK:n julistus lasten suojelusta aseellisissa konflikteissa sekä YK:n lapsen oikeuksien julistuksen lisäpöytäkirja, joka koskee lapsia aseellisissa konflikteissa. Seuraavaksi perehdyn näihin asiakirjoihin tarkemmin.

7.2. Lapsen suojeleminen konflikteissa

Kansainvälisen humanitaarisen lain pohjana toimivat Geneven sopimukset tarjoavat lyhyen, mutta silti erinomaisen katsauksen lasten asemaan sodassa ja sotaan liittyvässä turvallisuuskeskustelussa. Niissä lapset on selkeästi esitetty lähinnä uhreina, ei aktiivisina toimijoina.

Geneven sopimukset syntyivät Kansainvälisen Punaisen Ristin toimesta vuonna 1864, heti organisaation perustamista seuraavana vuonna, kun Sveitsin hallitus kutsui Geneveen koolle diplomaattisen konferenssin. Kansainvälinen Punainen Risti – joka silloin vielä tunnettiin Kansainvälisenä Komiteana – oli valmistellut sopimuksen, jota allekirjoittamaan saapui kahdentoista valtion hallituksen edustajat. Sopimuksen nimeksi tuli *Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field*. Sopimus oli ensimmäinen sopimus kansainvälisestä humanitaarisesta laista.²

Sopimusta seurasi uusia kokoontumisia ja uusia sopimuksia, jotka lopulta toisen maailmansodan jälkeen muutettiin nykymuodossaan tunnetuiksi Geneven yleissopimuksiksi. Tähän mennessä 194 valtiota on ratifioinut kaikki neljä yleissopimusta. Ensimmäinen ja toinen sopimus käsittelevät maa- ja merivoimien haavoittuneiden kohtelua, kolmas sopimus sotavankien kohtelua ja neljäs siviilien

¹ Brocklehurst 2006, 38.

² Red Cross Latvia.

suojelua sodan aikana.¹ Neljännessä sopimuksessa myös lapset pääsevät vahvasti esiin omana yksikkönään. Lasten suojeleminen sodan vaikutuksilta nähdään erityisen tärkeänä toimenpiteenä:

Rauhan ajasta alkaen voivat Korkeat sopimuspuolet ja vihollisuuksien alettua selkkauksen osapuolet perustaa alueilleen ja, tarpeen vaatiessa, vallatuille alueille lääkintä- ja turvallisuustarkoituksiin varattuja vyöhykkeitä ja paikkakuntia siten järjestettyinä, että niillä voidaan saattaa sodan seurauksilta suojaan haavoittuneet sekä sairaat, kivulloiset ja iäkkäät henkilöt, viisitoista vuotta nuoremmat lapset, raskauden tilassa olevat naiset ja seitsemää vuotta nuorempien lasten äidit. (Sopimuksen käännökset: Punainen Risti.²)

In time of peace, the High Contracting Parties and, after the outbreak of hostilities, the Parties thereto, may establish in their own territory and, if the need arises, in occupied areas, hospital and safety zones and localities so organized as to protect from the effects of war, wounded, sick and aged persons, children under fifteen, expectant mothers and mothers of children under seven.³

Kyseinen sitaatti on Geneven neljännen sopimuksen toisesta osasta, joka käsittelee väestöjen yleistä suojelua sodan seurauksilta. Sopimuksen allekirjoittaneet osapuolet voivat sopimuksen mukaan perustaa haavoittuneiden, sairaiden, iäkkäiden ihmisten, alle 15-vuotiaiden lasten, odottavien äitien sekä alle 7-vuotiaiden lasten äitien suojelemiseksi suoja-alueita niin omalle kuin vieraallegin maaperälle. Sama määritelmä pätee myöhemmin, kun varmistetaan lapsille ja odottaville äideille tarkoitettujen lääkkeiden, sairaalatarvikkeiden sekä uskonnonharjoittamiseen tarkoitettujen tarvikkeiden pääsy konfliktialueen läpi⁴. Lapset ovat sodan uhreja ja voivat samalla toimia sodankäynnissä myös neuvotteluvälineenä. Näissä määrittelyissä mielenkiintoista on erityisesti lasten ikäraajat ja niiden mahdolliset merkitykset. Alle 15-vuotias lapsi nähdään tässä yhteydessä riittävän nuorena ja viattomana, jotta kyseinen poikkeustoiminta on perusteltua. Alle 7-vuotias lapsi taas nähdään itsenäiseen toimintaan vielä kykenemättömänä, ja hän tarvitsee äitinsä apua.

Jokin tekstien välinen osuus jää joko löytymättä tai vaihtoehtoisesti Geneven sopimukset kehittävät uusia määritelmiä, sillä en ole löytänyt selkeää yhteyttä ikärajojen muodostumiseen muiden tekstien kanssa. Geneven sopimukset viittaavat myös Haagin sopimukseen vuosilta 1899 ja 1907, mutta näissä ei lapsia vielä mainita. Se, mistä huomioitavien lasten ikäraajat ilmaantuivat Geneven sopimukseen, jää tässä tapauksessa epäselväksi. Mahdollisesti ikäraja johtuu aiemmin esittelemästäni Brocklehurstin selityksestä, jonka mukaan monissa yhteisöissä lapsi koetaan

¹ Punainen Risti (i).

² Punainen Risti (ii). Genevessä 12.8.1949 tehdyt Geneven sopimukset ovat tulleet Suomen osalta voimaan 22.8.1955.

³ Geneva Convention (IV) 1949, Art. 14.

⁴ Emt., Art. 23.

aikuisiksi jo tämän täydessä 14 vuotta.¹ Mahdollisesti 14 vuoden ikärajalla on siis historiallinen merkitys.

Kuten jo aiemmin voimaan tullessa YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa, myös Geneven sopimuksessa kiinnitetään huomiota lapsen kehitykseen:

Selkkauksen osapuolten on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin, jotteivät viittatoista vuotta nuoremmat lapset, jotka sodan johdosta ovat tulleet orvoiksi tai joutuneet erilleen perheestään, jäisi huollotta ja jotta kaikissa oloissa heidän elatustaan, uskonnonharjoitustaan ja kasvatustaan helpotettaisiin. Kasvatus on mikäli mahdollista uskottava henkilöille, joilla on sama sivistysperinne.

The Parties to the conflict shall take the necessary measures to ensure that children under fifteen, who are orphaned or are separated from their families as a result of the war, are not left to their own resources, and that their maintenance, the exercise of their religion and their education are facilitated in all circumstances. Their education shall, as far as possible, be entrusted to persons of a similar cultural tradition.²

Alle 15-vuotiaiden orpojen tai vanhemmistaan eroon joutuneiden lasten taloudellista riippumattomuutta ei pidetä vielä hyvänä tai välttämättä edes mahdollisuutena. Alle 15-vuotiaan koulutuksesta huolehtiminen on tärkeää, samoin kuin on tärkeää huolehtia heidän mahdollisuudestaan harjoittaa uskontoa. Sopimus huomioi toiveen samankaltaisista kulttuurisista perinteistä; lapsen omaa kulttuuria tulee kunnioittaa. Ensimmäistä kertaa lapsen henkisen kehityksen merkitystä ei jätetä tulkinnanvaraiseksi, vaan sopimuksessa sanotaan selkeästi, että lapsella pitää olla mahdollisuus koulutukseen ja uskonnon harjoittamiseen oman kulttuurinsa mukaisella tavalla. Lasta ei tämän pohjalta voida yrittää muokata tiettyyn muottiin sopivaksi.

Geneven sopimuksissa mainitaan nyt myös ensimmäistä kertaa nuoret lasten rinnalla:

Pidättäjävalta edistää eristettyjen henkilöiden älyllisiä, kasvatuksellisia, virkistystä tarkoittavia ja urheilullisia harrastuksia, jättäen kuitenkin heille vapauden osallistua tai olla osallistumatta niihin. [...] Lasten ja nuorukaisten opetus on oleva turvattu; heidän tulee saada käydä koulua joko pidättämispaikassa tai sen ulkopuolella. Eristetyillä tulee olla tilaisuus antautua ruumiin harjoituksiin sekä ottaa osaa urheiluun ja ulkoilmaleikkeihin. Tätä varten on riittävästi varattava vapaita kenttiä kaikissa eristämispäikoissa. Erikoiskentät on varattava lapsille ja nuorisolle.

The Detaining Power shall encourage intellectual, educational and recreational pursuits, sports and games amongst internees, whilst leaving them free to take part in them or not. [...] The education of children and young people shall be ensured; they shall be allowed to attend schools either within the place of internment or outside. Internees shall be given opportunities for

¹ Ks. Brocklehurst 2010.

² Geneva Convention (IV) 1949, Art. 24.

physical exercise, sports and outdoor games. For this purpose, sufficient open spaces shall be set aside in all places of internment. Special playgrounds shall be reserved for children and young people.¹

Kiinni otettuja henkilöitä käsittelevässä osassa lapsille ja nuorille määrätään erityiskohtelu liittyen koulutukseen, liikuntaan ja leikkiin. Leikkikenttien ja nuorten liittämässä yhteen voi nähdä lapsen ja nuoren häilyvän rajan. Nuoren pitää vielä saada leikkiä ja pelata. Nuori ei ole aikuinen, vaan nuori tarvitsee erityishuomiota ja -kohtelua. Nuoren määritelmää ei Geneven sopimuksissa ole – kuten ei lapsenkaan määritelmää – mutta aiemmista lapsiin liittyvistä osista voisi päätellä lapsen olevan alle 15-vuotias, jolloin nuoruus luultavasti on jotain tämän iän mukana ja jälkeen tulevaa.

Lapsia ja turvallisuutta Geneven sopimukset ei suoranaisesti yhdistä. Turvallisuuteen kuitenkin viitataan kansallisen turvallisuuden merkityksessä. Kaikessa humanitaariseen lakiin liittyvässä toiminnassa konfliktin ulkopuolisten toimijoiden – tässä tapauksessa mitä ilmeisimmin valtioiden ja niiden edustajien – tulee huomioida konfliktin osapuolina olevien valtioiden turvallisuus.²

Geneven sopimukset käsittelevät erityisesti valtioiden välillä käytävien konfliktien osapuolia. Niissä näkyy siis yhä perinteinen turvallisuusajattelu, eli valtioiden turvallisuus. Kuitenkin myös Geneven sopimuksista löytyy ihmisoikeussopimuksen mukanaan tuoma muutos uudenaikaiseen ajatteluun, jossa ihmisen ja tässä tapauksessa lapsen henkinen kehitys nähdään tärkeänä.

Ennen YK:n lapsen oikeuksien sopimusta syntyi vielä yksi merkittävä lapsiin liittyvä YK-julistus – *Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict*³. Vaikka alkuperäinen lapsen oikeuksien julistus on syntynyt tarpeesta huomioida lapset konflikteissa ja kriiseissä, on tämä julistus ensimmäinen, joka kohdistuu erityisesti lapsiin konfliktien uhreina.

YK:n julistus lasten ja naisten suojelemiseksi hätätilanteessa sekä aseellisessa konfliktissa syntyi hetkellä, jolloin kolonialismin tuhoista keskusteltiin vilkkaasti. Ajankuva näkyy myös julistuksen alkusanoissa:

Tietoisina naisten ja lasten kärsimyksistä monilla maailman alueilla, erityisesti alueilla joilla esiintyy alistamista, aggressiota, kolonialismia, rasismia, ulkomaista ylivaltaa tai jotka ovat

¹ Geneva Convention (IV) 1949, Art. 94.

² Emt., Art. 9. Ks. myös Art. 27 ja Art. 30.

³ Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict 1974.

vieraan vallan alistamia, (Käännös minun.)

Aware of the suffering of women and children in many areas of the world, especially in those areas subject to suppression, aggression, colonialism, racism, alien domination and foreign subjugation,¹

Kolonialismin ja muukalaisvallan alla olevilla alueilla lasten ja naisten kärsimyksiin tuli kiinnittää vuoden 1974 julistuksen mukaan erityistä huomiota. Julistus jatkaa tällaisen olotilan erittelyä:

Syvästi huolestuneina siitä tosiasiaista, että, huolimatta yleisestä ja yksiselitteisestä tuomitsemisesta, kolonialismi, rasismi ja ulkopuolinen ja ulkomainen ylivalta pitävät yhä monia ihmisiä ikeensä alla, alistaen julmasti kansallisia vapautusliikkeitä ja aiheuttaen vakavia menetyksiä sekä mittaamatonta kärsimystä niiden alaisuudessa oleville väestöille, mukaan lukien lapsille ja naisille, (Käännös minun.)

Deeply concerned by the fact that, despite general and unequivocal condemnation, colonialism, racism and alien and foreign domination continue to subject many peoples under their yoke, cruelly suppressing the national liberation movements and inflicting heavy losses and incalculable sufferings on the populations under their domination, including women and children,²

Näissä määrittelyissä rakennetaan kielellisesti uutta jaottelua, jota ei vielä aiemmissä käsittelemissäni sopimuksissa ja julistuksissa ole ollut näkyvissä. Kolonialismi, rasismi ja vieras valta on jo tuomittu, mutta näiden alla olleet ja olevat alueet ovat muuttuneet erityisalueiksi, joissa ihmiset – erityisesti naiset ja lapset – kärsivät mittaamattomasti.

Julistuksessa on kuusi kohtaa. Sopimuksille ja julistuksille tyypilliseen tapaan, intertekstuaalisuutta noudattaen, aiempiin teksteihin viitataan tässäkin julistuksessa avoimesti. Geneven sopimukseen viitataan julistuksen toisessa ja kolmannessa kohdassa, joissa varmistetaan valtioiden sitoutuminen aiempiin allekirjoitettuihin sopimuksiin ja julistuksiin.³ Tällä keinolla julistus on laajempi kuin kuusi kohtaa antaa ensisilmäyksellä ymmärtää. Se sisältää kaikki aiemmat lapsiin tai konflikteihin liittyvät maininnat, sopimukset ja julistukset.

Geneven sopimuksen mukaisesti sodan tai hädän keskellä oleville lapsille täytyy taata sairaanhoidon ja ruoan saatavuus⁴. Julistuksen kuudennessa eli viimeisessä kohdassa viitataan myös muihin aiempiin teksteihin, kuten ihmisoikeuksien ja lapsen oikeuksien julistuksiin.⁵

¹ Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict 1974.

² Emt.

³ Emt., 2-3.

⁴ Emt., 6.

⁵ Emt.

Turvallisuutta julistus ei käsittele muusta kuin lasten ja naisten turvallisuuden näkökulmasta. Tutkielmassani julistuksella on kuitenkin oma tärkeä paikkansa lapsen oikeuksien sopimuksen syntyä edeltävänä ja siihen vaikuttavana merkittävänä tekstinä.

7.3. Lapsen osallistuminen konflikteihin

Vuonna 2002 astui voimaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin konflikteihin. Se ei ole yhtä universaalisti allekirjoitettu ja ratifioitu kuin itse lapsen oikeuksien sopimus, mutta pöytäkirja tuo esiin niitä lapsen oikeuksien rikkomuksia, jotka nähdään oikeuksien toteutumisen kannalta vaikeimpina ja merkityksellisimpinä. Lapsen oikeuksien sopimuksella on myös kaksi muuta valinnaista pöytäkirjaa: vuonna 2000 YK:n yleiskokouksessa hyväksytty pöytäkirja lapsikaupasta ja lasten hyväksikäytöstä prostituutiossa ja pornografiassa sekä vuonna 2011 hyväksytty lisäpöytäkirja valitusoikeudesta. Suomi on allekirjoittanut kaikki kolme lisäpöytäkirjaa, mutta ratifioinut ainoastaan aseellisiin konflikteihin liittyvän pöytäkirjan.¹

Lisäpöytäkirja luonnollisesti peilaa suoraan YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Pöytäkirjan alkusanoissa tuodaan esiin samat teemat, joita on löytynyt aiemmista analyysin kohteena olleista julistuksista ja sopimuksista: lapsen tarve erityiseen suojeluun, lasten tasaveroinen kohtelu sekä lasten koulutuksen merkitys:

[V]ahvistavat, että lasten oikeudet vaativat erityistä suojelua, ja vaativat, että lasten tilannetta parannetaan jatkuvasti ilman erottelua ja että heille annetaan mahdollisuus kehitykseen ja koulutukseen rauhallisissa ja turvallisissa olosuhteissa, (Käännös: Valtiosopimukset.²)

Reaffirming that the rights of children require special protection, and calling for continuous improvement of the situation of children without distinction, as well as for their development and education in conditions of peace and security,³

Rauha (*peace*) löytyy jo heti pöytäkirjan alkusanoista. Hieman poikkeuksellisesti alkusanoista löytyy myös termi *turvallisuus*, jota ei esiinny YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ainakaan

¹ UNICEF (iv).

² Valtiosopimukset 31/2002.

³ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict 2002, johdanto.

valtioiden ja ihmisten turvallisuuteen viittaavassa muodossa. Kestävän rauhan, turvallisuuden ja kehityksen uhkana on aseellisten konfliktien vaikutus lapsiin:

[O]vat huolestuneita aseellisten selkkausten haitallisesta ja laajalle levinneestä vaikutuksesta lapsiin sekä niistä pitkäaikaisista vaikutuksista, joita tällä on rauhan, turvallisuuden ja kehityksen kestävyYTEEN,

Disturbed by the harmful and widespread impact of armed conflict on children and the long-term consequences this has for durable peace, security and development,¹

Kyseisellä ajatuksella on jälleen huomattavasti suurempi merkitys lapsista ja turvallisuudesta käytävän keskustelun suhteen. Nyt YK:n asiakirjassa sanotaan suoraan, että aseellisella konfliktilla on vaikutus lapseen, ja tällä vaikutuksella on pitkän aikavälin vaikutus puolestaan kestäväan rauhaan ja turvallisuuteen. Lapsesta ja lapsen kehittymisestä on jo tullut kiinteä osa turvallisuutta YK:n näkemyksissä.

Pöytäkirjassa ei enää puhuta kehityksmaista. Sen sijaan halutaan nostaa esiin ne taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset taustatekijät, joilla on vaikutusta lasten osallistumiseen aseellisiin konflikteihin:

[O]vat tietoisia tarpeesta ottaa huomioon merkittävät taloudelliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset syyt sille, että lapset joutuvat aseellisiin selkkauksiin,

Mindful of the necessity of taking into consideration the economic, social and political root causes of the involvement of children in armed conflicts,²

Enää ei puhuta mistään tietyistä valtioista, vaan on siirrytty laajempaan syiden kartoittamiseen. Ehkä kehityksmaastatus ei ole enää riittävä selittämään huono-osaisuutta ja siitä kumpuavia ristiriitoja. Lapsen osallistuminen konfliktiin voi johtua muistakin tekijöistä.

Pöytäkirjassa toistuu kuitenkin myös edellisistä sopimuksista ja julistuksista tuttuja teemoja. Jo vuoden 1924 Geneven julistuksessa ja myöhemmin vuonna 1945 ilmestyneessä yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa esiin nostettu lasten henkinen kehitys on yhä 2000-luvullakin huolenaiheena. Aseellisia konflikteja käsittelevässä pöytäkirjassa se yhdistetään konfliktien jälkeiseen psykososiaaliseen ja sosiaaliseen palautumiseen ja kuntoutumiseen. Pöytäkirjan mukaisesti lapsen sopeuttamiseen vaaditaan kansainvälistä yhteistyötä:

¹ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict 2002, johdanto.

² Ibid.

[O]vat vakuuttuneita tarpeesta vahvistaa kansainvälistä yhteistyötä tämän pöytäkirjan täytäntöönpanon osalta sekä tukea aseellisten selkkausten uhreiksi joutuneiden lasten ruumiillista ja psyykkis-sosiaalista kuntoutumista ja yhteiskuntaan uudelleen sopeutumista,

Convinced of the need to strengthen international cooperation in the implementation of this Protocol, as well as the physical and psychosocial rehabilitation and social reintegration of children who are victims of armed conflict,¹

[S]opimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että niiden lainkäyttöalueella olevat henkilöt, jotka värvätään tai joita käytetään vihollisuuksien aikana tämän pöytäkirjan vastaisesti, kotiutetaan tai muutoin vapautetaan palveluksesta. Sopimusvaltiot myöntävät näille henkilöille tarvittaessa asianmukaista apua tukeakseen heidän ruumiillista ja henkistä toipumistaan ja uudelleen yhteiskuntaan sopeutumistaan.

States Parties shall take all feasible measures to ensure that persons within their jurisdiction recruited or used in hostilities contrary to this Protocol are demobilized or otherwise released from service. States Parties shall, when necessary, accord to these persons all appropriate assistance for their physical and psychological recovery and their social reintegration.²

Pöytäkirja myös määrittää uudelleen – YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti – lapselle ikärajan, jota aiemmin lasta ei saa rekrytoida osallistumaan väkivaltaisuuksiin:

Valtion asevoimista erillisten aseistautuneiden ryhmien ei tulisi missään olosuhteissa värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä tai käyttää heitä vihollisuuksien aikana.

Armed groups that are distinct from the armed forces of a State should not, under any circumstances, recruit or use in hostilities persons under the age of 18 years.³

Lapsia ja aseellisia konflikteja käsittelevä 2000-luvun asiakirja on jälleen antanut katsauksen lapsen aseman vähittäiseen muuttumiseen keskustelujen ja tekstien myötä. 18 vuoden ikäraja on jo tässä vaiheessa vakiinnuttanut paikkansa. Samoin lapsen aseman vaikutus pysyvälle rauhalle ja turvallisuudessa. Tähän mennessä tutkitut aineistot ovat kuitenkin olleet lähinnä yhden organisaation sisäisiä tekstejä, joten intertekstuaaliset havainnot ovat olleet odotettuja ja luonnollisia.

YK ja sen asiakirjat ja niiden vaikutus muihin kansainvälisiin ja kansallisiin toimijoihin on kuitenkin erityislaatuista myös ulkoapäin katsottuna. Erilaisten kansainvälisten organisaatioiden asema muun muassa valtioiden ulko- ja sisäpolitiikan muokkaajina on huomiota herättävä.

¹ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict 2002, johdanto.

² Emt., Article 6.

³ Emt., Article 4.

Seuraavaksi siirryn YK:n ulkopuolelle, toisenlaisen tason kansainväliseen byrokraatiaan – Euroopan unioniin. EU:n historia lasten parissa on huomattavasti lyhyempi kuin Yhdistyneiden kansakuntien.

8. EUROOPAN UNIONI JA LAPSET

Ihmisoikeusrikkomukset ovat olennainen osa kriisejä ja konflikteja. Ihmisoikeuksien edistäminen, jossa annetaan erityishuomio sukupuolelle, lapsen oikeuksille ja laeille, on avain kestävään konfliktinratkaisuun sekä pysyvään rauhaan ja turvallisuuteen. (Käännös minun.)

Human rights violations are part and parcel of crises and conflicts. The promotion of human rights, with special emphasis on gender and rights of the child and the rule of law are key to sustainable conflict resolution and to lasting peace and security.¹

Vuonna 1998 Barry M. Blechman² kirjoitti neljän vallalla olevan trendin muokkaavan edessä olevan 2000-luvun kansainvälisestä turvallisuudesta aivan erilaista kuin 1900-luvun turvallisuus. Taloudellinen keskinäisriippuvuus, teknologian leviäminen, globaalin yleisön olemassaolo sekä uudet jaetut arvot johtavat valtioiden lisääntyneeseen yhteistyöhön kansainvälisten ongelmien edessä. Valtiot luovat institutionaalisia rakenteita ja toimia, joilla yhteistyöstä tehdään rutiininomaista.³

Blechmanin ajatukset tuntuvat suurelta osin pätevän myös 2010-luvulla. Tänä päivänä globalisaation ja keskinäisriippuvuuden kautta mietittyä turvallisuutta käsittelee muun muassa John Baylis⁴, joka summaa turvallisuuskeskustelun viimeaikaisia pohdintoja integraatiosuuntauksesta. Baylis näkee, että vaikka integraatio muuttaa perinteistä valtioasetelmaa suuremmiksi kokonaisuuksiksi, myös alueelliset ongelmat ovat lisääntyneet. Toiset teoreetikot ottaisivat valtioiden sijaan turvallisuusanalyysin keskiöön etnonationaaliset ryhmät, kun toiset taas haluaisivat keskiöön globaalin yhteisön.⁵

¹ Council of the European Union 2008, 7.

² Blechman 1998.

³ Emt., 295.

⁴ Baylis 2011.

⁵ Emt., 233.

Globaalia yhteisöä keskiössä kannattavien mukaan nopea globalisaatio tuo mukanaan uusia uhkia, kuten kansainvälisen terrorismin, globaalin rahajärjestelmän hajoamisen, ilmaston lämpeneminen ja ydinonnettomuudet. Nämä uhkat eivät ole kansallisvaltioiden poistettavissa.¹

Etnonationaalisiin ryhmiin keskittymisen tarve puolestaan viittaa esimerkiksi sisäisten konfliktien lisääntymiseen. Köyhyyden lisääntyessä eriarvoisuus kasvaa. Ihmismäärän kasvu aiheuttaa ongelmia, ja esimerkiksi nuorison potentiaali räjähdykseen on valtava; maailman 1,2 miljardista nuoresta lähes puolet ei saa ikäiselleen sopivaa koulutusta². Vuoteen 2030 mennessä joka kolmas maailman ihminen elää slummissa, ellei nykyinen kehityssuunta muutu radikaalisti³. Tästä seurauksena on odotettavissa liikehdintää ja epävakautta. Pelko ja väkivalta ovat normaaleja politiikanteon muotoja monissa maailmanosissa, ja terrorismi ja sen vastainen taistelu tappaa jatkuvasti enemmän. Sisäiset konfliktit lisääntyvät.⁴ Lähi-idän liikehdintä on tästä hyvä esimerkki. Kansalliset ja kansainväliset turvallisuuskysymykset ovat nykypäivänä yhä vahvemmin yhteydessä toisiinsa.

Valtiot tuntuvat yhä enemmän suosivan yhteistyössä maantieteellisesti lähellä olevia valtioita. Tämä on loogista taloudellisten ja teknologisten ongelmien valossa, koska näitä ei usein voida ratkaista ilman lähellä olevien apua. Yhteistyö saattaa johtaa konsultaatioihin, koordinointiin, jopa yhteisiin politiikkalinjauksiin ja lopulta myös yhteisiin turvallisuuspolitiikkalinjauksiin. Tämä on jo tapahtunut Euroopan yhteisön alueella.⁵

Euroopan unionilla on oma ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa, minkä johdosta se voi toimia ulospäin yhdellä äänellä. Tämä mahdollistaa myös EU:n kannanottoihin ja niiden merkitykseen paneutumisen. EU:lla on kolme keskeistä asiakirjaa, jotka keskittyvät lapsiin EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Ensimmäinen käsittelee lapsia aseellisissa konflikteissa, toinen lapsen oikeuksien edistämistä ja suojelua. Kolmas on Euroopan komission paperi *A Special Place for Children in EU External Action*. Käyn nämä kolme paperia läpi seuraavaksi.

¹ Baylis 2011, 233.

² UNICEF (ii).

³ Booth 2007, 14.

⁴ Emt., 15.

⁵ Blechman 1998, 295.

8.1. EU, lapsen oikeudet ja aseelliset konfliktit

Viimeisen vuosikymmenen aikana arviolta yli kaksi miljoonaa lasta on kuollut aseellisissa konflikteissa; noin kuusi miljoonaa lasta on haavoittunut ja 20 miljoonaa lasta on joutunut pakenemaan kodeistaan. Maailmassa on noin 300 000 lapsisotilasta. Nämä faktat ovat olleet taustalla lapsia ja aseellisiä konflikteja käsittelevän EU:n ohjeistuksen synnyssä.¹

EU:n suuntaviivat lapsista aseellisissa selkkauksissa, *EU Guidelines on Children and Armed Conflict*, julkaistiin ensimmäistä kertaa vuonna 2003. Tämän jälkeen ohjeistus on tarkistettu ja julkaistu uudelleen vuonna 2008. Aion ottaa analyysin kohteeksi vuoden 2008 tarkistetun version, mutta huomioin muutokset, joita ohjeistukseen on tehty vuoden 2003 jälkeen. Lähinnä muutokset koskevat niitä lukuisia uusia asiakirjoja ja mekanismeja, joita vuosien 2003-2008 välillä on luotu lapsiin ja aseellisiin konflikteihin liittyen.

EU:n ohjeistuksen taustalla on nähtävissä YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen lisäpöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin konflikteihin. Teksti myös viittaa suoraan näihin sopimuksiin. Ohjeistuksen mukaan ongelmana on, että vaikka YK:n lapsen oikeuksien sopimus on maailmanlaajuisesti ratifioitu, ei se kuitenkaan ole maailmanlaajuisesti toteutettu.² Ohjeistus haluaa mitä ilmeisimmin tuoda lisäarvoa YK:n sopimuksen toteuttamiseen.

EU:n ohjeistus ottaa lisäksi vahvemmin kantaa konfliktien pitkäaikaisvaikutuksiin ja uuden sukupolven synnyttämiin sotiin:

Erityisesti aseellisissa selkkauksissa lapset kärsivät suhteettomasti monella tavoin, ja vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Aseellisten selkkausten vaikutukset tuleviin sukupolviin saattavat toimia kasvualustana selkkausten jatkumiselle tai niiden puhkeamiselle uudelleen. Lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen liitetyn, lasten osallisuudesta aseellisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan tarkoituksena on vastata tähän tilanteeseen.³

Particularly in situations of armed conflict, children suffer disproportionately, in a variety of ways, and with long lasting effects. The impact of armed conflict on future generations may sow the seeds for conflicts to continue or to re-emerge. The Optional Protocol to the CRC on the involvement of children in armed conflict is aimed at countering this situation.⁴

¹ Europa.

² EU Guidelines on Children and Armed Conflict 2008, I 4.

³ EU:n suuntaviivat lapsista aseellisissa selkkauksissa 2008, I 4.

⁴ EU Guidelines on Children and Armed Conflict 2008, I 4.

Mikäli lapsia ei kyetä suojelemaan aseellisissa konflikteissa, saattaa syntyä uusi sukupolvi, joka synnyttää uusia sotia. Tähän YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirja pyrkii löytämään vastauksia. EU:n ohjeistus pyrkii saattamaan ohjeistuksellaan lisäpöytäkirjan toteen EU-maiden kohdalla.

EU:n ohjeistuksessa lapset toisin sanoen liitetään saumattomasti turvallisuuteen uuden sukupolven edustajina. Mikäli heidän hyvinvointiaan ei turvata, syntyy tulevaisuudessa heidän toimestaan uusia turvallisuusuuhkia. Tämä sama ajatus, joka esiintyy jo ensimmäisissä analysoimissani asiakirjoissa lasten henkisen kasvun varmistamisena, kirjoitetaan EU:n asiakirjassa auki niin, että lapsista tehdään mahdollinen tulevaisuuden turvallisuusuuhka. Lapsi saa selkeämmin uuden merkityksen uhkana. Samalla muuttuu myös turvallisuuden merkitys.

Ohjeistuksen tarkoituksena on myös lapsen oikeuksien toteutumisen varmistaminen¹. Kaikkiaan ohjeistus on suunnattu kolmansiin maihin eli EU:n ulkopuolisiin maihin sekä ei-valtiollisiin toimijoihin, joten kyseessä on EU:n ulkosuhteisiin liittyvä paperi:

EU:n tavoitteena on vaikuttaa kolmansiin maihin ja valtiosta riippumattomiin tahoihin, jotta ne noudattaisivat kansainvälisiä ja alueellisia ihmisoikeusnormeja, -standardeja ja -välineitä sekä kansainvälistä humanitaarista oikeutta (lueteltu liitteessä II) ja ryhtyisivät tehokkaisiin toimiin lasten suojelemiseksi aseellisten selkkausten vaikutuksilta, lopettaisivat lasten käyttämisen asevoimissa ja aseellisissa ryhmittymissä ja lopettaisivat rankaisematta jättämisen lapsiin kohdistuvissa rikoksissa.²

The EU's objective is to influence third countries and non state actors to implement international and regional human rights norms, standards and instruments, as well as international humanitarian law (as listed in Annex II) and to take effective measures to protect children from the effects of armed conflict, to end the use of children in armed forces and armed groups, and to end impunity for crimes against children.³

Ihmisoikeuksien kunnioittaminen on ohjeistuksen mukaan tärkeä osa unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, johon sisältyy myös turvallisuus- ja puolustuspolitiikka⁴. Ihmisoikeuksien ja samalla lasten oikeuksien sisällyttäminen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan antaa jo ilman avaamistakin ymmärtää, että ihmisoikeuksilla on suora yhteys turvallisuuteen. Lisäksi vertaamalla ohjeistuksen tarkistettua versiota vuonna 2003 julkaistuun alkuperäiseen versioon voi nähdä lapsiin

¹ EU Guidelines on Children and Armed Conflict 2008, II 6.

² EU:n suuntaviivat lapsista aseellisissa selkkauksissa 2008, II 6.

³ EU Guidelines on Children and Armed Conflict 2008, II 7.

⁴ Emt., III 8.

ja turvallisuuteen liittyvien työryhmien, julistusten ja asiakirjojen lisääntyneen merkittävästi viime vuosikymmenellä jo vain viiden vuoden aikana¹.

Aseellisiin konflikteihin ja lapsiin liittyvää vuoden 2003 ohjeistusta seurasi lapsen oikeuksien edistämistä koskeva ohjeistus, *EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child (2007)*. Ohjeistus perustuu intertekstuaalisuuden mukaisesti kaikkiin merkittäviin kansainvälisiin – YK:n ja EU:n alaisiin – sopimuksiin ja julistuksiin, jotka koskevat ihmisoikeuksia tai lapsen oikeuksia². Kuten edeltävä ohjeistus, myös tämä ohjeistus koskee nimenomaan EU:n ulkosuhteita.

Ohjeistus määrittelee lapsen samalla tavoin kuin YK:n lapsen oikeuksien sopimus; lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat. Samaa terminologiaa esiintyy EU:n ohjeistuksessa ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa:

EU vahvistaa päätöksensä huomioida ulkosuhteisiin liittyvässä ihmisoikeuspolitiikassaan ensisijaisesti KAIKKIEN lasten, toisin sanoen alle 18-vuotiaiden henkilöiden, oikeuksien edistämistä ja suojelua, ottaen huomioon lapsen parhaan edun ja sen oikeuden suojeluun syrjinnältä ja osallistumiseen päätöksentekoprosesseihin, jotka perustuvat demokratian, yhdenmukaisuuden, syrjimättömyyden, rauhan ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden perusteille sekä kaikkien ihmisoikeuksien universaaliudelle, jakamattomuudelle, keskinäisriippuvuudelle sekä toisiinsa liittymiselle, mukaan lukien oikeus kehitykseen. (Käännös minun.)

The EU reaffirms its determination to observe as a matter of priority in its external human rights policy the promotion and protection of ALL rights of the child, i.e. persons below the age of 18 years, taking into account the best interests of the child and its right to protection from discrimination and participation in decision-making processes, founded on the principles of democracy, equality, non-discrimination, peace and social justice and the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights, including the right to development.³

Lapsen oikeuksien sopimuksen artikloista löytyy EU-julistuksen kanssa samoja avainsanoja, kuten *lapsen etu*, *lapsen oikeus suojeluun*, *yhdenmukaisuus* ja *rauha*. Uusia on kuitenkin tullut matkalla mukaan, kuten *demokratia* – joka kylläkin huomioidaan vuoden 1948 ihmisoikeusjulistuksessa – *sosiaalinen oikeudenmukaisuus*, *jakamattomuus* ja *keskinäisriippuvuus*. EU:n ohjeistus nostaa erikseen esiin lapsen oikeuden kehitykseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa lapsen oikeus kehitykseen on yksi oikeus muiden joukossa. Yhtenäisyys on kuitenkin selkeä, ja EU:n ohjeistus

¹ EU Guidelines on Children and Armed Conflict 2008, III 10.

² EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child 2007, II.

³ Ibid.

antaakin selvästi ymmärtää lapsen oikeuksien sopimuksen merkityksen ja EU:n halun edistää sopimuksen määrittämiä lapsen oikeuksia.

Kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus, myöskään EU:n ohjeistus ei anna turvallisuudelle merkittävää asemaa. EU-ohjeistuksessa turvallisuus on kuitenkin sisäänrakennettua lapsen oikeuksien toteuttamisessa:

Aktiivisesti edistää lapsen oikeuksien edistämiseen ja suojelemiseen liittyviä tavoitteitaan kiinteänä osana EU:n ulkosuhteisiin liittyvää ihmisoikeuspolitiikkaa, myös kehitykseen, rauhaan ja turvallisuuteen liittyvissä asiayhteyksissä, ja lisäksi edistää näiden tavoitteiden valtavirtaistamista muihin EU:n ulkosuhteisiin muiden muassa poliittisen dialogin, kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja jäsenyyssopimuksen kautta; (Käännös minun.)

Actively promote its objectives regarding the promotion and protection of the rights of the child as an integral part of the EU's external human rights policy, including in development and peace and security contexts and further promote the mainstreaming of these objectives into other EU external policies, including through political dialogue, development cooperation, humanitarian assistance and the accession process;¹

EU edistää lapsen oikeuksien suojelua keskeisenä osana EU:n ulkoista ihmisoikeuspolitiikkaa, johon sisältyy kehitys, rauha ja turvallisuus. EU aikoo valtavirtaistaa nämä tavoitteet myös muuhun EU:n ulkopolitiikkaan. Tätä toteutetaan poliittisen dialogin, kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja liittymisprosessin kautta.

Lähinnä EU-ohjeistuksen tarkoituksena näyttäisi olevan keinojen esittely, joilla se edistää YK:n määrittämiä lapsen oikeuksia omissa ulkosuhteissaan. Sinällään ohjeistus ei ole tuonut paljoa lisäarvoa lapsia ja turvallisuutta koskevaan tutkimukseen.

8.2. Lapsen paikka EU:n ulkosuhteissa

Euroopan unionin ulkosuhteita ja lapsia koskeva komission valmistelema paperi tuo ehkä tähän mennessä yksityiskohtaisimmin ja selkeimmin esiin lasten merkityksen turvalliselle tulevaisuudelle:

Lasten ja heidän terveen kehityksensä merkitys yhteiskunnalle ja erityishuomio, jota lasten oikeuksien täysimääräinen toteutuminen edellyttää, eivät tähän asti ole olleet riittävän keskeisessä asemassa. Lapset ja nuoret muodostavat kolmasosan maailman väestöstä, ja useimmissa kehitysmaissa heitä on yli puolet väestöstä. Lapset muodostavat yhtenäisen ryhmän, jolla on tietyt tarpeet ja oikeudet. Lasten oikeuksia loukataan ja ne jätetään huomiotta kuitenkin

¹ EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child 2007, III A.

säännönmukaisesti, eikä heidän ääntään kuulla päätöksenteossa edes suoraan heitä itseään koskeissa asioissa.

Investoiminen tänään lapsiin ja nuoriin merkitsee investoimista tulevaisuuteen. Nuorista ihmisistä, joilla on hyvä koulutus, myönteiset ihanteet, ammattitaitoa ja sosiaalista vastuuntuntoa, tulee todennäköisesti terveisiin sosiaalisiin arvoihin sitoutuneita aikuisia, jotka ovat valmiita ja kykeneviä osallistumaan rakentavasti yhteisöjensä taloudelliseen ja sosiaaliseen kehittämiseen. Näillä hyvillä ominaisuuksilla varustetuista lapsista ja nuorista tulee todennäköisesti aikanaan myös välittäviä vanhempia omille lapsilleen.

Viime kädessä lasten tilanteen parantaminen on välttämätöntä, jos halutaan torjua valtioiden horjuvuus ja varmistaa pitkän aikavälin kestävä kehitys, sosiaalinen yhteenkuuluvuus, vakaus ja ihmisten turvallisuus kansallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla.¹

The importance of children and their healthy development for their societies and the special attention required to ensure the full realisation of their rights, have not, so far, been given sufficient priority. Children and adolescents comprise one third of the world's population and constitute more than half of the population in most developing countries. As a group they form a unique constituency with a particular set of needs and rights. However, their rights are regularly abused or neglected and their voice goes unheard even when decisions are to be taken on matters which directly concern them.

Investing in children and young people today means investing in the future. Young people with a good education, positive ideals, skills and a sense of social responsibility are likely to become adults with a commitment to sound social values, ready and able to make a constructive contribution to the economic and social development of their communities. Children and young people with these positive qualities are also likely in their turn to become caring parents for their own children.

Ultimately progress in the condition of children is essential if we are to prevent state fragility and ensure long-term sustainable development, social cohesion, stability and human security at national, regional and global levels.²

Komission valmistelema paperi määrittää lapsen asemaa EU:n ulkosuhteissa. Se kuitenkin huomioi jo myös selvemmin nuoret – toisin kuin aiemmat käsittelemäni paperit. Yllä olevan lainauksen mukaisesti kolmannes maailman ihmisistä on lapsia ja nuoria. Monissa kehitysmaissa lapsista ja nuorista muodostuu jopa puolet valtion asukasluvusta. Paperissa huomioidaan lasten ja nuorten erityistarpeet, joita ei kuitenkaan ole huomioitu riittävästi maailmanlaajuisesti. Heidän oikeuksiaan rikotaan ja heidän äänensä ei pääse kuuluviin.

Komission paperissa huomioidaan, että lapsiin ja nuoriin panostaminen on samalla investoimista tulevaisuuteen. Samat teemat, jotka ovat lapsista puhuttaessa keskiössä Lapsen oikeuksien sopimuksessa ja sitä edeltävissä papereissa, ovat mukana myös tässä paperissa; koulutus ja lapsen henkinen kasvu johtavat hyviin tuloksiin. Lapsista kasvaa vastuuntuntoisia, välittäviä, omiin

¹ Lapsille erikoisasema EU:n ulkoisissa toimissa 2008, 2.

² Special Place for Children in EU External Action 2008, 2.

yhteisöihinsä panostavia aikuisia. Komission paperia voi tulkita myös seuraavasti: mikäli lapsiin ja nuoriin ei investoida, odotettavissa on hauraita valtioita, kestävän kehityksen toteutumattomuutta ja epävakaisuutta – tänä päivänä turvattomuudeksi käsitettävään tilaan johtavia tekijöitä.

Ensimmäistä kertaa mainitaan inhimillinen turvallisuus. Inhimillisestä turvallisuudesta on vuoden 2008 paperin syntyvaiheessa tullut haluttu asiointi, jota ei tarvitse avata erikseen. Inhimillistä turvallisuutta voi olla kansallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla. Vapaus halusta ja vapaus pelosta toteutuu kun toteutetaan lapsen oikeudet ja varmistetaan riittävä huomio lapsille ja nuorille.

Inhimillisellä turvallisuudella tarkoitetaan siis todennäköisesti lapsen oikeuksien eri osa-alueiden toteutumista. Komission paperin mukaan tähän tilaan päästään, kun mittarit ovat oikeat ja osataan keskittyä oikeisiin asioihin. Paperi näkee hyvänä mittarina YK:n vuosituhattavoitteet ja niiden toteuttamisen.

Useimmat kehitystavoitteista, muun muassa terveyteen, koulutukseen, veden saantiin ja ravitsemukseen liittyvät, kytkeytyvät lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kehityksen turvaamiseen.² Ne kaikki liittyvät keskeisiin ongelmiin, jotka vaarantavat lasten henkisen ja fyysisen kehityksen monissa osissa maailmaa.¹

The majority of the MDGs are tied to the well-being and successful development of children and adolescents, including those on health, education, water and nutrition. They all relate to key challenges that put at risk the mental and physical development of children in many parts of the world.²

YK:n vuosituhattavoitteita toteuttamalla voidaan varmistaa myös lasten henkinen kasvu oikeaan suuntaan.

Komission paperi jatkaa vielä taustaselvitystä lasten tärkeälle asemalle EU:n ulkosuhteissa, erityisesti konfliktien tai muiden kriisien yhteydessä:

Lapset ovat helppoja kohteita, kun on kyse aseellisten ryhmien jäsenten värväyksestä, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, pakkotyöstä tai kansainvälisestä ihmiskaupasta. Hyväksikäytön riski kasvaa kriisiaikoina, jolloin perinteiset yhteisölliset suoja- ja tukimekanismit heikkenevät ja lapset joutuvat eroon perheistään. Pitkään kestäville kriiseille voi olla tuhoisat vaikutukset niiden keskellä elävien lasten kehitykseen. Tuloksena on ”menetettyjä sukupolvia” ja konfliktien ja kriisien jatkuminen, kun lapset varttuessaan oppivat tuntemaan ainoastaan väkivallan ja epävakaisuuden. Kotiseudultaan lähtemään joutuneiden ja pakolaisten

¹ Lapsille erikoisasema EU:n ulkoisissa toimissa 2008, 2.

² Special Place for Children in EU External Action 2008, 2.

leireillä elävät tytöt ovat erityisen alttiina perheväkivallalle ja seksuaaliselle väkivallalle.¹

Children are easy targets for recruitment by armed groups, sexual exploitation, forced labour and international trafficking. In times of crisis the risk of such abuses increases due to the weakening of traditional community protection and support mechanisms and the separation of children from their families. Long-lasting crises can have a devastating effect on children growing up in such an environment, creating “lost generations” with the risk of perpetuating conflict and crisis, since the children will have grown up knowing only violence and instability. Girls living in conflict areas or in camps for displaced persons and refugees are particularly exposed to different forms of violence, whether domestic or sexual.²

Paperista löytyy uusia termejä, jotka ehkä viittaavat aivan muihin kuin aiemmin analysoimiini aineistoihin. En löydä näistä intertekstuaalisuuden avulla yhteyksiä, mutta termit ovat kuitenkin tärkeitä lasten ja turvallisuuden kannalta. *Menetetty sukupolvi* on yksi näistä uusista käsitteistä, jonka avulla tuodaan esiin kriisitilanteissa hyväksikäytettyjen lasten tulevaisuus konflikteja mahdollisesti jopa ylläpitävinä yksilöinä. Kriiseissä eläneet ja kriisien aikana hyväksikäytetyt lapset kasvavat väkivallan ja epävakauden keskellä. He eivät opi tuntemaan toisenlaista, vakaampaa ympäristöä, ja saattavat jatkaa tuntemansa ympäristön kehittämistä ja ylläpitoa. Menetetty sukupolvi on turvallisuushka.

9. LAPSET JA TURVALLISUUS SUOMEN ULKOPOLITIIKASSA

Lapsen oikeuksien edistäminen on yksi Suomen ihmisoikeuspolitiikan prioriteeteista. Lapsen oikeudet, lasten hyvinvointi ja lasten köyhyden vähentäminen eivät kuitenkaan ole näkyneet ulkosuhteissa prioriteettikysymyksen edellyttämällä tavalla. Ulkoministeriö haluaakin nyt nostaa lapsen oikeuksien edistämisen keskeisempään asemaan Suomen ulkopolitiikassa. Näin sanotaan ulkoasiainministeriön sivuilla ministeriön keväällä 2012 teettämän lapsiköyhyyselvityksen yhteydessä.³ Lapset eivät ole olleet merkittävästi esillä, ja heistä halutaan tehdä kiinteämpi osa ulkopolitiikkaa. Turvallisuuspolitiikasta ei kuitenkaan puhuta.

Suomen ulkoasiainministeriön virallisista asiakirjoista ei löydy monia lapsiin liittyviä papereita tai kannanottoja. Siksi olenkin skannannut hyvin laajalla skaalalla ulkoasiainministeriön sivuilta löytyviä viime vuosien virallisia kannanottoja liittyen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Olen

¹ Lapsille erikoisasema EU:n ulkoisissa toimissa 2008, 2.

² Special Place for Children in EU External Action 2008, 2.

³ Suomen ulkoasiainministeriö (ii).

päätynyt ottamaan mukaan vain viimeisimmät kannanotot ja ohjeistukset, koska niihin on EU:n ja YK:n tuottamien kannanottojen ja papereiden myötä otettu myös lapsia mukaan enemmän kuin aiemmin – ja lisäksi ne ovat yhä voimassa. Näistä selonteista, kannanotoista ja ohjelmista olen hyvin järjestelmällisesti etsinyt lapsiin liittyviä kohtia. Tässä analyysivaiheessa käyn läpi löytämäni havainnot ja otan muutaman paperin hieman tarkempaan käsittelyyn.

9.1. Suomen ihmisoikeuspolitiikka

Vuonna 2009 valtioneuvosto teki eduskunnalle selonteon Suomen ihmisoikeuspolitiikasta¹. Selonteko käsittelee ihmisoikeuksia Suomessa sekä osana Suomen ulkopolitiikkaa ja Euroopan unionin ulkosuhteita. Lapsen oikeudet asetetaan selonteossa oikeudenmukaisemman maailman edellytyksenä tasa-arvoiseen asemaan naisten, vammaisten henkilöiden, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä alkuperäiskansojen oikeuksien kanssa.² Tämä otsikkotasolla ilmi tuleva jaottelu liittyy todennäköisesti Suomen muissakin ulkopoliittisissa raporteissa tapahtuvaan jaotteluun, jossa lapset asetetaan yhdeksi haavoittuvaiseksi ryhmäksi edellä mainittujen ryhmien kanssa.

Suomen ihmisoikeuspolitiikan painopisteenä on selonteon mukaan oikeudenmukaisempi maailma. Lapsen oikeuksien edistäminen kuuluu oikeudenmukaisemman maailman tavoitteeseen, ja siihen Suomi pyrkii keskittymällä erityisesti lapsiköyhyyden vähentämiseen:

Lapsen oikeuksien edistämässä Suomi kiinnittää erityistä huomiota lapsiköyhyyteen, jota pyritään vähentämään mm. siten, että lapsen oikeudet ja lapsen edun periaate sisällytetään köyhyyden vähentämisen strategioihin, budjettitukeen ja muihin kehityspoliittisiin ja kehitysyhteistyöohjelmiin sekä kansallisesti että EU:n tasolla.³

Lapsen oikeuksien edistämistä tavoitteleva ihmisoikeuspolitiikka merkitsee Suomen ulkopolitiikassa lähinnä kehitysyhteistyön ja kehityspolitiikan kautta tapahtuvaa toimintaa. Selonteossa lapset esiintyvät yleisimmin uhreina. Uudet turvallisuushat kohdistuvat selonteon mukaan naisten lisäksi erityisesti lapsiin ja vähemmistöryhmiin. Lapset liitetään kuitenkin myös yhteiskunnallisen vakauden säilyttämiseen:

Yhteiskunnat, joissa seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet eivät toteudu, kärsivät suuresta

¹ Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009.

² Emt., 3.

³ Emt., 9.

äitikuolleisuudesta ja niissä on usein suuri määrä orpona kasvaneita lapsia, jotka ovat vaarassa jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle. Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksista huolehtiminen vahvistaa yhteiskunnallista vakautta.¹

Edellisessä lauseessa kyse ei ole lasten vaan naisten oikeuksien toteutumisesta. Lasten ja naisten yhteys on vahva.

Lapsen oikeuksia käsittelevässä kappaleessa viitataan YK:n ja EU:n lapsia käsitteleviin ohjeistuksiin, julistuksiin ja asiakirjoihin². Suomen lapsen oikeuksia koskeva ulkopoliittikka juontaa siis juurensa aiemmin analysoimistani asiakirjoista sekä muista analyysin ulkopuolelle jääneistä lapsen oikeuksia käsittelevistä kansainvälisistä asiakirjoista.

Jo aiemmin esiintynyt lapsen oikeuksien ja turvallisuuden yhteys tulee myös Suomen selonteossa esiin. Itse asiassa Suomen selonteossa lapset liitetään turvallisuuteen hyvinkin suoraviivaisesti:

Lapsiköyhyys ei ainoastaan vaikuta lapsen kehittymiseen ja terveyteen, vaan heikentää hänen elinolojaan ja elämän laatua myös aikuisena. Ongelma on suurin kehitysmaissa, missä noin puolet väestöstä on lapsia ja missä 98 prosenttia maailman äärimmäisessä köyhyydessä elävistä lapsista asuu. Lasten suhteellinen köyhyys on kuitenkin noussut hälyttävästi myös OECD-maissa. Lapsiköyhyyden lisääntyessä jäävät toteutumatta niin taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet kuin kansalais- ja poliittisetkin oikeudet. Tämä kärjistää yhteiskunnan eriarvoisuutta, haurastuttaa valtiota ja luo pohjaa alueellisille ja maailmanlaajuisille turvallisuushille. Köyhyyden vaikutuksia arvioitaessa on huomioitava myös lapsen subjektiivinen kokemus köyhyydestä.³

Lapsen oikeuksien toteutumattomuus luo pohjaa alueellisille ja maailmanlaajuisille turvallisuushille. Tämän suurempaa lapsipolitiikan ja turvallisuuspolitiikan yhdistämistä en Suomen papereista ole tähän mennessä löytänyt. Yhteiskunnan eriarvoisuus on luokiteltu turvallisuushiksi, ja ihmisoikeudet sekä lapsen oikeudet liittyvät eriarvoisuudesta käytävään keskusteluun saumattomasti. Ratkaisuna tämän turvallisuushikan lievittämiseen nähdään köyhyyden vähentämisen strategiat, budjettituki ja muut kehityspoliittiset toimet, joihin sisällytetään lapsen oikeuksien toteuttaminen⁴. Kehityspoliittikka toimisi tässä tapauksessa ratkaisuna kyseiseen turvallisuushikkaan. Kehitysmaat ovat Suomen ihmisoikeuspolitiikan alla olevan lapsipolitiikan kohteena. Lisäksi lapsen oikeudet ovat selonteon mukaan läpileikkaavina teemoina sekä Suomen että EU:n kehityspoliittikassa.

¹ Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009, 23.

² Emt., 25.

³ Ibid.

⁴ Emt., 26.

Ihmisoikeuspoliittinen selonteko ottaa kantaa myös turvallisuuden ja ihmisoikeuksien yhdistämiseen. Selonteon mukaan Suomi aktiivisesti edistää näiden sekä kehityksen yhdistämistä myös EU- ja YK-tasolla:

Suomi pyrkii vahvistamaan ihmisoikeuksien, turvallisuuden ja kehityksen yhteenkuuluvuuden huomioimista EU:n sekä YK:n ja muiden järjestöjen toiminnassa ja maatasolla. Ihmisoikeuksien valtavirtaistamiseen tähtäävät toimet ja inhimillisen turvallisuuden periaatteiden toimeenpano ovat tässä tärkeitä välineitä.¹

Inhimillinen turvallisuus nähdään selonteossa välineenä näiden kolmen politiikanalan yhdistämiseen. Inhimillinen turvallisuus on jo hyväksytty Suomen ulkopoliittikan yhdeksi perusermiksi. Ilman sen suurempaa etsintää hyväksyntään löytyy heti myös syy. Selonteko viittaa YK:n pääsihteeri Kofi Annanin vuonna 2005 julkaisemaan raporttiin ”*In Larger Freedom*”, jossa todettiin ihmisoikeuksien, kehitysyhteistyön ja turvallisuuden olevan toisistaan riippuvaisia.

YK-raportissa todettiin, että ”ihmiskunta ei nauti turvallisuudesta ilman kehitystä, ei kehityksestä ilman turvallisuutta, eikä kummastakaan ilman ihmisoikeuksien kunnioittamista”. Samalla YK pääsihteeri linjasi ihmisoikeudet yhdeksi YK:n kolmesta peruspilarista. Näin vahvistettiin 2000-luvun alusta lähtien tehdyt aloitteet, joiden tavoitteena oli ihmisoikeuksien sisällyttäminen YK:n rauhanrakentamis- ja kehitysyhteistyöhön entistä tehokkaammin ja ihmisoikeuksien valtavirtaistaminen myös muuhun YK:n toimintaan.²

Selonteon pohjalta on helppoa päätellä, miksi Suomessa entistä enemmän kuulee keskustelua, jossa yhdistetään turvallisuus ja lapset. Selonteko tuo esiin turvallisuuskäsityksen viimeaikaisen muutoksen. Sen mukaan turvallisuuteen sisältyy nykyään sotilaallisen ulottuvuuden lisäksi taloudellinen, ympäristö- ja inhimillinen turvallisuus. Inhimillinen turvallisuus merkitsee yksilön vapautta ihmisoikeusrikkomuksista johtuvasta turvattomuudesta. Suomessakaan inhimillinen turvallisuus ei ole kuitenkaan terminä uusi, vaan se oli jo edellisen ihmisoikeuspoliittisen lähtökohdan. EU:n vuoden 2008 turvallisuusstrategian mukaisesti puhutaan laajasta turvallisuudesta. Konfliktien ennaltaehkäisyssä, kriisinhallinnassa ja jälleenrakennuksessa voidaan selonteon mukaan hyödyntää EU:n määrittelemiä keinoja, kuten poliittista dialogia, sotilas- ja siviilikriisinhallintaa, kehitysyhteistyötä, humanitaarista apua, kauppapolitiikkaa ja kansalaisjärjestöjen toimintaa.³ Suppeasta, perinteisestä sotilaallisen turvallisuuden käsitteestä on Suomen ihmisoikeuspoliittisen

¹ Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009, 34-35.

² Emt., 35.

³ Ibid.

selonteon mukaan siirrytty laajan turvallisuuden edistämiseen. Turvallisuus ja sen edistämisen keinot ovat muuttaneet muotoaan.

Ihmisoikeuspoliittinen selonteko kertoo myös avoimesti lähtökohtansa, joten intertekstuaalisuutta ei tarvitse erikseen etsiä:

Ihmisoikeuspoliittinen selonteko on ankkuroitunut muihin politiikka-asiakirjoihin, kuten turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon, kehitys- ja kauppapoliittisiin ohjelmiin, vammaispoliittiseen ohjelmaan, siviilikriisinhallintastrategiaan, YK-strategiaan ja kansallisia politiikkakysymyksiä käsitteleviin selontekoihin sekä Euroopan unionin linjauksiin, kuten Euroopan turvallisuusstrategiaan.¹

Merkityksellistä tässä tekstien välisyydessä on kuitenkin selonteon taustalla olevien tekstien tema. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka sekä siviilikriisinhallinta ovat vahvasti edustettuina. Ihmisoikeudet liitetään Suomessa tämän taustan valossa tulkiten erittäin voimakkaasti turvallisuuteen. Tämä ajatuskulku vahvistuu selonteon edetessä ihmisoikeuspolitiikan painopisteitä käsittelevään kappaleeseen. Se alkaa näin:

Kuten hallitusohjelmassa todetaan, ihmisoikeuspolitiikka on keskeinen osa hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaa. Ihmisoikeuksien, kehityksen ja turvallisuuden välinen keskinäisriippuvuus on ollut jo pitkään yksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähtökohtia. Hallitus pitää Suomen ihmisoikeuspolitiikkaa keinona luoda nykyistä oikeudenmukaisempi, turvallisempi ja ihmisarvoisempi maailma.²

Lapsen oikeudet osana ihmisoikeuspolitiikkaa tekee lapsista myös tämän yhteyden osapuolia, vaikka lapsia ei erikseen tässä yhteydessä mainitakaan – eikä lasten ja turvallisuuden yhteyttä voi analysoida äskeisen lauseen sisälle. Analyysi voidaan kuitenkin tehdä myöhemmin selonteossa esiin tulevista lauseista, erityisesti alaotsikon *Turvallisempi maailma* alla olevasta turvallisuuden edistämisen välineistä:

Suomi pyrkii varmistamaan, että ihmisoikeuksien, turvallisuuden ja kehityksen yhteenkuuluvuus huomioidaan sekä monenkeskisillä foorumeilla että maatasolla mm. valtavirtaistamalla ihmisoikeuksien turvaaminen, kehittämällä inhimillisen turvallisuuden käsitteen käytännön sovelluksia ja vahvistamalla valtioiden suojeluvastuun (Responsibility to Protect) toteutumista varsinkin siviiliväestön suojelussa ja konfliktien ehkäisyssä. Jatkossakin kiinnitetään erityistä huomiota naisten ja tyttöjen asemaan ja oikeuksiin hauraisissa ja konfliktin jälkeisissä maissa mm. toteuttamalla kansallinen ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -toimintaohjelma. Suomi pyrkii parantamaan lasten asemaa konfliktitilanteissa tukemalla tähän kysymykseen keskittyvien järjestöjen toimintaa ja painottaa tässä lasten

¹ Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009, 5.

² Emt., 9.

koulunkäyntimahdollisuuksien lisäämistä.¹

Naisten ja tyttöjen aseman parantaminen, lasten aseman parantaminen ja inhimillisen turvallisuuden käsitteen kehittäminen ovat turvallisuuskeskustelussa mukana. Erityisesti huomion kiinnittää lasten koulunkäyntimahdollisuuksien liittäminen äskeiseen kappaleeseen, jossa puhutaan ihmisoikeuksien ja turvallisuuden yhteydestä. Lasten koulunkäynti ja lasten henkinen kehitys ovat seuranneet turvallisuus ja lapset -keskustelussa mukana tutkielman ensimmäisistä analysoitavista teksteistä lähtien.

Kokemukset ovat osoittaneet, että ihmisoikeuksien turvaaminen on edellytys kestäväälle rauhalle.²

Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta vuodelta 2009 huomioi myös lapset ihmisoikeuksien kautta:

Suomi toimii aktiivisesti ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen vahvistamiseksi kaikkialla maailmassa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja edellytysten luominen yhteiskunnan ja sen jäsenten ihmisarvoiselle elämälle on keskeinen osa laajaa turvallisuutta. Suomi kiinnittää erityistä huomiota naisten ja lasten asemaan konflikteissa.³

Ihmisoikeudet ovat osa laajaa turvallisuutta, jonka kautta Suomi kiinnittää huomiota lasten asemaan konflikteissa. Kyseinen kappale löytyy osiosta, joka käsittelee kriisien ja konfliktien ennaltaehkäisyä. Selonteon voi otsikoinnin mukaan ymmärtää luokittelevan lapset erityisen tärkeiksi silloin, kun puhutaan konfliktien ennaltaehkäisystä. Selonteko huomioi myös nuorison:

Suuri määrä työttömiä nuoria ja autoritaariset poliittiset järjestelmät ovat räjähdysherkkä yhdistelmä useassa kehitysmaassa.⁴

Nuoret yhdistetään luontevammin uusien konfliktien mahdollisuuteen kuin lapset. Nuorista puhuminen on kuitenkin analysoitujen asiakirjojen perusteella kohtalaisen uusi trendi. Nuorisotyöttömyystilastojen myötä nuoret ja turvallisuus on entistä useammin yhdessä esiintyvä sanapari.

¹ Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009, 10.

² Emt., 35.

³ Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, 73.

⁴ Emt., 14.

9.2. Lapset ja turvallisuus Suomen kehityspolitiikassa

Kuten jo aiemmin kerroin, lapset eivät ole yleensä olleet kovin näkyvästi esillä Suomen ulkopolitiikkaa koskevissa kannanotoissa, selonteoissa tai muissa asiakirjoissa. Lapset mainitaan useimmiten kehityspolitiikan yhteydessä, ja siinäkin heikosti.

Ulkoasiainministeriön vuonna 2009 julkaisema asiakirja *Kehitys ja turvallisuus Suomen kehityspolitiikassa* huomioi lapsen vain kahdessa kohtaa. Temaattisiin painopisteisiin liittyvässä kappaleessa huomioidaan naisiin ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä lapsisotilaiden käytön kieltoon tähtäävien sitoumuksien ja toimien olevan osa Suomen politiikkaa¹. Lisäksi siviilikriisinhallintaan liittyvässä kuviossa lapsisotilaiden rekrytoinnin ehkäisy ja kotiutus mainitaan yhdeksi ODA-kelpoiseksi turvallisuussektorin siviiliaspektiksi². Viimeisin tarkoittaa, että lapsisotilaiden rekrytoinnin ehkäisyyn ja kotiuttamiseen tarvittava raha voidaan ottaa kehitysyhteistyöhön tarkoitettusta budjetista.

Turvallisuuden ja kehityspolitiikan yhteen liittäminen onkin aiheuttanut paljon keskustelua juuri rahoituskysymyksen vuoksi, kun kehitysyhteistyöhön tarkoitetuista rahoista kilpaillaan eri sektoreiden ja toimijoiden kesken. Rahoituksella on varmasti merkityksensä myös painopisteiden muuttumisessa ja turvallisuuden yhdistämisessä yhä uusiin aiheisiin. Vaikka aihe on mielenkiintoinen ja liittyy vahvasti termien muodostumiseen, sen käsitteleminen vaatisi kuitenkin laajan taustatyön, enkä pysty siihen tässä yhteydessä sen syvemmin paneutumaan.

Asiakirja selittää kuitenkin myös osittain, miksi nykyään puhutaan turvallisuudesta niin monessa eri yhteydessä:

Kehitys ja turvallisuus ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Kehitystä ei tapahdu ilman turvallisuutta eikä turvallisuus lisääny ilman kehitystä. Köyhyyden vähentäminen pysyvästi on tehokkainta konfliktinestoa. Hallituksen kehityspoliittinen ohjelma korostaa yhteiskunnallisten olojen vakautta ja laajaa turvallisuutta kaiken kehityksen perusedellytyksenä. Köyhyyden vähentäminen ja kestävä kehityksen edistäminen sekä laajan turvallisuuden, konfliktien ennaltaehkäisyn, kriisinhallinnan ja rauhanrakentamisen haasteisiin vastaaminen vaativat kokonaisvaltaista lähestymistapaa.³

¹ Kehitys ja turvallisuus Suomen kehityspolitiikassa 2009, 20.

² Emt., 30.

³ Emt., esipuhe, 3.

Kokonaisvaltaisuus liitetään turvallisuuteen, josta on tullut monimuotoisempi ja laajempi käsite. Asiakirja huomioi, ettei turvallisuutta synny ilman kehitystä ja kehitys on turvallisuuden edellytys.

Suomen viimeisin kehityspoliittinen ohjelma, joka julkaistiin keväällä 2012 keskittyy lasten osalta lapsityövoimaan ja lasten koulutukseen. *Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma* korvasi aiemman vuonna 2007 voimaan tulleen ohjelman, jossa lapset mainitaan läpileikkaavana teemana, mutta josta lapsiin kohdistuvia kannanottoja, linjauksia tai ohjeistuksia ei löydy sen tarkemmin¹.

Uudessa ohjelmassa lapset mainitaan moneen otteeseen eri osioissa, vaikka heihin ei keskitytä missään erityisesti omana ryhmänään. Kehityspoliittikan tuloksellisuudesta puhuttaessa lasten ja nuorten oppimistulokset ja nuorten koulutuksen jälkeinen työllistyminen nähdään yhtenä tuloksellisuuden ja vaikuttamisen mittarina². Suomen ihmisoikeusperustainen tapa toimia puolestaan sisältää ihmiskaupan ja lapsityövoiman vastustamisen³. Myös ilmastokestävydestä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisesta kertovassa kappaleessa huomioidaan lapset yhtenä kohderyhmänä⁴. Ohjelman neljäs kappale, joka käsittelee inhimillistä kehitystä, mainitsee kuitenkin lopulta sekä lapset että turvallisuuden:

Maailmaa kansoittaa väkirikkaampi sukupolvi kuin koskaan ennen. Suurin osa maailman väestöstä on lapsia ja nuoria, jotka asuvat perinteisten teollisuusmaiden ulkopuolella. Samaan aikaan teollisuusmaiden väestö vanhenee. Jotta tulevilla sukupolvilla olisi mahdollisuus hyvään elämään, on turvattava erityisesti nuoren sukupolven tulevaisuuden näkymät. Väestönkasvulla, kehityksellä ja turvallisuudella on yhteys väestöliikkeisiin.⁵

Puhutaanko nyt kansallisesta, kansainvälisestä tai inhimillisestä turvallisuudesta jää epäselväksi. Lasten määrän kasvu kehitysmaissa yhdistetään joka tapauksessa väestöliikkeeseen, jolla on yhteys turvallisuuteen. Lause on abstrakti, eikä täysin selitä itseään tai sisältöään, joten siitä on vaikeaa tehdä päätelmiä. Tässä kuitenkin voi nähdä jonkinlaisen yhteyden kehitystä ja turvallisuutta käsitteeseen asiakirjaan, joka halusi yhdistää saumattomasti kehityksen ja turvallisuuden. Selkein yhteys näkyy seuraavasta otteesta:

Kehitystä ei tapahdu ilman turvallisuutta eikä turvallisuus lisääny ilman kehitystä. Kokonaisvaltaista turvallisuutta synnytetään yhteistyöllä kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun, diplomatian sekä sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan kesken kuitenkin niin, että

¹ Kehityspoliittinen ohjelma 2007.

² Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma 2012, 13.

³ Emt., 11.

⁴ Emt., 25.

⁵ Emt., 40.

tunnustetaan humanitaarisen avun itsenäisyys ja puolueettomuus. Kehitysyhteistyötä voidaan lisätä alueilla, joilla tuetaan rauhanvälitys-, rauhanturva- ja kriisinhallintatehtäviä.¹

Ensimmäinen lause on suora lainaus edellä analysoidusta asiakirjasta *Kehitys ja turvallisuus Suomen kehityspolitiikassa*. Seuraavat lauseet ovat tarkennuksia lainatulle lauseelle. Humanitaarinen apu ja kehitysyhteistyö halutaan erottaa toimintona rauhanvälitys-, rauhanturva- ja kriisinhallintatehtävistä, vaikka kaikki yhdessä edistävätkin turvallisuutta.

9.3. Lasten näkyvyys lisääntymässä ulkopolitiikassa?

Keväällä 2012 ilmestynyt Suomen ulkoasiainministeriön Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta tilaama tutkimus *Lapsiköyhyys ja lasten huono-osaisuus Suomen ulkopolitiikan haasteena – Avainviestit ja toimintasuositukset ulkoministeriölle: Lapset kestävän kehityksen keskipisteeseen*² on viimeisin merkittävä paperi lasten merkityksen hahmottamiseksi Suomen ulkopolitiikassa. Sen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä lapsiköyhyyden haasteista ja koota toimintasuosituksia Suomen ulkoasiainministeriölle lasten köyhyyden ehkäisemisestä ja vähentämisestä ulkopolitiikan keinoin. Tutkimusta varten analysoitiin tutkimusraportteja ja politiikkadokumentteja sekä haastateltiin asiantuntijoita ja lapsen oikeuksia ajavia järjestöjä.³

Tutkimuksen julkaisutilaisuudessa ulkoministeri Erkki Tuomioja puhui lapsipolitiikasta kovien arvojen politiikkana:

Lapsipolitiikka ei ole ulkopolitiikassakaan vain ”pehmeiden” kysymysten kanssa toimimista. Lapsiköyhyyttä hyödyntävässä tuotannossa ja lapsikaupassa on kyse mittavista taloudellista arvoista ja voitoista. Lapsisotilaiden avulla kamppaillaan useissa maissa mm. uusien mineraali- ja luonnonvarojen käytöstä. Ja lasten oikeudessa opetukseen on kyse myös yhteiskuntien muutoksesta ja demokratiasta.⁴

Ulkoministerin puheessa päästään jälleen ensimmäisten analysoimieni tekstien alkulähteille. Muun muassa koulutus ja sen vaikutus lapsiin ja laajemmin yhteiskuntaan toistuu teemana, vaikka sanojen käyttö on hieman muuttunutkin matkan varrella. Lapsisotilaat ovat yhä keskeinen huolenaihe. Kamppailu mineraali- ja luonnonvarojen käytöstä yhdistyy ulkoministerin puheessa lapsisotilaisiin.

¹ Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma 2012, 29-30.

² Wiman 2012.

³ Emt.

⁴ Suomen ulkoasiainministeriö (iii) 2012, puheet.

Tutkimuksen tiivistelmässä turvallisuushakkasi nimetään eriarvoistuminen. Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen johtaa eriarvoistumisen vähentymiseen, jolla puolestaan on vaikutusta turvallisuuteen:

Lasten hyvinvoinnin varmistaminen ja edistäminen tulee ottaa koko ulkoministeriön yhdeksi *läpileikkaavaksi tavoitteeksi*, jota systemaattisesti seurataan. Se on välttämätön osa sekä ihmisoikeuspohjaista lähestymistapaa että uskottavaa kestävä kehityksen politiikkaa. Yleinen eriarvoisuus ja eriarvoistuminen johtavat myös alueellisiin ja globaaleihin turvallisuushakkisiin. Mitkään kaupalliset edut eivät oikeuta lapsen oikeuksien unohtamiseen.¹

Tutkimus tekee ulkoministeriölle suosituksia, joista ensimmäiset koskevat arvoja ja periaatteita. Yksi näistä suosituksista on lasten nostaminen kestävä kehityksen keskipisteeseen:

Sosiaalisesti ja eettisesti kestävämmän sekä oikeudenmukaisemman ja turvallisemman maailman rakentamisessa Suomen tulee nostaa lapsen oikeudet ja lasten hyvinvointi kaiken globaalipolitiikan ja kehityspolitiikan keskeiseksi osaksi.²

Suositus selventää, että nyt puhutaan tämän hetken lapsista, ei ainoastaan tulevista sukupolvista. Se kritisoi yleistä tapaa puhua jostain abstraktista tulevasta, vaikka lapset ovat tulevia sukupolvia jo nyt. Turvallisuuden käsitettä kyseisessä tekstissä ei sen tarkemmin avata, mutta myöhemmin, lapsiystävällisen ulkopolitiikan osa-alueita ja vaikutustavoitteita eritellessään, tutkimus jälleen kerran arvioi eriarvoisuuden tärkeimmäksi sosiaalista kestävyyttä ja globaalijärjestelmän vakautta uhkaavaksi tekijäksi³.

Suomen ulkopoliittisissa teksteissä lapsi ei ole kovin näkyvässä asemassa. Lapsi liitetään kuitenkin vahvasti turvallisuuteen erityisesti Suomen ihmisoikeuspolitiikan kautta. Myös kehityksen ja turvallisuuden yhteys on aiempia analysoimiani tekstejä enemmän esillä – johtuen kuitenkin ehkä siitä, etten ole analysoinut muita puhtaasti kehityspoliittisia asiakirjoja. Koska Suomelta puuttui puhdas ulkopoliittinen lapsipoliittinen teksti, tuli mukaan ehkä enemmän tekijöitä kuin jos analysoimani asiakirjat olisivat liittyneet vain lapsiin. Suomessa lapsipolitiikkaa harjoitetaan ulkopoliitikassa ihmisoikeuspolitiikan ja kehityspolitiikan kautta, joten vaihtoehtoisia näkökulmia ei ollut saatavilla.

¹ Wiman 2012, 6.

² Emt., 23.

³ Emt., 37.

10. LOPPUPÄÄTELMÄT

Tutkielman teon myötä vahvistui näkemykseni siitä, että lapsipolitiikasta on tullut ajan myötä entistä vahvempaa ja merkittävämpää – Merisaaren sanoin ”kovaa” – politiikkaa. Vaikka lapsille ei ennen lapsen oikeuksien julistusta annettu kovin vahvaa asemaa kansainvälisten suhteiden yhtenä toimijana tai kohteena, olivat lapset kuitenkin jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien mukana omana yksikkönään. Merkittävää on huomata, että valtiotasolla lasten esiintyminen omana kansainvälisenä yksikkönään ei ole nähtävästi saanut vahvaa kannatusta. Valtioiden muodostamisissa kansainvälisissä organisaatioissa lapsen asema sen sijaan on nähty huomionarvoisena kohteena. Lasten hyvinvoinnista on tehty valtioiden rajat ylittävä huolenaihe. Lapset ovat toisin sanoen olleet merkittäviä kokonaisuutena, eivät yksittäisten valtioiden ulkopolitiikan kannalta. Tämä pätee yhä.

Koska lapset eivät ole merkittäviä toimijoita yksittäisten valtioiden kannalta, ei lapsia voida liittää kiinteästi mukaan perinteiseen valtioiden väliseen turvallisuuskeskusteluun. Lapsia ja turvallisuutta yhdistävä keskustelu juontaakin juurensa aivan toisesta turvallisuusnäkökulmasta: valtioiden sisäisestä turvallisuudesta. Kuten jo ensimmäisissä analysoimissani teksteissä annetaan välillisesti ymmärtää, lapset voivat olla turvallisuusuhka, mikäli heidän henkinen kehityksensä lähtee väärään suuntaan. Jos lapset ovat kuitenkin valtioiden sisäinen ongelma, miksi heidän henkiseen kehitykseensä sitten kiinnitetään huomiota kansainvälisissä ja ulkopoliittisissa teksteissä?

1900-luvun loppupuolen teksteistä vastaus on nähtävissä selkeästi. Turvallisuuden käsite on muuttanut muotoaan; valtion turvallisuus ei enää merkitse vain perinteikkäästi vapautta valtioiden välisestä kamppailusta. Turvallisuudesta on tullut jotain laajempaa, kansainvälisen yhteisön yhteistä vastausta kaipaavien maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisua. Kansainväliset instituutiot, kuten YK ja Euroopan unioni, on synnytetty vastaamaan uusiin kysymyksiin, ongelmiin ja vaatimuksiin. Uudenlainen turvallisuuskäsitys vaatii myös uudenlaisia vastauksia.

Konfliktit ovat nykypäivänä enemmän valtion sisäisiä kuin valtioiden välisiä. Yhteiskunnan kannalta väärään suuntaan kasvaneet lapset ja nuoret saattavat aiheuttaa valtioiden sisäisiä konflikteja, mutta erityistä on, että sisäiset konfliktit valuvat yhä enemmän myös valtioiden ulkopuolelle. Levottomuudet leviävät, ja esimerkiksi terrorismin voi tulkita kertovan eräänlaisesta huonovointisuudesta – lapset ja nuoret ovat erityisen helposti rekrytoitavissa mukaan toimintaan, mikäli olosuhteet ja lähtökohdat ovat huonot. Lapsen kasvusta tuleekin yhtäkkiä kansainvälistä huomiota vaativa asia, potentiaalinen turvallisuusuhka.

Tällaisen kehityskulun voi tuntea kuultavan läpi jo ensimmäisistä analysoimistani teksteistä, vaikkakin lapsen henkisen kehityksen tärkeänä pitäminen saattaa myös johtua sotien ja kolonialismin jälkeisestä puhtaasta solidaarisuudesta. Ihminen haluttiin vetää keskiöön, jotta ihminen ei hukkuisi ja katoaisi maailman väkivaltaisten tapahtumien alle. Lapsi oli ihmisen viattomin ilmentymä. Lapsen kautta yksilölle luotiin sotien jälkeen vahvempi asema kansainvälisissä tapahtumissa. Valtio oli jotain liian abstraktia ja kylmää.

Solidaarisuus ilman turvallisuuden tuomaa ulottuvuutta on nähtävissä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Turvallisuutta ei nimittäin voi sopimuksen kautta nähdä, sillä turvallisuudelle ei anneta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa merkittävää asemaa. Muutama vuosi Lapsen oikeuksien sopimuksen voimaantulon jälkeen tulikin esiin uusi turvallisuuden määritelmä – inhimillinen turvallisuus. Inhimillisen turvallisuuden kautta ihmisoikeudet ja lapsen oikeudet liittyvät saumattomasti eräänlaiseen turvallisuuden määritelmään. Kyseinen määritelmä on kuitenkin ollut toistaiseksi liian laava ja vaikeasti hahmotettava ollakseen laajalti hyväksytyt sekä käytäntöön sovellettavissa.

Vaikka YK:n lapsen oikeuksien sopimus ei anna siihen välineitä, lapsen oikeuksista on muodostumassa turvallisuuden välikappale. Tämä kehityskulku näkyy erityisesti Euroopan unionin teksteissä sekä Suomen ulkopolitiikkaa kuvaavissa teksteissä. Lapsen oikeuksien toteutumattomuudesta on löydetty yhteys myös turvattomuuden lisääntymiseen. Uusi lapsia ja turvallisuutta yhdistävä asetelma on rakentunut vähitellen, ensin varovaisina ilmaisuina, jotka ovat myöhemmin johtaneet suoriin viittauksiin. Asetelman juuret voi kuitenkin nähdä jo viime vuosisadan alussa – lapsen henkisen kasvun ja koulutuksen merkityksen korostamisessa.

Sopimuksissa, julistuksissa ja virallisissa kannanotoissa intertekstuaalisuus on näkyvämpää kuin esimerkiksi kirjallisuudessa tai muussa luovassa tekstissä. Julistukset, sopimukset ja asiakirjat viittaavat avoimesti toisiinsa. Intertekstuaalisuuden avulla on kuitenkin ollut mahdollista havaita pysyvyys ja muutos. Muutoksen taustalla on mahdollisesti jopa tuhansia tekstejä, jotka eivät ole mahtuneet tähän tutkielmaan, mutta tekstien välisyyden ja termien muuttumisen välinen yhteys on ollut havaittavissa analysoimistanikin teksteistä. Analysoiduista teksteistä on helppo nähdä kuinka kieli kuvaa aikaansa. Uusien ilmiöiden myötä syntyy termien uudelleen määrittelyä – ja toisinpäin. Uusien termien myötä myös ilmiöt ottavat uuden suunnan.

Lapsuudesta on kielenkäytön kautta tehty aiempaa tärkeämpi ilmiö ja aikakausi. Aluksi luotiin lapsuus merkittäväksi, erityistä suojelua kaipaavaksi ajanjaksoksi. Jo Geneven julistuksessa oli kuitenkin nähtävissä, että lapsi ymmärrettiin myös inhimillisenä, toisinaan vääryyttä tekevänä yksilönä, jonka kehitykseen on tärkeää vaikuttaa jo heti alkuvaiheessa. Tämä ajatus on seurannut tekstien mukana läpi vuosisadan. Yhä tänä päivänä lapsen koulutus ja henkisen kehityksen ohjaaminen nähdään merkittävimpana keinona vaikuttaa lapsen kasvuun tasapainoiseksi, muut huomioivaksi yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi – aikuiseksi. Lapsen ja lapsuuden merkitykset ovat tältä osin pysyneet samana tähän päivään tultaessa.

Lapsuudesta puhutaan ja kirjoitetaan yhä enemmän ulkopoliittikkaan ja kansainväliseen politiikkaan liittyen. Tämä on mielestäni merkki kielen rakentamasta ilmiöstä. Julistusten ja sopimusten – tekstien ja kielellisten rakenteiden – kautta lapsuudesta on tehty myös ulkopoliittikalle merkittävä ilmiö. Siitäkin huolimatta, ettei lapsella lain puitteissa ole mahdollisuuksia vaikuttaa politiikan kulkuun, ja käytännössäkin lapsuus on ilmiönä niin mittava, ettei sitä ole helppoa niputtaa yhteen.

Laajuuden vuoksi lapselle annetaan yhä enemmän merkityksiä. Vuosituhattavoitteet kiinnittävät erikseen huomiota alle 5-vuotiaisiin lapsiin sekä kouluikäisiin lapsiin. Euroopan unionin ja Suomen asiakirjoissa – samoin kuin lapsijärjestö Unicefin kannanotoissa – nuoret nostetaan erikseen agendalle. YK:n lapsuuden määritelmään, kaikkiin alle 18-vuotiaisiin, sisältyy monta lapsuuden eri vaihetta, joita ei voida pudottaa samaan turvallisuuspoliittisen keskustelun lokeroon. Vastasyntyneet eivät ole turvallisuuskeskustelussa samassa asemassa kuin hieman alle 18-vuotiaat.

Niinpä vastaus tutkimuskysymykseen on kyllä, lapsipolitiikka on yhä enenevässä määrin turvallisuuspolitiikkaa. Tämä pätee erityisesti Euroopan unionin ja Suomen teksteissä. Vastaus on kuitenkin myönteinen vain varauksella, sillä turvallisuuspolitiikan merkitys lapsen kannalta riippuu lapsen iästä – ja tuntuisi riippuvan osittain myös lapsen asuinpaikasta. Lähes kaikki analysoimani tekstit, erityisesti 1900-luvun loppupuolen asiakirjat, viittasivat lapsiin hauraisissa, ei-läntisissä maissa. YK:n julistuksessa lasten suojelemiseksi aseellisessa konfliktissa (1974) puhutaan kolonialismista kärsineistä maista ja niissä asuvista lapsista ja naisista. Lapset ja turvallisuus liitetään suomalaisissa asiakirjoissa lähinnä kehitysmaihin. Lapsen oikeudet – ja inhimillinen turvallisuus – ei toteudu erityisesti köyhillä ja konfliktialttiilla alueilla.

Lapsipolitiikka on turvallisuuspolitiikkaa, koska kielenkäyttömme rakentaa siitä sellaista. Ehkä haluamme lapsipolitiikan olevan turvallisuuspolitiikkaa, joten teemme lapsista tarkoituksellisesti

turvallisuuteen liittyviä subjekteja ja objekteja. Etsimme turvallisuutta ja lapsia yhdistävät tekstit ja keskustelut, ynnäämme ne yhteen ja rakennamme yhä tiiviimmän yhteyden näiden kahden välille. Uusi määritelmä alkaa toteuttaa itse itseään. Motiiveja tähän voi olla monia, kuten ulkopoliittikkaan ja esimerkiksi kehityspoliittikkaan määrättyjen resurssien uudelleen jakaminen. Tähän ei tutkielmani kuitenkaan anna vastausta, eikä spekulointi perustu tieteelliselle tutkimukselle.

Toisaalta turvallisuuden ja lasten vahvempi yhteen liittäminen johtuu mitä todennäköisimmin ilmiöistä, jotka eivät liity lainkaan lapsiin ja turvallisuuteen. Nuorten kasvava työttömyys, syrjäytyminen ja liikehdintä vaatii syiden etsimistä, ja syyt löytyvät lapsuudesta, lapsuuden aikaisista kehityskuluista ja ympäristön tapahtumista. Uuden turvallisuusuhan juuret juontavat yksilön kehitykseen, mikä ilmiönä vaatii lapsuuden pohtimista myös turvallisuuden näkökulmasta. Tämä kehityskulku löytyy myös tutkielmani aineistosta; ensimmäisten analysoitujen tekstien huomiosta, jonka mukaan lapsen henkiseen kasvuun ja kehitykseen on tärkeää puuttua heti alkuvaiheessa. Tekstit luovat käsitystä, jonka mukaan vaikuttamalla lapsen kehitykseen jo varhaisessa vaiheessa, voidaan rauhalle ja turvallisuudelle rakentaa pohjaa tulevaisuuden yhteiskunnissa ja kansainvälisissä suhteissa.

LÄHTEET

Primääriaineistot

Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. San Fransisco 1945.

Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989. Entry into force 2 September 1990.

Declaration of the Rights of the Child. Proclaimed by General Assembly resolution 1386(XIV) of 20 November 1959.

Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict. Proclaimed by General Assembly resolution 3318 (XXIX) of 14 December 1974.

EU Guidelines on Children and Armed Conflict. General Affairs Council of 16 June 2008.

EU Guidelines for the Promotion and Protection of the Rights of the Child, 2007.

EU:n suuntaviivat lapsista aseellisissa selkkauksissa. Päivitys. Yleisten asioiden neuvosto 16. kesäkuuta 2008.

Geneva Convention (IV). Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949.

Geneva Declaration of the Rights of the Child. Adopted 26 September, 1924, League of Nations.

Kehitys ja turvallisuus Suomen kehityspolitiikassa. Ulkoasiainministeriö, 2009.

Lapsille erikoisasema EU:n ulkoisissa toimissa. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel 5.2.2008.

Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution A/RES 54/263 of 25 May 2000, entry into force 12 February 2002.

Special Place for Children in EU External Action. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Commission of the European Communities, Brussels 5.2.2008.

Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.2.2012.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston selonteko. Valtioneuvoston kanslia.

United Nations Millennium Declaration. Resolution adopted by General Assembly, 18 September 2000.

Universal Declaration of Human Rights. Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 217 A (III) of 10 December 1948.

Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta, 2009

Wiman, Ronald (toim.) (2012), *Lapsiköyhyys ja lasten huono-osaisuus Suomen ulkopoliittikan haasteena. Avainviestit ja toimintasuositukset ulkoministeriölle: Lapset kestävän kehityksen keskipisteeseen*. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL).

Kirjallisuus ja artikkelit

Archard, David (2004), *Children: Rights and Childhood*. 2nd edition. First published 1993. Oxon – New York: Routledge

Aries, Philippe (1962), *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life*. New York: Vintage Books.

Barnett, Michael (1990), "High Politics is Low Politics: The Domestic and Systemic Sources of Israeli Security Policy". Julkaisussa *World Politics* Vol 42 No. 4, 529-562. Cambridge University Press.

Barnett, Michael – Martha Finnemore (2004), *Rules for the World: International Organizations in Global Politics*. Ithaca – London: Cornell University Press.

Barthes, Roland (1990), *S/Z*. Oxford – Cambridge: Basil Blackwell Ltd. Originally published in French as *S/Z* (1973).

Baylis, John (2011), "International and global security". Teoksessa Baylis, John – Steve Smith – Patricia Owens (toim.), *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations*, s. 230-245. Fifth Edition. Oxford – New York: Oxford University Press.

Blechman, Barry M. (1998), "International Peace and Security in the twenty-first century". Teoksessa Booth, Ken (toim.), *Statecraft and Security: The Cold War and Beyond*, 289-307. Cambridge: Cambridge University Press.

Booth, Ken (2007), *Theory of World Security*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brocklehurst, Helen (2006), *Who's Afraid of Children? Children, Conflict and International Relations*. (Ethics and global politics). Ashgate Publishing Limited: Hampshire – Burlington.

Brocklehurst, Helen (2010), "Child Soldiers". Teoksessa Collins, Alan (toim.), *Contemporary Security Studies*. Oxford University Press: Oxford New York. Ensimmäinen painos 2007.

Campbell, David (2010), "Poststructuralism". Teoksessa Dunne, Tim – Milja Kurki – Steve Smith (toim.), *International Relations Theories. Discipline and diversity*, s.213-237. Second edition. Oxford – New York: Oxford University Press.

Children's Rights Portal, *Geneve Declaration of the Rights of the Child, 1924. About the Declaration*. Saatavissa <http://childrensrightsportal.org/childrens-rights-history/references-on-child-rights/geneva-declaration/>, käyty 02.06.2012.

Council of the European Union (2008), *Mainstreaming Human Rights and Gender into European Security and Defence Policy*. Compilations of Relevant Documents. General Secretariat of the Council. Belgium: European Communities.

Der Derian, James – Michael J. Shapiro (1989), *International Intertextual Relations. Postmodern Readings of World Politics*. New York: Lexington Books.

Elkad-Lehman, Ilana – Hava Greensfeld (2011), "Intertextuality as an interpretative method in qualitative research." *Narrative Inquiry* 21:2 2011, 258-275. John Benjamins Publishing Company.

Europa, Summaries of EU legislation, *EU guidelines on children and armed conflict*. Saatavissa http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries/r10113_en.htm, käyty 01.07.2012.

Finlayson, Alan – Jeremy Valentine (2005), *Politics and post-structuralism*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

Fortin, Alfred J. (1989), "Notes on Terrorist Text: A Critical Use of Roland Barthes' Textual Analysis in the Interpretation of Political Meaning". Teoksessa Der Derian, James – Michael J. Shapiro (toim.), *International / Intertextual Relations. Postmodern Readings of World Politics*, 189-206. New York: Lexington Books.

Galtung, Johan (1975), "Peace: Research – Education – Action". Teoksessa *Essays in Peace Research Volume I*. Copenhagen: Christian Ejlertsen.

Haaranen, Anne (2012), *Lapsen etu on kaikkein tärkein myös aseellisissa konflikteissa*. Pelastakaa Lapset ry:n blogi 8.2.2012. Saatavissa <http://www.pelastakaalapset.fi/blogi/?x145122=w692081>, käyty 02.06.2012.

Hansen, Lene (2011), "Poststructuralism". Teoksessa Baylis, John – Steve Smith – Patricia Owens (toim.), *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations*, s.166-180. Oxford: Oxford University Press.

Hobson, John M. (2000), *The State and International Relations*. Cambridge University Press.

Ihmisoikeudet.net (i), *Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus*. Saatavissa http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf, käyty 19.08.2012.

Ihmisoikeudet.net (ii), *Lapsen oikeuksien julistus*. Saatavissa http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Lapsen%20oikeuksien%20julistus.pdf, käyty 19.8.2012.

ISECOM, The Institute for Security and Open Methodologies. Saatavissa www.isecom.org, käyty 18.03.2012.

James, Allison – Adrian James (2005), “Introduction: The Politics of Childhood – An Overview”. Teoksessa Goddard, Jim - Sally McNamee - Adrian James - Allison James (toim.), *The Politics of Childhood*, 3-12. Hampshire - New York: Palgrave Macmillan.

Kehityspoliittinen ohjelma 2007, *Kohti oikeudenmukaista ja kestävästä ihmiskuntapolitiikkaa*. Valtioneuvoston periaatepäätös 2007.

Korhonen, Senja (2010), “Ajattelutavan muutoksen jäljillä – mitä inhimillinen turvallisuus on?” Teoksessa Alm, Olli - Tapio Juntunen (toim.), *Inhimillistä turvallisuutta rakentamassa – näkökulmia ja käytännön esimerkkejä*, 17-27. Kansalaisjärjestöjen konfliktinehkäisyverkosto KATU.

Machel Study 10-year Strategic Review (2009), *Children and Conflict in a Changing World*. United Nations Children’s Fund (UNICEF).

Melchiorre, Angela (2004), *At what age?...are school-children employed, married and taken to court?* Second edition. The Right to Education Project.

OSKE, *Kriisialueiden ja kehittyvien alueiden liiketoimintamahdollisuudet – suomalaisesta inhimillisen turvallisuuden osaamisesta brändi*. Uutinen 17.02.2012 . Saatavissa <http://www.oske.net/?x43=523361>, käyty 15.03.2012.

Poku, Nana K. (2010), “Globalization, development and security”. Teoksessa Collins, Alan (toim.), *Contemporary Security Studies*. Oxford University Press: Oxford New York.

Punainen Risti (i), *Geneven sopimukset*. Saatavissa http://www.redcross.fi/punainenristi/genevensopimukset/fi_FI/genevensopimukset/, käyty 01.03.2012.

Punainen Risti (ii), *Geneven IV sopimus siviilihenkiöiden suojelemisesta sodan aikana*.

Red Cross Latvia, *International Humanitarian Law*. Saatavissa <http://www.redcross.lv/en/conventions.htm#history>, käyty 05.06.2012.

Report of Graca Machel (1996), *Impact of Armed Conflict on Children*. Unicef – United Nations. Note by the Secretary-General.

Roberts, David (2008), “The Intellectual Perils of Broad Human Security: Deepening the Critique of International Relations.” *Politics*: 2008 Vol 28 (2), 124-127.

Rothschild, Emma (1995), “What Is Security?” *Daedalus*, Vol. 124 No.3 The Quest for World Order (Summer 1995), 53-98.

Schneier, Bruce (2008), *The Psychology of Security*. January 18, 2008. Saatavissa <http://www.schneier.com/essay-155.html>, käyty 01.02.2012.

Shapiro, Michael J. (1989), "Textualizing Global Politics". Teoksessa Der Derian, James – Michael J. Shapiro (toim.), *International / Intertextual Relations. Postmodern Readings of World Politics*, 11-22. New York: Lexington Books.

Suomen ulkoasiainministeriö (i), *YK:n vuosituhtavoitteet*. Saatavissa <http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=15321>, käyty 15.01.2012.

Suomen ulkoasiainministeriö (ii), *Lapsiköyhyys ja lasten huono-osaisuus Suomen ulkopoliittikan haasteena*. Julkaisut 21.3.2012. Saatavissa <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=244626&nodeid=15452&contentlan=1&culture=fi-FI>, käyty 21.04.2012.

Suomen ulkoasiainministeriö (iii), *Ulkoministeri Tuomioja: Lapsiköyhyys, ihmisoikeudet ja Suomen ulkopoliittikka*. Puheet, 21.3.2012. Saatavissa <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentId=244710&nodeId=15145&contentlan=1&culture=fi-FI>, käyty 21.04.2012.

Suomen YK-liitto, *YK:n vuosituhatjulistus ja –tavoitteet*. Saatavissa http://www.ykliitto.fi/julistus_suomeksi, käyty 19.08.2012.

Suomen YK-liitto (2008), *YK:n peruskirja & kansainvälisen tuomioistuimen perussääntö*. Helsinki: Suomen YK-liitto.

Suomen YK-liitto (2011), *YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus*. Helsinki: Suomen YK-liitto.

Thomas, Nigel (2005), "Interpreting Children's Needs: Contested Assumptions in the Provision of Welfare". Teoksessa Goddard, Jim - Sally McNamee - Adrian James - Allison James (toim.), *The Politics of Childhood*, 13-31. Hampshire - New York: Palgrave Macmillan.

Ulkoasiainministeriö (2012), *Suomen kehityspoliittinen toimenpideohjelma*, Valtioneuvoston periaatepäätös 16.2.2012.

UN Inter-agency Group for Child Mortality Estimation (2011), *Levels & Trends in Child Mortality, Report 2011*. New York: United Nations Children's Fund.

UNDP (1994), *Human Development Report 1994*. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). New York – Oxford: Oxford University Press.

Unicef (2007), *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. Fully revised third edition. United Nations Children's Fund 2007.

Unicef (2011), *The State of the World's Children 2011. Adolescence, An Age of Opportunity*. New York: United Nations Children's Fund.

UNICEF (i), *Maaailman nuorten tila huolestuttava*. Uutinen 25.04.2012. Saatavissa <http://www.unicef.fi/uutinen-unicef?id=28129665>, käyty 01.05.2012.

UNICEF (ii), *Mikä on lapsen oikeuksien sopimus?* Saatavissa <http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>, käyty 01.06.2012.

UNICEF (iii), *Using the Convention and Protocols for Children*. Saatavissa www.unicef.org/crc/index_using.html, käyty 23.5.2012.

UNICEF (iv), *Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjat*. Saatavissa http://www.unicef.fi/LOS_lisapoytakirjat, käyty 02.06.2012.

United Nations Treaty Collection, *Chapter IV Human Rights, 11. Convention on the Rights of the Child*. Saatavissa http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en#EndDec, käyty 01.02.2012.

Valtiosopimukset 31/2002. Tasavallan presidentin asetus lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta ja valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta, annettu 03.05.2002.

Vartiainen, Pekka (1988), "Kohti intertekstuaalisen tekstistrategian analyysimallia". Teoksessa Ahokas, Pirjo – Veijo Hietala (toim.), *Vanhasta uuteen: kynnys vai kuilu? Tekstien välisistä suhteista / Texts on Intertextuality*. Turun yliopisto, Taiteiden tutkimuksen laitos. Sarja A, N:o 16. Turun yliopiston offsetpaino.

White, Nigel D. (2002), *The United Nations System: Toward International Justice*. Colorado – London: Lynne Rienner Publisher, Inc.

Williams, Glyn (1999), *French Discourse Analysis. The Method of Post-Structuralism*. London – New York: Routledge.

Wiman, Ronald (toim.)(2012), *Lapsiköyhyys ja lasten huono-osaisuus Suomen ulkopoliittikan haasteena. Avainviestit ja toimintasuositukset ulkoministeriölle: Lapset kestävän kehityksen keskipisteeseen*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).